

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Τὸ «Νέο Σχολεῖο καὶ ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα» . . .	Σελ. 93
ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ: Σύνταξη Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν »	95
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ: Ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ὡς προφήτης καὶ μάγος »	101
Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ: Τὰ Διεθνῆ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια . . .	104
Theodor Litt: Ἀγωγή καὶ Τέχνη	106
Robert Dottrens: Ἀγωγή καὶ Δημοκρατία	108
Μ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ: Χωρὶ καὶ Δάσκαλος	110
Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁργάνωση-Λειτουργία Μονοθεσίου σχολείου	112
Φ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ: Ἡ γενέθλια Γῆ μας	116
Β. ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ: Τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα	117
ΠΑΝΟΥ ΣΑΜΑΡΑ: Τὸ ἡμερολόγιο ἐνὸς Δασκάλου	120
ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ: Τὸ νόημα τῆς πολεμικῆς λογοτεχνίας	122
Γ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ: «Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία», (σημ. Ἀθανασίου Γκρόζα)	123

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1. Τὸ διπλὸ θερινὸ τεύχος Ἰουνίου-Αὐγούστου (ὑπ' ἀριθ. 130-132) θὰ ταχυδρομηθῇ ἐγκαίρως ἐντὸς τοῦ Ἰουνίου.
2. Παρακαλοῦνται ὅλοι οἱ συνδρομητὲς μας νὰ μᾶς ἐμβάσουν ἐπείγοντως τὶς ὀφειλόμενες συνδρομὲς των.
3. Τὸ «Νέο Σχολεῖο» σᾶς εὐχεται γόνιμες καὶ ΚΑΛΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ὥστε μὲ νέες δυνάμεις νὰ ξαναρχίσετε τὸν σχολικὸ σας ἐργο.

ΕΤΟΣ ΙΑ' (Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ) ΜΑΪΟΣ 1961 - ΤΕΥΧΟΣ 129

“ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ”

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ — ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 — ΤΗΛ. 521-418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΑ' — (Β' ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ) ΑΡ. 129
ΜΑΪΟΣ 1961

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Μόνον έτησία :
Για σχολεία και εκπαιδευτικούς δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α. Ν. 4092)1948
Έκδότης—Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ
Κατοικία: Βαβίλη 20 (Πατήσια)

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: ΑΘ. ΜΑΡΚΟΥ
Ραγκαβᾶ 4

“ECOLE NOUVELLE”

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES RUE SOCRATE 35

ANNEE X' — NUMERO 129
ΜΑΪ 1961

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an dr. 100

Άλληλογραφία και έμβάσματα
κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Σωκράτους 35 Άθῆναι—Τηλ. 521-418
(Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται)

ΟΙ ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

“Όπως αναγγείλαμε σέ προηγούμενα τεύχη αρχίσαμε ἤδη τήν
έκτύπωση τῶν παρακάτω νέων συγγραμμάτων :

1. ΝΕΑ «ΥΛΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ» ΤΟΥ Ν. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥ Ν. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. Τόμοι 12, ἀνά δύο γιά τά μαθήματα
κάθε τάξεως, ἕκαστος δραχ. 350. “Ολόκληρη ἡ “Υ λ η τοῦ Νέου
Προγράμματος μέ ἀφθονες μεθοδικές σημειώσεις καί συμπληρώσεις
καί ἐ π ἰ π λ ἑ ο ν ἡ Δ ι δ α κ τ ι κ ἡ κάθε μαθήματος μέ βάση
τίς τελευταῖες ἐξελίξεις τῆς σύγχρονης μεθοδολογίας σέ ἑλλαδική
καί διεθνῇ κίνηση. “Αφθονες ὑ π ο δ ε ι γ μ α τ ι κ ἑ ς διδασκα-
λ ί ε ς καί πρακτικές ἐφαρμογές ἀπ’ ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου.
“Όλοι οἱ διδάσκαλοι κι ὅλα τά σχολεῖα πρέπει ν’ ἀποκτήσουν τό
μοναδικό αὐτό βοήθημά μας πού ὁμοίό του οὔτε ξαναφάνηκε, οὔτε
πρόκειται νά ἀναφανῇ σύντομα στή χώρα μας. (Οἱ τόμοι τῶν τάξεων
Α’ καί Β’ θά κυκλοφορήσουν ἐντός τοῦ ἔτους).

2. ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ. Τόμοι 3, σχῆμα μέγα,
γλῶσσα δημοτική, ἕκαστος δραχ. 550. “Η πιό σύγχρονη παγκόσμια
Γεωγραφία, μέ τά πλέον πρόσφατα γεωγραφικά, τουριστικά, οἰκο-

(Συνέχεια στήν γ’ σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου)

Γύρω ἀπό τή σύνταξη Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν

ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὶπό ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

“Η σύνταξη Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν εἶναι
ἡ πιό λεπτή καί ἡ πιό δύσκολη λογοτεχνική ἐργασία.

WILHELM FRONEMANN Ὶ

(Συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

Ὶάν ὅμως ὁ τελευταῖος αὐτός σταθμός Ὶ ἀποτελεῖ καί τήν πραγματική
παιδαγωγική μορφή τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου — ὅπως πιστεύουν μερικοί—
καί ἂν ἡ μορφή αὐτή ἔγινε ὑπό τό πρῖσμα παιδαγωγικῶν ἰδεῶδων καί ρευ-
μάτων παιδαγωγικῶν ἡ ἀντιθέτως ἡ φαινομενική ἐξέλιξη εἶναι ζήτημα μο-
νάχα μορφῆς, αὐτό θά μπορούσε νά καταδειχθῇ ἔάν εἴχαμε ὑπ’ ὄψει τίς
φάσεις πού διήνυσε καί ἀλλάχου Ὶ ἡ ἰδέα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου.

VI

Πάντως— ἀνεξάρτητα ἀπό τίς διάφορες φάσεις καί μορφές πού πέρα-
σε τό Ἀναγνωστικόν βιβλίον πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης— ἔάν τό παιδί πρέ-
πει νά διατηρήσει κάποια σχέση καί κάποιο βαθύτερο σύνδεσμο μέ τό βι-
βλίο, εἶναι ἀπαραίτητο ἀπό τήν μικρή του ἡλικία νά συνάψει γνωριμίες μέ
βιβλία τῶν ὁποίων τό περιεχόμενον βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τās ἐπι-
ζησεις του. Τέτοια βιβλία δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλα παρά τά πραγματικά
Πατριδογνωστικά βιβλία ἡ τά Ἀναγνωστικά τῆς Στενωτέρας Πατρίδος, τά
ὁποῖα περιλαμβάνουν ὡς ὑλικό μορφωτικό κάθε τι ὠραῖο καί ἄξιο πού θά
μπορούσε νά καταστῇ ἀντικείμενον μαθήσεως ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν, κά-
θε τι δηλαδή τό ὁποῖον τό παιδί θέλει νά διαβάσει καί νά γνωρίσει.

Συγγραφῇ ὅμως τέτοιων βιβλίων τά ὁποῖα ἀποτελοῦν τήν πιό λεπτή
καί τήν πιό δύσκολη λογοτεχνική ἐργασία προϋποθέτει δασκάλους πολιτι-
σμένους μέ ποιητική καί λογοτεχνική ψυχή, γνῶστες βαθεῖς τῆς πνευματι-
κῆς καταστάσεως τοῦ παιδιοῦ στά διάφορα στάδια τῆς ἡλικίας τῶν καί
ὠπλισμένους παράλληλα καί μέ βαθεῖα παιδαγωγική συγκρότηση.

Γιά τήν μορφήν δηλαδή τῆς συγγραφῆς τοῦ Πατριδογνωστικοῦ βιβλίου
δέν ἀρκεῖ ἡ ἀπλή διαμορφωτική καί πλαστική τέχνη τοῦ συγγράφοντος,
οὔτε ἐπίσης ἡ ἀπλή τέχνη τῆς ζωντανῆς περιγραφῆς, ἀλλά ὅλα τά παρα-
πάνω μαζί καί πέραν τούτων κάτι τι ξεχωριστό πού νά προσδιορίζεται καί
ἀπό ἄλλους παιδαγωγικούς καί ψυχολογικούς παράγοντας.

1. Σπ. Στουραῖτου, ὁ Λέων Μελάς, τό ἐθνικόν καί παιδαγωγικόν ἔργον αὐτοῦ, Ἀθήνας 1924
σελ. 19—20.

2. Πρβλ. Fronemann, Der Unterricht ohne Lesebuch, 1926 σελ. 8. καί
W. Albert, Das Lesebuch im geschlossenen Unterricht 1924 σελ. 41.

Pönschl. Die driffe Schulstufe Graz, 1924.
3. Gansberg, Kinterheimat Leipzig 1926.

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κονιδίδου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

Με άλλα λόγια:

Πρωτοπόρος γύρω από τον δρόμον της συνθέσεως και προβολής των επιζησεων, μπορεί να είναι μονάχα εκείνος που έχει διαφυλάξει κατά τέτοιον τρόπον ανοιχτά τα μάτια της ψυχής του, ώστε να βλέπει όλα τα αντικείμενα εκ νέου καινούργια, να χαίρεται γι' αυτό και την χαρά του αυτή να τη μεταδίδει ώστε να την επιζηήσουν και τα παιδάκια.

Πρωτοπόρος, επαναλαμβάνομεν, μπορεί να είναι εκείνος που εγκλείει την καλλιτεχνική προδιάθεσιν να ιδῇ τα αντικείμενα της στενωτέρας πατρίδος, όπως πρέπει να τα ιδούν τα παιδιά με άπώτερο σκοπό να μπόρουν να τα αγαπήσουν συνειδητά.

Πρότυπον τέτοιας πνοῆς είναι τὸ μοναδικὸ ἴσως στὴν παγκόσμια λογοτεχνία Πατριδογνωστικὸν Ἀναγνωστικὸν τῆς διασήμου Σουηδοῦ Σέλμας Λαγκερλέφ¹.

Ἡ φιλολογικὴ αὐτὴ δόξα τοῦ Βορρά που ἀπέθανε στὰ 1940 σὲ ἡλικία 81 ἔτους, τιμηθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ καὶ μετὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ.

Διὰ τὴν ποιητικὴ τῆς συλλογὴ ἔλαβε ἀφορμὴν πρὸς συγγραφὴν τοῦ ἔργου τῆς τοῦ τιτλοφορουμένου «Ταξείδια ὀνειρώδη τοῦ Nils Holgersons μετὰ τὴν ἀγριόπαπιας» ἀπὸ τὸ κάτωθι περιστατικόν.

VII

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας στὴ Σουηδία ἔκαμε μιὰ προκήρυξη γιὰ τὴν συγγραφὴ ἑνὸς βιβλίου Ἀναγνωστικοῦ ποὺ θὰ προοριζότανε γιὰ τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ τελείως Πατριδογνωστικῆς φύσεως.

Παράλληλα ἀνέθεσε τὴν συγγραφὴ καὶ στὴν διάσημο ποιήτρια τῆς χώρας—τὴν Selma Lagerlöf—ἀλλὰ μετὰ τὸν ὅρον πὼς τὸ ἀναγνωστικὸν αὐτὸ βιβλίον θὰ περιεῖχε ἀληθινὰς ἱστορίας γύρω ἀπὸ τὴν ζωὴ, τίποτε τὸ ψεύτικο ἢ φανταστικὸ καὶ μετὰ λίγα λόγια πὼς θάπρεπε νὰ εἶναι καλλιτεχνικὸ καὶ διδακτικόν.

Ἡ ποιήτρια, ποὺ ἦτανε συνηθισμένη νὰ γράφει ἱστορίες καὶ παραμύθια, ἄρχισε νὰ σκέπτεται γύρω ἀπὸ τὸ καινούργιο θέμα τῆς καὶ ἡ σκέψις τῆς βάσταξε ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ἕως τὸ φθινόπωρο χωρὶς νὰ μπορεῖ οὔτε μιὰ πρόταση νὰ γράφει, γιὰ τὴν ἔλειπε ἡ ἔμπνευση.

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ξαναγύρισε στὸ χωριὸ τῆς, στὴ στενωτέρη Πατρίδα τῆς, ὅπου ὡς κοριτσάκι μετὰ κοντὴ ποδίτσα καὶ μετὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλάκια εἶχε ζήσει τὰ ὠραῖα παιδικὰ τῆς χρόνια. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπειδὴ εἶχε ἀπομακρυνθῇ πρόωρα, ἔμοιαζε σὰν ξένη κατὰ τὴν πρῶτην ἡμέραν τῆς ἐπανόδου τῆς.

Ἐνῶ λοιπὸν διέσχισε τὴν ἔκτασιν τῆς στενωτέρας πατρίδος τῆς ἄλλοτε ὀνειροπολοῦσα τὰ περασμένα τῆς καὶ ἄλλοτε διατρέχουσα πεζὴ τὴν γύρω ἐκτάσεις, ἄξαφνα ἄρχισε νὰ ἀφυπνίζεται ἡ ἔμπνευσις τῆς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκείνη τῶν πρώτων ἀλησμόνητων ἐπιζησεων ἄρχισε νὰ τῆς ὑπαγορεύει τί ἔπρεπε νὰ γράψῃ.

Ἔτσι ἦλθεν εἰς φῶς τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς ἐκεῖνο βιβλίον ποὺ φέρει τὸν τίτλον «Τὰ ὀνειρώδη ταξείδια τοῦ Nils Holgersons μετὰ τὴν ἀγριόπαπιας».

Εἰς τὸ ἀπαραιμῆλλον δὲ τέχνης αὐτὸ βιβλίον ἐπιζηεῖ τὴν ἑνα κομμάτι ἀπ' τὴν στενωτέρη πατρίδα τῆς ποιητρίας, διαβάσει δηλαδὴ τὴν ἑνα βιβλίον ὅπου ἡ ἱστορία τῆς στενωτέρας πατρίδος τῆς, θρύλος καὶ τοπεῖον, παραλαύνουν ὅλα, σὲ μιὰ ὑπέροχην λογοτεχνικὴ σύνθεσιν.

1. Selma Lagerlöf, Nils Holgersons Wunderbare Reise mit den Wildganssen.

Με λίγα λόγια. Τὸ βιβλίον τῆς Selma Lagerlöf εἶναι ἑνα μοναδικὸ καὶ ἑξοχο παράδειγμα γύρω ἀπὸ τὴν Πατριδογνωστικὴν Ἀγωγή καὶ τὴν χαρὰ ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐπίζησιν τῶν ἀξιών τῆς στενωτέρας πατρίδας.

Εἶναι ἑνα βιβλίον ποὺ συνδυάζει παράλληλα καὶ ἀγωγή πρὸς ἠθικὴν προσωπικότητα.

Εἶναι ἑνα βιβλίον ποὺ διέπεται ἀπὸ μιὰ βαθύτατη ἐνότητα.

Εἶναι ἑνα βιβλίον ποὺ ἀσκεῖ ἐπίδρασιν στὴν παιδικὴ ψυχὴ αἰχμαλωτίζουσα τὰ μυχαιότατα ταύτης.

Εἶναι ἑνα βιβλίον γιὰ τὸ ὅποιον εὐχονται οἱ Παιδαγωγοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν νὰ ἀποκοτῶσαν ἀναλόγως, καὶ γιὰ τὰ παιδάκια τῆς χώρας τῶν, μετὰ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐκασταχοῦ στενωτέρας πατρίδας.

Καὶ στὴν Γερμανίαν δὲ ἀκόμη—τὴν κοιτίδα αὐτὴν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης—δὲν μπόρεσαν προπολεμικὰ νὰ ὑπερβάλλουν τὴ χαρακτηριστικότητα τοῦ ἔργου τῆς Gagerlöf οὔτε τὰ πατριδογνωστικὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ Gansberg, οὔτε τὰ τοῦ Παιδαγωγοῦ Scharrelmann.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ ἄριστον αὐτὸ δείγμα Πατριδογνωστικοῦ βιβλίου μονάχα ἐρεθίσματα μποροῦμε νὰ ἀντλήσουμε, δεδομένου ὅτι ἡ διαμορφωτικὴ σύνθεσις τοῦ ὕλικου παραμένει πάντοτε σὰν κάτι ποὺ δὲν ὀφείλεται σὲ ἀντιγραφὴ ἢ ἀπομίμεισιν, ἀλλὰ μονάχα σὲ τέχνη προσωπικῆς ἐμπνεύσεως καὶ σὲ δύναμιν λογοτεχνικῆς πνοῆς.

VIII

Ὁ παιδαγωγὸς Ernst Linde παρατηρεῖ¹ πὼς πρέπει μετὰ τὰ Ἀναγνωστικὰ βιβλία νὰ προσφέρουμε στὰ παιδιά κάθε τι ποὺ πραγματικὰ εἶδαμε, σκεφθῆκαμε, αἰσθανθῆκαμε, ἐπιζηήσαμε καὶ ἀπολαύσαμε, κάθε τι ποὺ γιὰ τὸν καθένα βρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὸν ψυχικὸν τοῦ κόσμον καὶ κινεῖ τὸ θυμικόν του μέσα σὲ χαρὰς καὶ λύπες.

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Αἰσθητικῆς Ἀγωγῆς—ὁ Ernst Weber—παρατηρεῖ² ἐπίσης πὼς τὸ διδακτικὸ ὕλικον ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ὕλην τῶν Ἀναγνωστικῶν, πρέπει νὰ ἀνυψωθῇ σὲ ὕλικον ζωῆς, πανταχοῦ δὲ ὅπου ὁ δάσκαλος συναντᾷ διδακτικὸν ὕλικον ποὺ σχετίζεται μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν σφαῖρα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς πρέπει—ἐὰν πρόκειται νὰ ἀφυπνίσῃ διαφέρον στοὺς μαθητὰς του—νὰ συνθέσῃ καὶ νὰ πλαστουργήσῃ τὸ ὕλικον αὐτὸ μετὰ τὴν προοπτικὴ τῆς τέχνης καὶ μετὰ τοῦ καλλιτέχνου τὴν πνοὴν γιὰ τὴν μονάχα ἡ τέχνη φέρει εἰς φῶς μιὰ καινούργια χτυπητὴ πραγματικότητα.

Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπεικόνισιν μετὰ τὸ μέτρον τῆς παιδικότητος ἔχει ὡς βασικὴν προϋπόθεσιν καὶ ἡ τεχνικὴ πλευρὰ τῆς ιδέας τῶν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

IX

Στὴν Αὐστρίαν προπολεμικὰ μετὰ τὴν γνωστὴν στὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας σχολικὴ μεταρρύθμιση³ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴ ἀποθέωσιν τοῦ ἀξιώματος τῆς Στενωτέρας Πατρίδος καὶ τοῦ στενοῦ ἑδά-

1. Ernst Linde, Der Darstellende Unterricht 1919 ἐκδ. 3η σελ. 117.

2. Ernst Weber, Aestetik als Grundwissenschaft, 1926 ἐκδ. 2α σελ. 94-96.

3) Εὐρ. Σούρλα, Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία καὶ νεώτερον Πρόγραμμα, Ἀθήναι 1935 σελ. 4-120.

φικου πολιτισμού, ή σύνταξη Πατριδογνωστικών 'Αναγνωστικών πήρε την πιό ιδεώδη παιδαγωγική λύση της.

Ο Δήμος της Βιέννης επιστράτευσε ειδικούς Παιδαγωγούς και καλλιτέχνες, έφκιασε τὰ κατάλληλα Πατριδογνωστικά 'Αναγνωστικά.

Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ συλλογή τοῦ ὑλικοῦ εἶχε γίνει ἀπὸ διδασκαλικῆς ὁμάδας ἐργασίες τὸ μέτρον ἔθεωρήθη πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἐφαρμοσθῇ, κατ' ἀναλογία ἐκτὸς τῆς πόλεως τῆς Βιέννης, καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν.

Ἐὰν ἡ συλλογή τοῦ ὑλικοῦ, παρατηρεῖ ὁ Röschl¹ — ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὰς δημοδιδασκαλικὰς ἐνώσεις τῆς ὑπαίθρου καὶ κατανεμηθῇ ἡ ὕλη ἀναλόγως τῶν βαθμίδων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ συνταχθοῦν παρόμοια Πατριδογνωστικά 'Αναγνωστικά, ὅπως ἐκεῖνα ποὺ προορίζονταν γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς πόλεως Βιέννης — καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου χώρας.

Γιὰ νὰ πιστευθῇ ὅμως πὼς μιὰ τέτοια ἐργασία εἶναι εὐκόλος ἢ πὼς θὰ ἀπαιτήσῃ λίγο χρονικὸ διάστημα, φέρομεν ὡς παράδειγμα τὰ ἑξῆς.

Γιὰ τὰ Βιεννέζικα Πατριδογνωστικά 'Αναγνωστικά δούλεψαν οἱ καλύτεροι Παιδαγωγοὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια καὶ ἀφοῦ εἶχε ἐξασφαλισθῇ προηγουμένως μετὰ τὴν ιδέαν τῆς Στενώτερης Πατρίδος, ὡς ἰθύνοντος μορφωτικοῦ ἀξιώματος, ἡ σχολικὴ μεταρρύθμιση.

Ὁ Παιδαγωγὸς Burger στὴν Βιέννη — ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν γενικὴν ἐμπειρίαν τῆς ὅλης ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν τῶν Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν — μὰς ἀπεκάλυψε σὲ μιὰ μακρὰ προφορικὴ συνομιλία ποὺ εἶχαμε μαζὺ τοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν μας στὴν Βιέννη — πὼς κατένενα ἄλλο ζήτημα δὲν ἀπασχόλησε σοβαρώτερα ἄλλὰ καὶ δὲν ἱκανοποίησε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σχολικῆς μεταρρυθμίσεως ποὺ ἐγίνε στὴν βαθμίδα τοῦ λαϊκοῦ σχολείου μετὰ κέντρον τὴν ιδέα τῆς στενώτερης πατρίδος καὶ τοῦ στενοῦ ἐδαφικοῦ πολιτισμοῦ ὅσο ἡ σύνταξη Πατριδογνωστικοῦ 'Αναγνωστικοῦ, ποὺ ἀπῆτησε μίαν μακροχρόνιον, σκληρὰν καὶ κοπιώδη προεργασίαν καὶ ἐργασίαν.

Ἄλλο παράδειγμα.

Στὸ Salzburg τῆς Αὐστρίας μία ὁμάς δασκάλων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Röschl, δούλεψε πέντε ὁλόκληρα χρόνια (1922—1927) γιὰ νὰ συντάξῃ τὸ Πατριδογνωστικὸν 'Αναγνωστικὸν τῆς περιοχῆς τῶν Αὐστριακῶν Ἄλπεων.

Ἰδοὺ συνεπὼς ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον προβάλλει ὡς πλέον ἢ ἀπαραίτητος ἡ λαογνωστικὴ ἔρευνα τῆς ἐκασταχοῦ στενώτερης πατρίδος τῶν ἐκασταχοῦ περιοχῶν τῆς πατρίδος μας καὶ ὁ ἀπώτερος ἐπίσης λόγος τῆς συμπτῆξεως διδασκαλικῶν ὁμάδων ἐργασίας ἀπὸ τοὺς ἐκασταχοῦ Ἐπιθεωρητὰς τοῦ Κράτους μας, ἐὰν πρόκειται καὶ στὴν δική μας ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα νὰ ἔλθουν κάποτε εἰς φῶς ὅχι μονάχα ἡ ἐπιβεβλημένη μορφή τῶν Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν ἀλλὰ καὶ ἡ παιδαγωγικὴ χρησιμοποίησις τοῦ πλούτου τοῦ λαογνωστικοῦ τῆς Ἑλλάδος μας.

IX

Κατόπιν τῶν ὡς ἀνωτέρω — ποὺ ἀποτελοῦν πλέον ἢ χτυπητὰ παραδείγματα — ἔχομεν τὴν γνώμην πὼς διευκρινίζεται καθαρὰ καὶ ξάστερα ὁ μηχανισμὸς καὶ οἱ προϋποθέσεις ἐκεῖνες τῆς προεργασίας καὶ ἐργασίας ποὺ ἀπαιτοῦνται γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν καὶ στὴν χώρα μας.

1) Röschl, Die drifte Schultituffe Wien 1929 σελ. 68.

Ἡ παιδαγωγικὴ κοσμοθεωρία τῆς ιδέας τῆς στενώτερης πατρίδος στάθηκε ἔως σήμερα ὡς ἡ πιό ὑγιὲς τροφή στὴν ιδέα τῆς μορφώσεως καὶ στὴν καθόλου ὁργάνωσιν τοῦ σχολικοῦ ὁργανισμοῦ ὅλων τῶν κρατῶν.

Ἡ ιδέα δηλονότι τῆς στενώτερης πατρίδος εἶναι ἀπᾶν τῆς ἐποχῆς μας, ἡ ιδέα τῆς στενώτερης πατρίδος εἶναι καὶ θὰ εἶναι ὁ ἔρως μας καὶ ὁ σταυρὸς μας.

Καὶ τώρα ἂς ἐπιτραπῇ καὶ μιὰ μικρὴ παρένθεσις ὡς ἐπιβεβλημένη.

Τὸν χαράσσουντα τίς γραμμὲς αὐτὲς τὸ ζήτημα τῶν Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν τὸν ἀπασχόλησε σοβαρῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε τὴν τιμὴν νὰ διευθύνῃ τὸ Διδασκαλεῖον τῶν Γιαννίνων.

Κατὰ τὴν περίοδον δηλονότι ἐκεῖνη τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας ποὺ ἐνεφάνισε τὸ Διδασκαλεῖον τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης, κατήρτισε ἡ ταπεινότης μας σχετικὸν διάγραμμα διαρθρώσεως Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων μετὰ τὸν γενικὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Παλῆα καὶ Νέα Γιάννινα».

Κατήρτισε ἐν συνεχείᾳ ὁμάδες ἐργασίας ἀπὸ τοὺς τελειοφοίτους τοῦ Διδασκαλείου γιὰ νὰ συλλέξουν τὸ ὑλικὸν καὶ νὰ τὸ τακτοποιήσουν σύμφωνα μετὰ τὸ διάγραμμα καὶ μετὰ τίς λεπτομερεῖς ὁδηγίαις ποὺ εἶχαμε συντάξῃ σχετικά μετὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους κεφαλαίων τοῦ Πατριδογνωστικοῦ 'Αναγνωστικοῦ τῆς θρυλικῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων.

Προσωπικῶς ἡ ταπεινότης μας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τίς ὁμάδες τῶν τελειοφοίτων καὶ τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου — ἐπὶ δύο συνεχεῖς θερινὰς διακοπὰς — ἀρχίσαμε νὰ μελετοῦμε ἐπιτοπῶς τὰ λείψατα τῶν ἱστορικῶν μνημείων τῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως εὐρισκομένων γιὰ νὰ ἀντλήσουμε ἐμπνεύσεις ὡς πρὸς τὴν λογοτεχνικὴν διάρθρωσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ὑλικοῦ καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογήσω καὶ τώρα ποὺ φέρω στὴ θύμῃ μου τὴν ἐξόρμησίν μας ἐκεῖνη τὴν πατριδογνωστικὴν, πὼς ἀρκετὰ εἶχε μιλήσῃ στὴν ψυχὴν μας ὁ ἄψυχος καὶ ἐρειπωμένος ἐκεῖνος κόσμος μιᾶς ἐποχῆς ποὺ συνδέεται καὶ μετὰ προηγούμενους αἰῶνες κατ' ἐξοχὴν ὅμως μετὰ τὴν δράσιν ἐνὸς περιωνύμου τυράννου τῆς Ἡπείρου, τοῦ Ἀλῆ — Πασᾶ.

Ἡ προεργασία καὶ ἡ ἐργασία ἐκεῖνη ἀνεκόπη λόγῳ τῆς ἀποχωρήσεώς ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Διδασκαλείου.

Τὸ διάγραμμα ὅμως ἐκεῖνο τοῦ Πατριδογνωστικοῦ 'Αναγνωστικοῦ, ποὺ ἐσχετίζετο μετὰ τὴν ἱστορίαν, τοὺς θρύλους καὶ τὰς παραδόσεις τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων, καθὼς καὶ τμῆμα τοῦ συλλεγέντος ὑλικοῦ εὐρίσκεται ἐναποτεθειμένον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Διδασκαλείου.

Ἐλπίζομεν ἡ μᾶλλον εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐὰν δὲν ἀνεκόπτετο ἡ δημιουργικὴ ἐκεῖνη προσπάθειά μας καὶ δὲν ἀποχωροῦσαμε ἐκ τοῦ Διδασκαλείου, ἐτρέφομεν ἐπαναλαμβάνων τὴν ἐλπίδα ἡ μᾶλλον εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι μετὰ συνεχὴ ἐργασίαν τῶν ὁμάδων τῶν τελειοφοίτων, τῶν δασκάλων τοῦ Προτύπου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης, ὅστις μετὰ χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν εἶχε ἐπιδοκιμάσει τὴν ιδέαν τῆς ἐξορμήσεώς μας, θὰ ἐφέρομεν εἰς πέρας — διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τοῦ Δήμου τῶν Γιαννίνων (δεδομένου ὅτι εἴχομεν ἐξασφαλίσει τὴν ὑπόσχεσιν περὶ οἰκονομικῆς συνδρομῆς διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐκ μέρους τοῦ τότε Δημάρχου) θὰ ἐφέρομεν, τονίζω, εἰς πέρας τὴν σύνταξιν τῶν Πατριδογνωστικῶν 'Αναγνωστικῶν τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων.

Πάντως, καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, διδασκαλικῆς ὁμάδες τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων θὰ μπορούσαν καὶ τώρα νὰ συνεχίσουν τὴν προεργασίαν μας ἐκεῖνη.

Θὰ ἀπετέλει δὲ ἀντινομίαν τρομερὰν ἐὰν εἰς τὴν πόλιν τῶν Γιαννίνων,

δπου τὸ Πατριδογνωστικὸν ἀξίωμα πῆρε τὴν πιὸ μεγαλειώδη του ἀποθέω-
ση μὲ τὴν πεντάχρονη ἐργασία τοῦ Διδασκαλείου (1929—1933), νὰ μὴ κα-
ταβληθῇ φροντίς καὶ διὰ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικοῦ Ἀναγνωστικοῦ.
Ὑπάρχουν, εὐτυχῶς, ἀρκετοὶ ἱκανοὶ συνάδελφοι ποὺ ὑπηρετοῦν στὰ
σχολεῖα τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων καὶ οἱ ὅποιοι θὰ μποροῦσαν νὰ φέρουν
εἰς πέρας τὴν ἐργασίαν, ἀρκεῖ νὰ ὀργανωθοῦν εἰς διδασκαλικὰς ομάδας
μὲ ἄνωθεν καθοδήγησιν.

Ἄς συγχωρεθῇ πάντως ἡ ἐπιβεβλημένη αὐτῇ παρένθεσις.

XI

Ἐτελειώσαμε.

Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ περὶ συντάξεως Πατριδογνωστικῶν Ἀνα-
γνωστικῶν ἐκτεθεῖσαι ὡς ἄνω ἀπόψεις τῆς ταπεινότητός μας θὰ τύχουν
ἐγκρίσεως ἀπὸ τοὺς δημιουργικοὺς δασκάλους τῆς Πατρίδος μας καὶ δὲν
ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἔχου κάποια ἀπήχηση στὴν ψυχὴ τους.

Ἄν ὅμως ὑπάρχουν ἢ θὰ δημιουργηθοῦν μελλοντικὰ καὶ αἱ ἀπαραί-
τητοι ἐκεῖνοι προϋποθέσεις ποὺ θὰ ὀδηγοῦσαν στὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ,
αὐτὸ θὰ τὸ δείξει τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Πάντως ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὰ νέφη ποὺ καλύπτουν τὸν ἐκπαιδευτικόν
μας ὀρίζοντα εἶναι παροδικὰ, καὶ ὅτι θὰ ἀνατεílουν ἡλιόλουστες ἡμέρες
καὶ διὰ τὴν παιδείαν τοῦ Ἑθνους μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Σχετικὴ μὲ τὴν κίνησιν τῶν Ἀναγνωστικῶν βιβλίων στὴν χώραν μας)

- 1) ΚΑΣΤΑΝΟΥ, Τὸ πρόβλημα τοῦ βιβλίου στὸ λαϊκὸ μας σχολεῖο (Διδασκα-
λικὸν Βῆμα 1932).
- 2) ΑΝΤ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ, Τὸ Ἀναγνωστικὸν βιβλίον (Ἄρθρα τρία, 2, 9, 16
Μαΐου) Ἐρμῆς 1931.
- 3) ΜΙΑΤ. ΚΟΝΤΟΥΡΑ, Ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ
σχολικῶν βιβλίων. (Διδασκαλικὸν Βῆμα 1931).
- 4) ΔΗΜ. ΛΑΜΨΑ, Εἰσηγητοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς 1912, Ὁδηγία πρὸς συγγρα-
φὴν τῶν Ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. (Ἐκπαιδ. Χρονικὰ 1933
σελ. 298—301 καὶ 335—341).
- 5) Ι. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, (Ὑπουργοῦ). Περὶ τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως τῶν
Ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικὰ 1933
σελ. 342—346.
- 6) ΠΑΠΑΜΑΥΡΟΥ, Σειρὰ ἄρθρων περὶ Ἀναγνωστικῶν βιβλίων. (Διδασκα-
λικὸν Βῆμα 1932).
- 7) Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ (Ὑπουργοῦ) Νόμος 5045. Περὶ σχολικῶν βιβλίων.
Εἰσηγητικὴ ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ σχολικῶν βιβλίων (1931, Μαρτίου 10).
- 8) ΘΕΟΔ. ΞΥΛΗ, Τὰ Τουρκικὰ Ἀναγνωστικά. Ἐκπαιδευτ. Χρονικὰ 1937
σελ. 282—286.
- 9) ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ, Περὶ τῶν Ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐν γένει καὶ περὶ τῶν
βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἐκπαιδ. Χρονικὰ 1937 Τεύχ. 51
σελ. 118—125.
- 10) ΝΕΙΛΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, Τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτη-
μα. Καθημερινὴ 1934, ἀριθ. φύλλ. 4321 (ἄρθρα δύο).

Ο Β. ΟΥΓΚΩ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΚΑΙ ΜΑΓΟΣ

Ὑπὸ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΞΣΑ, Δ)σης

Victor Hugo - Ἐκεῖνος, ποὺ μέσα στὴν ποιητὴ δημιουργ-
γία τῶν στοχασμῶν του μπερδεύει τὴν φωνὴ τῆς φύσεως
μὲ τίς χαρὲς καὶ τὸν ἀνθρώπινο πόνο.

LECONTE DE LISLE

I

Ὁ Victor Hugo φωτίζει μὲ τοὺς ἐνο-
ραματικούς στοχασμούς του τὸν ὀρίζοντα
καὶ μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ ἔκφρασι τοῦ
Theophile Gautier, τὸν παρουσιάζει
πυρπολημένο ἀπὸ χρυσάφι, τοπάζι καὶ
πορφύρα.

Ὁ Victor Hugo μὲ τοὺς ἐνοραματι-
κούς στοχασμούς του εἶναι αἰχμάλωτος
τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης λυρικῆς ποιητικῆς
φρικιάσεως, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ μᾶς
παρουσιάσῃ τὰ μυστικὰ ἐκεῖνα, ποὺ τρα-
γουδοῦν :

Τὸ δάσος καὶ τὸ ποτάμι.

Ὁ ὠκεανὸς καὶ τ' οὐρανοῦ τ' ἀστέρια.

Τὰ λουλούδια τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ που-
λιὰ στὶς φωλιές τους.

Ὁ Victor Hugo, κατὰ τὸν Bau-
delaire, ὑπέστη τὴν μορφή ἐκείνη τῆς με-
ταφυσικῆς ἐπιδράσεως, ἡ ὁποία τοῦ ἐπι-
τρέπει νὰ ὀρδώνει ἀντιμέτωπος ὅλων
τῶν πραγμάτων.

Ἡ περιέργεια ἐνὸς Οἰδίποδος, ποὺ κε-
ραυνοβολεῖται ἀπὸ τίς ἀναρίθμητες
Σφίγγες.

Καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐρωτημάτων, ἀ-
πευθύνεται στὸν ὄνειροπόλο ποιητὴ μὲ τέ-
τοιο τρόπο, ποὺ μπροστά του προβάλλουν
προβλήματα ἀπ' ὅλες τίς πλευρὲς τῆς φύ-
σεως.

Ὁ Victor Hugo ἐσταθεροποίησε τὸ
ῥφος του ἀπὸ τὴν ἐποχή, ποὺ ἄρχισε νὰ
γράφῃ τοὺς ρεμβαστικούς σχολασμούς του.

Εἶναι ὁ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν
Emile Faguet ἐξελίχθη σὲ ἓνα Maître
τοῦ ῥφους.

Εἶναι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ εἰκόνα
δὲν ἀποτελεῖ μιὰ μετάφρασι ἐξεζητημένη
ἢ μία εὐγλωττὴ μετάφρασι τῆς ιδέας, ἀλ-
λὰ εἶναι μιὰ ἀληθινὴ αἰσθησι καὶ ἓνα
δῶρο μιᾶς καλλιεργημένης ἐσωτερικότη-
τος ποὺ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν δύναμι τὴν
ἐσωτερικὴ καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἐν-
τοπισμένη ἡ μεγάλη τέχνη του.

Εἶναι ἐκεῖνος τέλος, ποὺ κατὰ τὸν ἐπι-
γραμματοδότη χαρακτηρισμὸ τοῦ Leconte
de Lisle μέσα στὴν ποικτικὴ δημιουργία
τῶν στοχασμῶν του μπερδεύει τὴν φωνὴ
τῆς φύσεως μὲ τίς χαρὲς καὶ τὸν ἀνθρώ-
πινο πόνο.

11) ΒΑΣΙΛ. ΕΞΑΡΧΟΥ Dr. Geffort, Τὸ νεώτερον Ἀναγνωστικὸν τῆς Γερ-
μανικῆς Αὐτοκρατορίας (Ἐκπαιδ. Χρονικὰ 1937 σελ. 273—278).

12) ΕΥΑΓΓΕΛ. ΚΑΚΟΥΡΗ, Μεσαιωνικὲς κατευθύνσεις στὴν Ἐκπαίδευση
(πέντε ἄρθρα) 1933.

13) ΕΥΑΓΓΕΛ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ, Ἡ γλώσσα τῶν νέων Ἀναγνωστικῶν.
Παιδεία 1947 σελ. 620—622.

14) ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ Ἀναγνωστικόν. (Ἄρθρον στὴν Μεγάλῃ Ἐγκυκλοπαί-
δεια 1927).

15) Δ. ΜΠΡΑΪΤΑ, Τὸ ἐλεύθερον Ἀναγνωστικὸν βιβλίον (1935).

16) Ἐφημερὶς ΕΣΤΙΑ, Τὰ σχολικὰ βιβλία (6 Φεβρουαρίου 1934).

(Ἀνεγράψαμεν ἀπλῶς ἓνα ἐλάχιστον τμῆμα ἀπὸ τὴν πλουσίαν βιβλιογραφίαν
περὶ Ἀναγνωστικῶν βιβλίων καὶ παρ' ἡμῖν πρὸς ἱκανοποίησιν τυχόν περιεργείας
τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου μας).

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

Ὁ Hugo κλείνει μέσα του το απόγειο του λυρισμού.

Κλείνει μέσα του τον ρωμαντισμό όχι σαν μιὰ φόρμα φιλολογικὴ ἀλλὰ σαν ἓνα αἰώνιο ἀνθρωπισμὸ μεγάλο κλασσικὸ.

Κλείνει μέσα του τὸν πόνο του πραγματικά ἀνθρώπινο νοιώθοντας κατὰ τὴν δόμῳ γνῶμη ὅλων τῶν βιογράφων του τὸν ἑαυτὸν του σὰν ἀδελφὸ ὅλων τῶν ταπεινῶν καὶ πονεμένων.

Κλείνει μέσα του τὴν μεθυστικὴ καὶ φευγαλέα χαρὰ τοῦ ἔρωτα.

Κλείνει μέσα του τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόνο γιὰ ἐκείνους, ποὺ ἔχασαν τὶς πιὸ προσφιλεῖς υπάρξεις τους.

Κλείνει μέσα του τὸν πόνο γιὰ τοὺς δυστυχισμένους ἐκείνους, ποὺ νοιώθουν τὸν ἑαυτὸ τους αἰχμάλωτο μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν πιὸ ὀδυνηρῶν δοκιμασιῶν καὶ ὅμως ἔχουν τὴν συνειδήσι ἡρεμὴ, ὅτι ἔκαμαν τὸ καθήκον τους.

Κλείνει μέσα του τὶς πρῶτες συγκινήσεις τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς με τοὺς περιπάτους τῆς ρεμβαστικῆς μοναξιάς, συνοδευόμενους με θελκτικὲς συναντήσεις οἱ δὲ δειροπολήσεις τῆς φαντασίας του εἶναι τέτοιες, ποὺ μεταμορφώνονται σὲ σύμβολα μαγευτικὰ γιὰ τὴν μετέπειτα ζωὴ του.

Κλείνει μέσα του τὸ ὄνειρο μιᾶς νεανικῆς καρδιάς, ποὺ ἀνθίζει με στίχους παρυσιατικῆς τελειότητος, γιὰ νὰ μεταπηδήσῃ, καθὼς ὁ χρόνος θὰ περνᾷ, στὸ κοινωνικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ του καθήκον ἀκούοντας τὶς κραυγὲς τῶν ταπεινῶν, ποὺ ὑποφέρουν ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς λύπης τῆς ἀνείπατης καὶ ὀριμάζει μέσα του με τὴν ἔννοια τῆς θυσίας καὶ αὐτοθυσίας.

Ἐνθαρρύνεται ἀπὸ τὶς ἀγαπημένες θύμισες τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καὶ ἀπὸ τοῦ ἔρωτα τὴν μάγεια. Τῆς ἀληθινῆς ὅμως ἐκείνης μορφῆς τοῦ ἔρωτα ἡ ὁποία πρὸς πείσμα τῶν χρόνων ἐξακολούθησε νὰ ζῇ μέσα του ὡς νεανικός.

Τηρώντας με εὐλάβεια τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸ θεῖον καὶ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν βαρὴ ἀντίληψιν ὅτι τὸ κακὸ ἔχει τὶς ρίζες του στὸ ἡθικὸ κακὸ καὶ ὅτι ἡ πηγὴ κάθε χαρᾶς, εἶναι ἡ καλωσύνη.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀνυψώνεται στὴ σφαῖρα τῆς ἀπειρότητος ποθώντας με τὴν βοήθεια τῆς προφητικῆς του διαισθήσεως νὰ δώσῃ στοὺς ἀνθρώπους

καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ μεγάλο μυστικὸ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν θεότητα.

Ἀπὸ τὴν πνευματικότητά του, ἀντλεῖ ἀκόμη καὶ σήμερὰ ἡ ἀνθρώπινη σκέψις τὴν παρηγορία τῆς γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ μῖσος καὶ τὸν πόνο.

Καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὴν σύντομὴ αὐτὴ σκιαγραφία, ἃς τὸν ἀκούσωμε ἀπὸ ἓνα ἀπόσπασμα τῶν ρεμβαστικῶν στοχασμῶν του καὶ τῶν ἐνορατικῶν πτήσεών του.

III

Οἱ Μάγοι

Στὸ ποίημα αὐτό, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸν ἐπίλογο τῶν στοχασμῶν του, ὁ Hugo ἔξυμνεῖ με τὸν ἐνθουσιαστικὸ λυρισμὸ τὴν δύναμι τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι οἱ μεταφρασταὶ τῆς φύσεως, εἶναι οἱ μεσάζοντες τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ὁδηγοὶ τῆς ἀνθρωπότητος στὴ θλίβερὴ πορεία τῆς.

Οἱ Μάγοι ὅμως ποὺ μᾶς παρουσιάζει ὁ Hugo δὲν εἶναι οὔτε βασιλεῖς, οὔτε κατακτηταί, οὔτε οἱ Προκαθήμενοι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ εἶναι οἱ σοφοί, οἱ φιλόσοφοι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ποιηταί.

Χωρὶς ἀμφιβολία ὑποφέρουν γιὰ τὸ ἴδιο τὸ μεγαλεῖο τους, γιὰ τὸ βάρος τῆς ὑπερατομικῆς τους προσπαθείας.

Οἱ ἀποκαλύπτει τους εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἀτελεῖς καὶ ὅμως... πρὸς αὐτοὺς ἡ ἀνθρωπότης πρέπει νὰ στρέφῃ τὸ βλέμμα της, με μιὰ ἐλπιδοφόρο ἐμπιστοσύνη.

Μερικὲς στροφές ἀπὸ τοὺς Μάγους του.

IV

A'

Ὅταν οἱ κύκνοι στὶς ὄχθες τοῦ Καῦστρου ποταμοῦ πετοῦν πάνω ἀπὸ τὴν περιοχή τοῦ Καῦστρου.

Ὅταν τὸ φεγγάρι προβάλλει ἀπειλητικὸ πίσω ἀπὸ τὶς στέγες τῶν μαυρισμένων τῶν Καθεδρικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὅταν ἡ θύελλα, τὰ ἀστραπόβροντα καὶ ἡ βορρῆ ξεσποῦν στὶς παραλιακὰς ἀκτές, σκορπίζοντας ὅλα τὰ δάκρυα τῶν νεκρῶν

ἐπάνω σ' ὅλες τὶς ἀναταραχὰς τῆς θάλασσας.

Ὅταν μέσα στοὺς τάφους τῶν νεκροταφείων οἱ ἄνεμοι παίζουν με τὰ κόκκαλα τῶν πεθαμένων Βασιλιάδων.

Ὅταν ἡ γλῶσσά τῶν ἀγρῶν τινάζει τὸ κάλυμμα τῆς μυρωδιάς της.

Ὅταν στὶς λύπες μας καὶ στὶς γιορτές μας ἡχοῦν ὅλες οἱ καμπάνες τῶν τρικυμιῶν.

Ὅταν ἡ αὐγὴ σκορπάζει τὶς λευκὰς ἀχτίδες της τὶς ὥρες ἀκριβῶς αὐτὲς οἱ Μάγοι-αὐτοὶ οἱ ρεμβαστικοὶ σχολιασταὶ εἶναι σκυμμένοι στὴν αἰωνία φρικίαση.

B'

Ξέρουν τί εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ γαληνεύει τὴν βραδύτητα καὶ τί ἀκριβῶς μουρμουρίζει καὶ ψιθυρίζει τὸ κῆμα.

Ξέρουν καὶ μαντεύουν τί μηνύματα φέρουν οἱ καλοκαιριάτικες ἡμέρες καὶ τὰ μεταβιβάζουν στὸ αὐτὶ τοῦ ἀπείρου τῶν οὐρανῶν.

Οἱ ἄνεμοι, τὰ κύματα καὶ οἱ ἄγριες φωνὲς εἶναι οἱ μάρτυρες τῶν ἀλλοιώσεων, ποὺ γίνονται στὸ ἄπειρο.

Καὶ οἱ σοβαροὶ αὐτοὶ ὄνειροπόλοι προσθέτουν καὶ φέρουν στὴν ψυχὴ ὅλα τὰ μυστικά τοῦ Σύμπαντος καὶ καθὼς οἱ Μεσῖαι αὐτοὶ παρατηροῦν καὶ ἐπισκοποῦν κατάπληκτοι οἱ ποιηταί, οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Προφῆται, μιλοῦνε καὶ γράφουν μαζί κάτω ἀπὸ τοὺς κατάστικτους ἀπὸ ἀστέρια μανδύες τους.

Ξέρουν ὅμως ἄραγε τί εἶναι αὐτά, ποὺ γράφουν καὶ σταχάζονται,

Μήπως εἶναι ἄραγε οἱ θλίβερες μάσκες ἑνὸς ἀγνώστου θαύματος.

Οἱ χειρονομίες τους καταπλήσσουν τὴν ἄβυσσο.

Βαδίζουν ντυμένοι τὴν ἀνθρωπιστικὴτητα παίζοντας τὴν ἀπέραντι κωμῳδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς αἰωνιότητος.

Εἶναι φῶς καὶ τροφὴ καὶ στὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ οἱ Ὀιδρανοὶ με τοὺς ὁποίους ἐπικοινωνοῦν τί νὰ εἶναι ἄραγε;

Μήπως εἶναι τὸ παραπέτασμα τῆς ζωῆς;

Μήπως εἶναι ἡ φτερούγα τοῦ θανάτου.

ὦ! Σκότη!

Ἄδικα ἐξορμᾷ ἡ φυχὴ στὰ ὕψη.

Τὸ ἀγνώστο κρατάει τὴν σιωπὴ καὶ ὁ

ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει τίποτα ἀπὸ τὸ αἶνιγμα τοῦ Ἀπείρου.

Μονάχα αὐτοὶ οἱ Μάγοι, ποὺ κουβεντιάζουν με τὸ αἰῶνιο καὶ ἀνεβαίνουν στὸν οὐρανὸ, αὐτοὶ μιλάνε με τὸ μυστήριον τοῦ Σύμπαντος.

Χάρις στοὺς τρελλοὺς αὐτοὺς σοφοὺς σκεπτικιστάς, ὁ ἄνθρωπος σὰν ψυχὴ ψελλίζει με τὸν Θεὸ καὶ σὰν λογικὸ πλάσμα ὁρμᾷ πρὸς τολμηρὰς προόδους καὶ κατακτήσεις τοῦ Σύμπαντος.

Στὸ κάλεσμα τῶν Μάγων, ὁ μεγάλος κρυμμένος τῆς φύσεως βγαίνει ἀπὸ τὸ ἄντρο του.

Στὴ φωνὴ τῶν Μάγων ἡ συμβολικὴ σκιά μιλάει καὶ τὸ μυστήριον φανερώνεται.

Καὶ ἔτσι.

Χάρις στοὺς ὑπέροχους αὐτοὺς ἀνθρώπους.

Χάρις εἰς τοὺς νικητὰς αὐτοὺς ποιητὰς ποὺ χτίζουν βωμοὺς ποιημάτων καὶ χρησιμοποιοῦν γιὰ πέτρες καὶ λιθάρια τὶς ἀνθρώπινες καρδιές, κυλάει μέσα στὶς φλέβες τοῦ ἀνθρώπινου γένους:

Ἐνα εἶδος Θεοῦ φευγαλέον.

VICTOR HUGO

V

Τοὺς στοχασμοὺς αὐτοὺς ὁ Hugo τοὺς χαρακτηρίζει σὰν τὰ ἀτομνημονεύματα μιᾶς ψυχῆς.

Ἀλλὰ ὁ Hugo δὲν εἶναι μονάχα ὁ ποιητὴς τῆς ψυχικῆς συγκινήσεως. Εἶναι καὶ ποιητὴς τῆς φύσεως.

Καὶ νὰ τί μᾶς λέγει ὁ ἴδιος με τὸ στόμα τῆς Σκιάς:

Τὸ πᾶν μιλάει.

Καὶ τώρα ἄνθρωπε ξέρεις γιὰ τὸ πᾶν μιλάει;

Ἄκου λοιπόν:

Εἶναι οἱ ἄνεμοι,

Εἶναι τὰ κύματα,

Εἶναι οἱ φλόγες,

Εἶναι τὰ δένδρα,

Εἶναι τὰ θύακια,

Εἶναι οἱ βράχοι.

Τὸ κάθε τι εἶναι ζωντανό.

Τὸ κάθε τι ἔχει ψυχὴ.

Καὶ στὴν ἐποχὴ αὐτῇ, ποὺ ζοῦμε ὅλοι

ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ - ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Υπό Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, Δ. Φ., Δ/ντοῦ Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ρόδου

Ἡ ὕγεια σημαίνει ὄχι μόνον πρόληψιν καὶ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν, ἀλλὰ καὶ ἐντονον καὶ διαρκὴ ἀσκήσιν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς σωματικῆς εὐρωστίας καὶ λογικὴν ἀνάπαυσιν διὰ τῆς ὁρθῆς ψυχαγωγίας.

Τόση δὲ σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰς σχέσεις μαθήσεως (μορφώσεως ἐν γένει) καὶ ὑγείας, ὥστε ἔχει ἥδη πρὸς διετίας ἀποφασισθῇ, ὅπως τὸ συνέδριον τῆς «Παγκοσμίου Συνομοσπονδίας τῶν Ὁργανώσεων Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ (W.G.O. T.P.)» διὰ τὸ 1960, τὸ ὁποῖον θὰ συνέλθῃ εἰς τὸ Ἀμστερταμ τῆς Ὀλλανδίας ἐφέτος (τέλη Ἰουλίου-ἀρχὰς Αὐγούστου), ἀσχοληθῇ κυρίως μὲ τὴν μελέτην καὶ συζήτησιν τοῦ θέματος «Ἑγεία τοῦ Παιδιοῦ καὶ Σχολείου».

Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ μόρφωσις τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου συντελεῖται πλέον ἀποδοτικῶς καὶ καρποφόρως, ὅταν τὸ παιδί γνωρίσῃ τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ὑγιεινῆς καὶ τὰ μέσα τὰ ὁδηγοῦντα εἰς τὴν σωματικὴν καὶ ψυχοπνευματικὴν του ὑγείαν καὶ ὅταν τὸ περιβάλλον ὅπου ζῇ καὶ ἐργάζεται εἶναι κατάλληλον καὶ καὶ ἀπὸ αὐτῆς ἐδῶ τῆς ἀπόψεως δ.λ.δ., ὑγιεινόν.

Ὁ ἐκπαιδευτικὸς εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὑγείας παίζει τὸν ρόλον τοῦ μεσάζοντος μεταξὺ ἱατροῦ καὶ υγιεινολόγου, ἀφ' ἑνός, καὶ τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἀφ' ἑτέρου. Ἀποτελεῖ οὗτος τὴν γέφυραν ἢ ὁποία κατὰ ἓνα τρόπον ἀπλοῦν καὶ ἀποτελεσματικὸν καλύπτει τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν ἐπιστημο-

μας θὰ εἴμαστε εὐτυχεῖς καὶ ἂν δὲν μπορούμε νὰ ἀκούσουμε τὶς ἐμπυχωμένες φωνὲς τῆς φύσεως, νὰ ἀκούσουμε τοῦλάχιστο τὸν πόνο τῶν δυστυχισμένων, ὅπως τὸν ἄκουσε βαθεῖα καὶ ἀνθρώπινα μέσα στίς ὑπέροχες σελίδες τῶν Ἀθλίων του, ὁ ἀθάνατος αὐτὸς βάρδος τῶν Γαλλικῶν γραμμάτων.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ

νικῶν δεδομένων τῆς ἱατρικῆς ὑγιεινῆς καὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν μαζῶν περὶ τῆς διαφυλάξεως τῆς ὑγείας τῶν. Διότι εἰς τὴν θὰ ὠφελήσῃ π.χ. ἂν τὰ παιδιὰ εἰς μὲν τὸ σχολεῖον πίνουν καθαρὸ νερό, εἰς τὰ σπῖτια τοὺς ὅμως μολυσμένον ἀπὸ πηγὰδι; Ἡ διαφώτισις ἐπὶ τοῦ τομέως τῆς ὑγείας εἰς τὸ σχολεῖον ἀκριβῶς αὐτὸ ἐπιδιώκει, νὰ γνωρίσουν τὰ παιδιὰ τὸ ὁρθόν, καὶ νὰ σχηματίσουν ὑγιεινὰς ἐξέσεις.

Αὐτὸς εἶναι ἄλλωστε ὁ λόγος διὰ τὴν «Παγκόσμιος Συνομοσπονδία» εὐρίσκεται εἰς τόσον στενὰς σχέσεις μὲ τὴν «Παγκόσμιον Ὁργάνωσιν Ὑγείας» (WHO), τὴν Οὐνέσκο, Ὁργάνωσιν Διατροφῆς καὶ Γεωργίας (FAO), τὸ Ταμεῖον Νεότητος τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν (U.N.I.G.E.F.) καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς δεσμοὺς αὐτοὺς ἀκόμη ἰσχυροτέρους. Ἐπειδὴ, ἀκόμη πιστεύει ὅτι διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς νεολαίας οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς ὑγείας δύνανται νὰ παίξουν σημαντικώτατον ρόλον. Διότι ἀσχολούμενός τις μὲ τὴν διαφύλαξιν τῶν κατοίκων εἰς ὁποιοῦνδήποτε μέρος τοῦ κόσμου γίνεται ὁ καλλίτερος φορεὺς τοῦ πνεύματος τῆς ἀλληλοκατανόησεως καὶ προσεγγίσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συνεδρίου τῆς «Παγκοσμίου Συνομοσπονδίας» (WCOT-P) τοῦ 1959 εἰς Οὐάσιγκτον ἰδρῦθη λοιπὸν τὸ «Διεθνὲς Συμβούλιον Ὑγείας-Σωματικῆς Ἀγωγῆς καὶ Ψυχαγωγίας» (ICHPER) ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς αὐτῆς ὁργανώσεως μὲ τὸν μενικώτερον σκοπὸν νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς δεσμοὺς μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῶν εἰδικότητων τῆς Ὑγιεινῆς - Σωματικῆς Ἀγωγῆς καὶ Ψυχαγωγίας καὶ μὲ τοὺς ἐξῆς ἐπὶ μέδους σκοποὺς:

1) Νὰ ὑποβοηθήσῃ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς «Παγκοσμ. Συνομοσπονδίας» (WCOT-P) εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τομεῖς πού σχετίζονται μὲ τὴν ὑγείαν.

2) Νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἔργον τῆς Ὑγείας -

Σωματικῆς Ἀγωγῆς-Ψυχαγωγίας εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον.

3) Νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ εἰς τοὺς κλάδους τούτους καὶ ἰδιαίτερος νὰ ἐνισχύσῃ τοῦτο ἀπὸ καθαρώς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς.

4) Νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν καὶ τῶν πορισμάτων τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν.

5) Νὰ γίνῃ ἀνταλλαγὴ καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς κλάδους τούτους.

6) Νὰ ἐπέλθῃ συνεργασία μὲ ἄλλας-παρεμφερεῖς ὁργανώσεις εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

7) Νὰ προβαίῃ εἰς οἰανδήποτε ἐνέργειαν ἐνισχυτικὴν τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἐπὶ μέρους σκοπῶν τοῦ διεθνoῦς τούτου συμβουλίου, τοῦ «ICHPER».

Οὕτω κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ 1959 ἡ «Παγκόσμιος Συνομοσπονδία» (WCOT-P) ἐπεξέτεινεν ἀκόμη περισσότερον τὴν εὐεργετικὴν διὰ τὴν Παιδείαν δρασίν τῆς καὶ ἐπλουτίσθη ταυτοχρόνως διὰ νέων ὁργανώσεων, ὅπως τοῦ «Διεθνoῦς Συμβουλίου Ἀνωτάτων Παιδαγωγικῶν Σχολῶν» (ICET), τῆς «Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμορφώσεως Ἑνηλίκων» (COMMITTEE OF ADULT EDUCATION), διὰ τὰ ὁποῖα ἀναφέραμεν ἤδη εἰς προηγούμενά μας ἄρθρα, καὶ τώρα διὰ τοῦ «Διεθνoῦς Συμβουλίου Ὑγείας-Σωματικῆς Ἀγωγῆς-Ψυχαγωγίας» (ICHPER).

Ἀπὸ τὸ βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Ἡ Ὑγεία εἰς τὰ Σχολεῖα», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν τὸ τμήμα τῶν Ἀμερικανῶν Ἐκπαιδευτικῶν τοῦ Διοικητικοῦ Κλάδου (AMERICAN ASSOCIATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS) τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Ἀμερικανῶν Ἐκπαιδευτικῶν (N.E.A.) καὶ διὰ τὴν δρασίν τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡδη λόγος εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἁρθρῶν τούτων ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω μερικὰ ἀξιοπρόσεκτα ἀποσπάσματα ἐπὶ τοῦ προκυμένου.

«Τὶ εἶναι Καλὴ Ὑγεία»; Εἶναι ἡ ἀπὸ σωματικῆς, ψυχο-πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ὅσον τὸ δυνατόν τελεία κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ θεμελιον ἐνὸς χαρῶπου καὶ πλήρους δράσεως τροόπου ζωῆς.»

«Ποῖα ἡ συμβολὴ τοῦ σχολείου εἰς τὴν

ὕγειαν; Ἡ βελτίωσις τῶν ὁρῶν ὑγιεινῆς εἰς τὰ σχολεῖα, ἀνταντικᾶ τὴν πρόοδον τὴν συντελεσθεῖσαν εἰς τὸν τομέα τῆς ὑγείας εἰς τὴν χώραν ὁλόκληρον.

Τὸ σχολεῖον, ὁμοῦ μὲ παρεμφερεῖς προσπαθείας καταβαλλομένας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινότητος ἢ τοῦ δήμου, τῆς πολιτείας κλπ., ὀφείλει νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ παιδιοῦ, νὰ καταρτίσῃ σχετικὸν πρόγραμμα καὶ νὰ συνεργάζεται μὲ ὅλας τὰς ὁργανώσεις αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν τόσον τὴν δημοσίαν ὑγείαν ὅσον καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐκάστου πολίτου.

Τὸ σχολικὸν τοῦτο πρόγραμμα ὑγείας περιλαμβάνει:

1) Τὴν ἐξασφάλισιν ἐνὸς ὑγιεινοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ σχολείου, ὅπως π.χ.:

α) Τὴν συστηματικὴν ὁργάνωσιν ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ σχολείου.

β) Τὴν ὑγείαν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

γ) Τὸν ἔλεγχον προκειμένου περὶ μεταδοτικῶν νόσων.

δ) Τὴν λήψιν τοιούτων μέτρων ὥστε ἡ πιθανότης δυστυχημάτων ἢ ἡ δημιουργία βλαβερῶν ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως συνθηκῶν νὰ μειωθῇ εἰς τὸ κατώτατον δυνατὸν ὅριον.

ε) Τὴν βελτίωσιν τῶν μεθόδων διδασκαλίας ὥστε ν' ἀποφεύγεται ὁ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν. (Ζητήματα ψυχοπνευματικῆς ὑγείας).

2) Τὸ σχολικὸν πρόγραμμα ὑγείας νὰ γίνετα κατανοητὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς διδασκάλους καὶ διδασκομένους, π.χ.:

α) Ἡ παροχὴ σχετικῶν γνώσεων περὶ ὑγείας καὶ ὑγιεινῶν ὁρῶν ζωῆς.

β) Ἡ παροχὴ καταλλήλου βοήθειας ἐν περιπτώσει δυστυχίματος.

γ) Ἡ γνώσις περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀξίας τῶν διαφόρων τροφῶν καὶ τῆς σημασίας τῶν κυριωτέρων κοινῶν φαρισμάτων.

δ) Ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ σφαλερῶν ἀντιλήψεων, προκαταλήψεων, καὶ δεισιδαιμονιῶν. (Νὰ δύνανται δηλ. νὰ διακρίνῃ τις τὸ ὁρθόν).

3) Τὸ σχολικὸν πρόγραμμα ὑγείας νὰ προσαρμόζεται καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν καθυστερημένων, ἀνωμάλων καὶ ὁρῶν παιδιῶν.

α) Νὰ ληφθῇ μέριμνα

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ *

*Υπό THEODOR LITT, διασήμου Γερμανού Παιδαγωγού

Η φιλοσοφική, ψυχολογική και ιστορική σκέψη δεν έμποδίστηκε από τον αντιορθολογιστικό χαρακτήρα της καλλιτεχνικής δημιουργίας προκειμένου να φροντίσει για μια θεωρία των αισθητικών αξιών, της αισθητικής συμπεριφοράς, της συνολικής αισθητικής ανάπτυξης. Το πολιτιστικό φαινόμενο τέχνη απ' άρκετο χρόνο είναι αντικείμενο σκεπτικής επεξεργασίας, της οποίας την επιστημονικότητα κανείς δεν σκέφτηκε να διαφιλονικήσει. Βέβαια, έναντι της απόπειρας ν' αποδειχθεί μ' αυτόν τον παραλληλισμό το ποταστό της παιδαγωγικής θεωρίας, φέρνεται η αντίρρηση, ότι αυτές οι επιστήμες, που συντάσσονται προς

κωφάλα και παιδιά με άλλες σωματικές και ψυχικές αναπηρίες.

γ) Φροντίζεις να ληρθούν, επίσης, και διά τα ιδιαίτερος ευφυΐα και εν γένει εξαιρετικά παιδιά, ώστε να μη υποφέρουν, κατά τον ένα ή άλλον τρόπο, εις την επιτέλει της σχολικής των εργασίας.

4) Η παρακολούθηση των μαθητών εκ μέρους των διδασκάλων των και η τακτική σχολιαστική εξέταση αυτών.

α) Διά της καθημερινής επιβλέψεως των μαθητών ως προς την καθαριότητά των εκ μέρους των διδασκάλων.

β) Διά της τηρήσεως του ιστορικού της υγείας εκάστου μαθητού υπό της διευθύνσεως της σχολής εν συνεννοήσει και συνεργασία της σχολιαστικής υπηρεσίας.

γ) Διά της τακτικής περιοδικής σχολιαστικής εξετάσεως των μαθητών.

δ) Διά της κατατοπίσεως μαθητών και γονέων, ώστε να προλαμβάνεται το κακόν σχετικώς με την υγείαν των μαθητών εν περιπτώσει δυστυχήματος, επιδημίας κλπ.

5) Η παροχή ωρελίων γνώσεων περί υγιεινής εις τους ενήλικας.

Το σχολείον επιτυγχάνει τοῦτο διὰ τῶν συγκεντρώσεων γυμνασίων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν καὶ μετὰ τὴν συνδρομὴν καὶ συμπαράστασιν τῶν υγιεινομικῶν υπηρεσιῶν τῆς κοινότητος ἢ τοῦ δήμου, τῆς πολιτείας καὶ ἄλλων σχετικῶν ὁργανώσεων ἐθνικῶν ἢ διεθνῶν.

Ο. ΧΑΡΑΔΑΜΠΙΔΗΣ

τὴν τέχνην, βρίσκονται πρὸς τὸ ἀντικείμενόν τους σὲ μιὰ τέλεια διαφορετικὴ σχέση ἀπὸ τὸ δικό της: στρέφονται πρὸς τὴν τέχνην ὡς γέγονος, ὡς φαινόμενο τῆς πολιτιστικῆς πραγματικότητος· ὁ θεωρητικὸς τους χαρακτήρας ἔχει βασισθῇ στὸ ὅτι κυρίως προσπαθοῦν νὰ ἐρμηνεύσουν καὶ νὰ ἐννοήσουν τὴν τέχνην καθὼς τὴν συναντοῦν στὴν πολιτιστικὴν πείραν μακρὰ ἀπὸ κάθε τόλμην νὰ κανονίσουν τὴν τέχνην ὡς πράξιν μετὰ τὴν ἀπόψεϊ των ἢ νὰ τὴν κατευθύνουν, ὅπως ἐπίσης ὁ καλλιτέχνης δημιουργὸς ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὀφείλει ν' ἀποκρούσῃ κάθε ἐπίδρασιν διὰ μιᾶς θεωρίας ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀμεσότητος τῆς δημιουργίας του. Μέσα στὴν ἴδια περίμετρο δηλαδὴ ὡς θεωρητικὴ ἐρευνα ἐνὸς πραγματικῶν ὑφιστάμενου πολιτιστικοῦ φαινομένου, βρίσκεται ἀκαταμάχητα καὶ ἡ παιδαγωγική: ἀλλὰ στ' ἀλήθειαν ἡ παιδαγωγική ὡς ἐπιστήμη δὲν θέλει μονάχα αὐτό, θέλει πολὺ περισσότερα νὰ ἐπιτύχῃ, δηλαδὴ πᾶν ὅσα θεμέλια τῶν γνώσεων τῆς νὰ ἐπίδρασιν στὴν πράξιν τῆς ἀγωγῆς: θέλει νὰ μεταδώσῃ στὴν δραστηριότητα τοῦ παιδαγωγοῦ διδασκαλίας, νὰ δείξῃ δρόμους, νὰ θέσῃ σκοποὺς, καὶ αὐτὸ σημαίνει στὴν πραγματικότητα τὸ ἴδιο, ὅταν νὰ ἤθελε ἡ αἰσθητικὴ νὰ ἐπιβάλλῃ στὸν καλλιτέχνη συμβουλές στὴν δημιουργία του.

* Τὸ παραπάνω εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ μιὰ ἐκθεση τοῦ Th. Litt (τώρα καθηγητοῦ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Bonn - Γερμανία) γύρω ἀπὸ τὴν περὶ Kant σπουδὴν (συζητήσεις) τοῦ 1921 μετὰ θέματα ἀγωγῆς καὶ τεχνικῆς, ἀγωγῆς καὶ αὐξήσεως, τὸ γεγονός τῆς ἀγωγῆς, τὸ εἶναι καὶ τὸ πρέπει, καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον κεφάλαιον: ἡ οὐσία τοῦ παιδαγωγικοῦ σκέπτεσθαι. Τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς σημασίας τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας γιὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ διδασκάλου. Καὶ τὰ δύο μὲζα ἀποτελοῦν προσηχὴν στὸ βιβλίον του: «Führen oder Wachsenlassen» Verlag von Ernst Klett, Stuttgart, 1952, τὸ ὅποιο μετὰ μεγάλη εὐγένεια μοῦ ἐδῶρκε ὁ συγγραφεὺς.

Ἡ φιλοσοφημένη του σκέψη μπορεῖ νὰ συντελέσῃ πολὺν ὅσον στὴν θεωρητικὴν κατάρτισιν τοῦ ἑλληνα δημοδιδασκάλου καὶ γενικὰ τοῦ εκπαιδευτικοῦ κόσμου, μὴ καὶ ἐμεῖς δὲν ἔχουμε νὰ παρουσιάσουμε τέτοιον πρωτότυπον βιβλίον πού νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν ὡς αὐθεντικὰ ἐπιτεύγματα τῆς σημερινῆς παιδαγωγικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Th. Litt, περὶ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ παρελθόν ἐγράφε στὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» τεύχος 46 τόμος 4ος ὁ σεβαστὸς παιδαγωγὸς κ. Εὐδρ. Σούρλας, εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικώτατος τύπος τῆς ἰδεαλιστικῆς - φαινομενολογικῆς Σχολῆς τῆς σημερινῆς Γερμανικῆς Φιλοσοφίας [Σ. Μεταφρ.]

Πραγματικὰ αὐτὴ ἡ ἀντίρρηση πετυχεῖναι τὸ νεῦρον τοῦ παιδαγωγικοῦ σκέπτεσθαι. Ἐχεῖ μὲν καὶ ἡ Παιδαγωγική ἕνα ὁρισμένο κύκλο προϋπαρχόντων γεγονότων τῆς πραγματικότητος ὡς ἀντικείμενον, σχεδὸν ἐκείνη τὴν πραγματικότητα τῶν γεγονότων καὶ ἐπιδιώξων, τὰ ὅποια προμηθεύουν τὴν συνολικὴν ἐννοίαν τῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ παρατηρεῖ αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ὅχι γιὰ νὰ τὰ ἐννοήσῃ καὶ ἐξηγήσῃ κυρίως καθὼς τῆς παρουσιάζονται, παρὰ γιὰ νὰ ἐξαγάγῃ ὀφέλη γιὰ τὴν πράξιν τῆς ἴδιας τῆς ἀγωγῆς ἀπὸ τὴν σκεπτικὴν τῆς ἐπεξεργασίας. Θέλει καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ θεωρία μιᾶς ἐνέργειας. Αὐτὴ ἡ πλευρὰ τῆς μεθόδου τῆς δὲν ἀποδείχεται μετὰ τὴν παραπομπὴν στὴν θεωρητικὴ ἐπεξεργασία τῆς τέχνης. Ἀπεναντίας: ἂν ἦσαν ἡ παιδαγωγικὴ πράξις μιὰ τέχνη, τότε ὁ παιδαγωγὸς μετὰ τὸ ἴδιο δικαίον θὰ ἀπέκρουε τὴν ἐπέμβαση μιᾶς θεωρίας, καθὼς θὰ τὸ ἔκαμε ὁ καλλιτέχνης μετὰ τὴν συμβουλὴν τῆς αἰσθητικῆς.

Κάθε τι παραπέρα ἐξαρτᾶται λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἡ ἀγωγή στὴν πλήρη τῆς λέξης ἐννοία «εἶναι» μιὰ τέχνη. Ὁ παραλληλισμὸς τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ παιδαγωγικῆς πράξεως ἀνήκει σ' ἐκείνους, πού ἑξοδεύουν ἀξιολογέας ἐξηγήσεις γιὰ τὰ συγκριθέντα ἀντικείμενα, ἀλλὰ πού πάντοτε ὑστερα ὀφείλουν νὰ ὀδηγήσουν σὲ πλάνην, ἂν ἡ σύγκρισις γίνεται ταυτοτήτα. Τότε μονάχα φέρνει πραγματικὴ πρόδο μιὰ τέτοια σύγκρισις, ὅταν προσδιορίζονται μετὰ κάθε ἐνέργεια τὰ σύννομα τῆς δικαιοδοσίας τῆς, ἔξω ἀπὸ τὰ ὅποια δὲν μπορεῖ νὰ διεσπασθῇ χωρὶς ἀπαράδεκτη ἀνάμιξις τῶν συγκριθέντων πραγμάτων. Τί κάνει τὴν πράξιν τοῦ παιδαγωγοῦ παραβλητὴ πρὸς ἐκείνη τοῦ καλλιτέχνη; Καὶ οἱ δύο γενικὰ ἔχουν μπροστὰ τοὺς ἑνα ὁμοίους, πού τὸ «ἐπεξεργάζονται», μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς προσδώσουν μιὰ ὁρισμένη «μορφὴν». Ἀλλὰ τόσο ἡ μορφοποιούσα ἐνέργεια τοῦ παιδαγωγοῦ ὅσο καὶ ἐκείνη τοῦ καλλιτέχνη προϋποθέτουν μιὰν ὁρισμένη γνῶσιν τῆς ἰδιόζουσας φύσεως τοῦ πρὸς ἐπεξεργασία ὑλικοῦ. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψιν νοεῖται τὸ γνωστικόν, σ' εὐρύτατην ἐννοίαν τὸ θεωρητικόν μέρος καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ἐπίσης τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἀλλὰ πᾶς ἐνταση καὶ πᾶς σημασία λαμβάνει τώρα αὐτὸ ἡ γνῶσις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ; Ὁ καλλιτέχνης χρειάζεται αὐτὴν τὴν γνῶσιν γιὰ τὴν κατασκευὴν (ὑφή) τοῦ ὑλικοῦ, ἡ ὅποια τοῦ διανοιεῖ τὴν τεχνικὴν δυνατότητες τῆς ὑλικῆς ἐπεξεργασίας: μέσα σ' αὐτὴς τὴν συνειδητὴν δυνατότητες ὅμως εἶναι ἐλεύθερη καὶ ἀπειριόριστη ἡ θέλησις τοῦ γιὰ τὴν μορφὴν. Ἡ μάζα τοῦ μάρμαρου, τὸ λινό πανί, τὸ χρώμα τὸ γλωσσικόν ὑλικόν κλπ. Ὅλα αὐτὰ ἐγκλείουν μέσα τοὺς ὁρισμένους ἀναλλοίωτους ὅρους τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, στοὺς ὁποίους ὀφείλει ὁ δημιουργὸς νὰ ἐμπιστευθῇ: ἀλλὰ στὴν δοσμένη του κατασκευὴν (ὑφή) δὲν περιέχει καμμίαν ἐνδειξιν γιὰ τὴν μορφὴν, ἡ ὅποια διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς πράξεως θὰ πραγματοποιηθῇ ἀπ' αὐτὸ καὶ σ' αὐτὸ (τὸ ὑλικόν). Καὶ βέ-

βαια τοῦτο δὲν εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ διαφορετικὰ: δὲν εἶναι σὲ καμμίαν περίπτωση τὸ ὑλικόν στὴν προετοιμασίαν του κατασκευῆς, ὡς συστατικόν τῆς πραγματικότητος, πρὸς τὸ ὅποιο στρέφεται ἡ προσπάθεια τοῦ καλλιτέχνη, ἀλλὰ χρειάζεται αὐτὸ τὸ ὑλικόν νὰ ἐξαχθῇ ἀπὸ τὴν σφαῖρα τῆς πραγματικότητος, ἡ ὅποια πρῶτα - πρῶτα τὸ ἐγκλείνει, καὶ διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς νὰ ἐμφανισθῇ ὡς συστατικόν ἐνὸς κόσμου τῆς ὁραίας ὕλης (τῆς ὡμορφιάς) οἱ προσδιορισμοί, αὐτοί, πού τὸ καθιστοῦν μέλος αὐτοῦ τοῦ κόσμου, δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς, πού ἀνήκουν σ' αὐτὸ ὡς συστατικόν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἡ γνῶσις ἐδῶ τοῦ ὑλικοῦ καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς μορφῆς εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνεξάρτητα μεταξὺ τους, εὐρίσκονται δὲ σὲ δυὸ διαφορετικὰ κατευθύνσεις τοῦ σκέπτεσθαι. Τί γίνεται ὅμως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς παιδαγωγικῆς ἐνέργειας; Καὶ ἐδῶ ἐπίσης εἶναι ἀναγκαῖα μιὰ γνῶσις τῆς κατασκευῆς τοῦ «υλικοῦ» ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῶν τεχνικῶν ὁρων, κάτω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια καταπίανεται ἀπ' ἑξῶς, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ γνῶσις δὲν θὰ ἀρκούσε ποσῶς, ὥστε γενικὰ νὰ φθάσουμε σὲ μιὰ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια. Διότι ἡ μορφὴ, πρὸς τὴν ὅποια ὀφείλει νὰ ὀδηγηθῇ τὸ παιδαγωγικόν ἀντικείμενον μετὰ τὴν παιδαγωγικὴν δράσιν, δὲν προσδιορίζεται καθαρὰ ἀπ' ἑξῶς καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν του κατασκευὴν, ἀλλὰ πρέπει σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο ὅχι μὲν νὰ δοθῇ, ἀλλ' ὅμως νὰ προστεθῇ (ἐπιτεθῇ) ἡ διάθεσις πρὸς αὐτὴ ἀνείκη σ' ἐκείνους τοὺς προσδιορισμούς, οἱ ὁποῖοι μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας, ἀνέκουν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τοὺς στὸ «υλικόν», καὶ μόνο σὲ σύνθεσιν μ' αὐτοὺς τοὺς ἐσωτερικοὺς προσδιορισμοὺς ἡμπορεῖ ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπιδιωκόμενὴν μορφὴν. Παραμένει λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ ὑλικόν, ἀνόμοιον ἀπὸ τὸ διαμορφωμένο ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνη, στὴν σφαῖρα τῆς πραγματικότητος, στὴν ὅποια ἀνήκει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ διὰ βέβαια ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια πράττει ἀπ' αὐτό. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὑψίστη πραγματικότητα. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ θεμελιώνεται τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὴ ἡ γνῶσις γιὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ «υλικοῦ», πού τὴν χρειάζεται ἡ παιδαγωγικὴ πράξις, δὲν σχετίζεται μόνο πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τεχνικὴν δυνατότητες, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐγκλείνει καὶ ἐκείνους τοὺς προσδιορισμοὺς τῆς ὕλης, οἱ ὁποῖοι δείχνουν τὴν δυνατότητα τῆς μορφοποιήσεως. Γνῶσις τῆς ὕλης καὶ προσδιορισμὸς τῆς μορφῆς εἶναι τέλεια συνδεδεμένα μεταξὺ τους καὶ ὀφείλουν κυριολεκτικὰ νὰ διεσπῶνται τὸ ἓν στὸ ἄλλο. Ἐστὶ ἡ γνῶσις τῆς ἰδιαιτερότητος τοῦ ὑλικοῦ ἔχει μιὰν ἐκταστὴν τέλεια διαφορετικὴ καὶ μιὰν ἄλλη τέλεια διαφορετικὴ σημασίαν στὴν πλευρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ἀπὸ ἐκείνην τοῦ καλλιτέχνη. Ἀν θέλει νὰ πετύχει ἡ μορφοποίησις τοῦ ὑλικοῦ, ὀφείλει νὰ προσαρμωθῇ σ' αὐτὴ τὴν κατασκευὴν μετὰ περισσοτέρη φροντίδα, παρ' ὅτι ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη ἀπέναντι τοῦ ὑλικοῦ του. Σχεδὸν γι' αὐτὸ ἐπίσης, ὁ λόγος γιὰ «υλικόν», «ὑλὴν»,

ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Υπό ROBERT DOTTRENS, Καθηγητού στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Τού είναι απαγορευμένο να συνεργάζεται. Και αυτό το συναίσθημα της αλληλοβοήθειας είναι τόσο ριζωμένο στην καρδιά του ηλικιωμένου, ώστε σ' όλα τα ανώτερα σχολεία, το πρόβλημα του δόλου μένει αλυτο. Φθάσαμε σ' ένα σχολικό καθεστώς τόσο παράλογο που μεταβάλλει την ήθικη αντίληψη των νέων. Έχουν παραδεχθεί τον κώδικα της παρεκτραμμένης τιμής που τους κάνει αλληλεγγύους έναντι της αλήθειας, της τιμότητας, της δι-

«αντικείμενο», ο οποίος είναι άκαταμάχητος, όταν πρόκειται για την καλλιτεχνική δημιουργία, περιέχει κάτι το αταίριαστο χρησιμοποιούμενος στην παιδαγωγική δράση: αφαιρεί από το αντικείμενο της παιδαγωγικής εργασίας το ατομικό του δίκαιο, τον έσωτερο προσδιορισμό, μαζί με τον οποίον στέκεται απέναντι στην παιδαγωγική προσπάθεια και δίνει πάρα πολύ στην διαμορφώνουσα θέληση του παιδαγωγού υποκειμένου.

Η ουσιαστική διαφορά, που έτσι καταδείχτηκε, της παιδαγωγικής και της καλλιτεχνικής πράξης αφήνει να φανερωθεί για πιά ατμία ή λειτουργία της θεωρίας στην περιοχή της παιδαγωγικής πραγματικότητας είναι και όφειλε μια άλλη από εκείνη στην σφαίρα της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ο παιδαγωγός για να δυνθίσει να δράσει, έχει ανάγκη περισσότερης «θεωρίας» παρά ο καλλιτέχνης: η γνώση είναι γι' αυτόν συμπληρωματικός διαφωτισμός μιας πράξης, η οποία και χωρίς αυτήν θα έπιτελούσε το έργο της επίσης καλά, κι' ίσως ακόμη καλύτερα, αλλά ένας απαραίτητος παράγοντας στην ίδια την δράση του. Κι όταν η θεωρία της αγωγής προχωρεί έξω από τέτοιες τοποθετήσεις ζητημάτων, που θα καθίσταναν παραβλητή προς την αισθητική θεωρία, δεν δίνει έτσι συνέχεια σε μια άδικαιο-λόγητη έπιτακτική ανάγκη, αλλά' υπακούει στις έσωτερικές αναγκαίες της σφαίρας της πραγματικότητας, η οποία πλάθει το αντικείμενο της, η παιδαγωγική όφειλε πάντοτε να προσπαθεί να γίνεται μια θεωρία ενέργειας, διότι το κομμάτι πράξης ζωής, προς το οποίο στρέφεται, απαιτεί μια τέτοια θεωρία —καθώς αντίστροφα η θεωρία της τέχνης μόλις κάνει την απόπειρα να σφετερισθεί μια αντίστοιχη λειτουργία, διότι το υπ' αυτής έρευνώμενο κομμάτι πολιτιστική πραγματικότητα δεν περιμένει απ' αυτή μια τέτοια προσπάθεια έπιτευξης.

ΤΗ. LITT

Μετάφραση
υπό ΧΡΙΣΤΟΥ Γ. ΔΟΥΜΠΟΥΛΟΥ
Δημίου

καισύντης, έναντι των δασκάλων τους. Άληθινή μαύρη αγορά του πολιτισμού και της μορφώσεως.

Ποιά έκταση πήρε στα σχολεία μας η κίνηση της εργασίας καθ' ομάδας ή των σχολικών κοινοτήτων;

Το σχολείο δεν ασχολείται με την ήθικη και πνευματική του Αγωγή. Δίνει γνώσεις, δίνει μάθηση δηλ. τον κυκλώνα των αναμύσεων εκείνων έννοιών που χρειάζονται, φαίνεται να πιάσουν τη θέση της διαπλάσεως του πνεύματος και του πολιτισμού.

Ο Πεσταλότσι το έχει καταγγείλει.

Συμβαίνει ένα γεγονός: Τα λαϊκά σχολεία κατήντησαν όχι μόνο ανεπαρκή για να σφυρηλατήσουν τις δυνάμεις που χρειάζεται ο άνθρωπος, αλλά είναι έδω, κι' εκεί, άληθινά έμπόδιο στην ψυχολογική τους ανάπτυξη. Όσα έθεωρούντο για τα καλύτερα πήραν μια κατεύθυνση όπου καλλιεργείται η μάθηση, ανεξάρτητα από τη δύναμη της σκέψης, τη δημιουργική ικανότητα και το συναίσθημα, όπου προτιμούν την πολυτελή γνώση των λεγομένων άληθειών, στείρων και ματαιών, από την άποχτηση άρχων και ίκανοτήτων, άπαραιτήτων για τη ζωή, όπου υποτάσσουν την άληθινή διαμόρφωση των ούσιωδών δυνάμεων του ανθρώπου στη διαμόρφωση ίκανοτήτων φαινομενικών, άχρήστων και περιττών.

Το σημερινό σχολείο, όπως χοντρικά έπε- νεργεί στις μάζες, κεντάει κεντήματα πάνω σε μια έπιφανειακή μάθηση που άνώφελα πολλαπλασιάζεται, πάνω στο στολίδι της ματαιοδοξίας, που άποκρύβει τη μηδανιότητα της υπάρξεώς μας, η οποία δεν έξεληχθηκε στις ούσιώδεις δεξιότητές της, όπως άκριβώς ένας μαθητεύμενος ράφτης βάζει χρωματιστά κρόσια στο ρούχο που του ταιριάζει άσχημα.

Αυτό είναι, ίσως, το τρομερότερο δώρο που κάποιο έχθρικό δαιμόνιο έκαμε στον καιρό μας: Γνώσεις χωρίς, ίκανότητες, ιδέες χωρίς τη θέληση και την αυτοκυριαρχία, που θα μπορούσαν να εύκολύνουν τη συμφωνία του άληθινού μας άτόμου με τη ζωή μας και να την καταστήσουν δυνατή.

(Τα παραπάνω λόγια είναι παρμένα από το βιβλίο του Otto Múhler «La voix de Pestalozzi» Η φωνή του Πεσταλότσι).

Έδω και τριάντα χρόνια, άλλος μεγάλος Έλβετος Παιδαγωγός ο Ragar στο βιβλίο του «Η Νέα Έλβετία», κατήγγειλε το κακό, λέγοντας «..... Μια τέτοια Αγωγή δημιουργεί κακά πνεύματα που βάζουν σε κίνδυνο τη χώρα μας. Η Αγωγή αυτή κατασκευάζει τρόπους σκέψης χωρίς ενέργεια, οι όποιοι τρόποι, άρνούμενοι την έλευθερία και τη δημοκρατία, λατρεύουν τη βία και έθουσιάζονται για όποιονδήποτε έμπεριαιισμό. Με

την άγωγή αυτή δεν βασιλεύει το άληθινό ιδανικό, αλλά κυριαρχεί ο έγωϊσμός, άνυπερ- βλητο έμπόδιο για την ένωση των κριτών».

Με την παραδεγεμένη και όμοιομορφη άγωγή, στην όποια έπαναπαυόμαστε, ακόμα δεν έχει Έδανικό. Μετέβαλλε τους παιδαγωγούς σε άστοχους δημοσίους υπαλλήλους. Με αυτή τα σχολεία μας έγιναν καταστήματα γνώσεων, άληθινές αγορές στις όποιες το πάλ χορηγείται άφθονα, αλλά χωρίς έκλογη, μέχρι δυσπεψίας και καμιά φορά άηδίας.

Τι συμβαίνει άλήθεια στα σχολεία μας;

Η άλήθεια ύποχρεώνει να άναγνωρίσουμε ότι, έκτος μερικών βελτίσεων που όφείλονται στο χρόνο και στις άτομικές προσπάθειες μερικών, μένουν στο στάδιο της διανοητικής και ήθικης μορφώσεως των μαθητών με τις ιδέες του Έρβартου, παλιές έκατο χρόνων, σ' εκείνη τη βασικά λαθεμένη θεωρία της παιδαγωγούσης διδασκαλίας, σ' εκείνη την τεχνική, σήμερα ξεθωριασμένη της όμαδικής διδασκαλίας. Ο σκοπός: Να άποχτήσουν γνώσεις, όσο το δυνατόν περισσότερες γνώσεις, γιατί η διδασκαλία μόνη της είναι παιδαγωγική. Αυτό τολλάχιστον ο Έρβартος και οι πολυ- άριθμοι όπαδοί του άπαιτούν. Και αυτό είναι ακόμα και στις μέρες μας γενική πεποίθηση. Γι' αυτό οι σχολικές άρχές και οι παιδαγωγικοί σύλλογοι κατά περιόδους άγωνίζονται για τα ζητήματα τα σχετικά με τα προγράμματα των σπουδών, που άδιάκοπα έπεξεργάζονται.

Η μέθοδος. Το από καθ' έδρας μάθημα. Ο δάσκαλος μιλάει, η τάξη άκούει. Ο δάσκαλος ρωτάει και ο μαθητής άπαντάει.

Ο Καθηγητής παραδίδει το μάθημα και ο σπουδαστής άποθανατίζει στο ξύλινο τραπέζι τα άρχικα του γράμματα, που του είναι τόσο προσφιλή, και άδιάκοπα είναι ύποχρεωμένος να έμπεβαίνει και να τιμωρεί, ή άπροσεξία, ή άφηρημάδα έκδηλώνονται όπου λείπει το ένδιαφέρον.

Ο Έρβартος, στον καιρό του, προσέφερε την όργάνωση της όμαδικής Αγωγής που πριν από αυτόν έλειπε. Παραμένει παιδαγωγική ιδιοφυία που το έργο της ύπηρεζε έργο μεγίστης άξίας.

Το προδίδουμε όταν συνεχίζουμε να εφαρμόζουμε σήμερα ιδέες που δεν άνταποκρύνονται ούτε προς τα τεχνικά μέσα που διαθέτουμε, ούτε προς τις άνάγκες στις όποιες πρέπει να άνταποκριθούμε, ούτε και προς την ιδιοσυστασία και στις διανοητικές δυνάμεις των παιδιών, όπως ή ψυχολογία τις άποκάλυψε έκτος.

Όχι! Η διδασκαλία δεν παιδoγoγεί. Όχι! Η γνώση δεν είναι παράγοντας της ήθικότητας και δεν συμβαδίζει μ' αυτή. Όχι! Η μόρφωση από τα βιβλία, ο έγκυκλοπαιδισμός που κυριαρχεί στα σχολεία μας δεν είναι τα κίτητρα της ωφέλιμης δράσεως, ούτε τα κατάλληλα μέσα για διάπλαση του πνεύματος, ούτε οι έγγυητές ενός πολιτισμού άξιου του όνoματός του.

Η ζωή είναι κείνη που μορφώνει το παράδειγμα. Είναι ο παιδαγωγός. Η άτομική έρ-

γασία, ή θεληματική προσπάθεια, διαπλάσσουν το πνεύμα, και όχι ή παθητικότητα ή ή άκρόαση τόσο εύκολα άπρόσεχτη.

Αυτό είναι άυτονόητο σε μια έποχή όπου το σχολείο δεν είναι πλέον όπως άλλοτε, το μόνο μέρος στο όποιο το παιδί μπορεί να άποχτήσει γνώσεις, και όπου μπορεί κανείς να διαπιστώσει τ' άποτελέσματα της ανθρώπινης μαθήσεως πάνω στην άγωγή των άτόμων και των λαών, όταν ή ήθικη έννοια λείπει.

Σ' όλες τις βαθμίδες της έκπαιδύσεως, παραμένουν και είναι ωφέλιμες οι γνώσεις που άπόχτησε κανείς με τη δική του διανοητική δραστηριότητα. Η Έρβартιανή μέθοδος έπινοήθηκε να διευκολύνει το δάσκαλο και όχι το μαθητή, που δεν βαδίζει ποτέ στο ίδιο βήμα. Η Έρβартιανή μέθοδος είναι υπεύθυνη για την βερμπαλιστική αντίληψη της διδασκαλίας, που στηρίζεται στην προφορική μετάδοση, που παραποίση την ίδια την έννοια της μορφώσεως και έβαλε τον ψιττακισμό στη θέση της ένεργητικής σκέψης, τα λόγια για τα φαινόμενα στη θέση της παρατήρησης της πραγματικότητας. Στις τάξεις μας μιλάμε για τη γάτα, το σκυλί, χρησιμοποιώντας εικόνες μέτριας καταλληλότητας, γιατί μάς φαίνεται δύσκολο και πολύπλοκο να πάμε μέχρι το ζωντανό ζώο.

Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου έξαναγκάζονται ακόμα να σπουδάζουν ακόμα γραμματικούς κανόνες και γνώσεις, για τους όποιους οι ίδιοι οι γραμματολόγοι δεν έχουν συν- εννοηθεί.

Η Έρβартιανή μέθοδος είναι υπεύθυνη για την πνευματική κατάσταση πολλών παιδαγωγών που πιστεύουν στη μαγική δύναμη του λόγου, οι όποιοι ζουν έξω από τα πράγματα, ενώ παραμένουν τυφλοί μπροστά στα γεγονότα. Η άγνοία τους άπέναντι στα δεδομένα της ψυχολογίας του παιδιού, στα προβλήματα που θέτει ή πειραματική Παιδαγωγική, οι τροποποιήσεις οι ριζικές που έγιναν έδω και εκεί στην τεχνική της διδασκαλίας — χωρίς να μιλάμε για προβλήματα οικογενείας και κοινωνίας — είναι άληθινά ένοχη.

Από πενήντα χρόνια η παιδαγωγική Έπιστήμη συγκεντρώνει με τις παρατηρήσεις της και τα πειράματά της άποδείξεις που ύποχρεώνουν όλους τους ασχολουμένους με την Αγωγή να τροποποιήσουν τās άπόψεις των: Ότι ή διδασκαλία της σύγχρονης ψυχολογίας συμπυκνώνεται στη βασική άρχή που άπαιτεί ώστε οι παιδαγωγοί να όργανώσουν την ένεργεία τους με το μέτρο του παιδιού.

Από μισόν αιώνα δοκιμάστηκαν πειράματα στα νεωτερίζοντα σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά, για να βρούν την καλύτερη μέθοδο και τα καλύτερα τεχνικά μέσα που ύπολογίζουν τις δυνάμεις των παιδιών. Κέντρα ένδιαφέροντος, εργασία σε όμάδες, μέθοδος Decrsly, έξατομικευμένη εργασία κλπ.

Ποιά εύθυνη πέφτει σήμερα στους παιδαγωγούς που για πολλόν καιρό μένουν άδιάφοροι,

ΧΩΡΙΟ ΚΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Μελέτη Μ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δημ.)λου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Ο δάσκαλος φαίνεται αν είναι πλούσιος ή όχι. Τά πλούτη, ο βήχας και μερικά άλλα πράγματα δεν κρύβονται. Μη παίρνετε λοιπόν το δάσκαλο για πλουσιώτερο από σας. Όλοι δε οι δασκάλοι παίρνουν τον ίδιο σχεδόν μισθό, έρα όλοι σπών ίδιο παρονομαστή είναι, κανένας δηλαδή πλούσιος. "Ας δοῦμε τώρα και σας. Είστε πιο φτωχοί, όπως νομίζετε, ή πιο πλούσιοι; "Ας καθίσουμε με λεπτομέρειες να μελετήσουμε τη δουλειά καθενός και το τι έχει και το τι εισπράττει. Θα ιδούμε όλοφάνερα πώς είστε καλύτερα από το δάσκαλο, αν όχι όλοι, οι περισσότεροι. Δε θ' αναφέρω λεπτομερώς το τι μπάζετε στο σπίτι και το τι πληρώνει κείνος με τις 50 ή 60 δραχμές τη μέρα, θα πρέπει όμως να κάνουμε μεταξύ σας κάποιον διαχωρισμό, γιατί αν οι δασκάλοι είναι όλοι ίδιοι, δε συμβαίνει το ίδιο και σε σας. Υπάρχουν γεωργοί πολύ φτωχοί, μα υπάρχουν και μέτριοι, και πλούσιοι και πολύ πλούσιοι και μακριά σειρά κατηγοριών από τη μία ως την άλλη άκρη. Είναι γεωργοί ακτήμονες. Με 2 βώδια και 5-10 στρέμματα. Με 50, 100 στρέμματα, 10-20 βώδια και 200-500 πρόβατα. Είναι ακόμα και με χιλιάδες πρόβατα και πολλά ζώα μεγάλη και με χιλιάδες επίσης, όχι λίγες μάλι-

στα, στρέμματα χωράφια, διαλεγμένα εύκολο-δούλευτα και αποδοτικώτατα, με λογίων μηχανές κι εγκαταστάσεις. Ναι ή όχι; ΝΑΙ! Σεις, οι πιο πολλοί, δεν ανήκετε στους δεύτερους, που είναι οι λίγοι. Μα ούτε και στους πρώτους. Είστε ανάμεσα, καθένas πιο καλός ή χειρότερος από τον άλλο. Μακάρι ν' ανήκατε στους δεύτερους. Καλά που δεν ανήκετε στους πρώτους. Και ξέρω, και γνώρισα, και σας το λέω παστροικά, όσοι είστε από καμποχώρια είστε πολύ καλύτερα από άλλες περιοχές όρεινές, όπου ή ζωή είναι κάθε άλλο παρά ανθρώπινη, που να την περιγράψω. Κι όμως κείνοι σπουδάζουν τα παιδιά τους, στερούμενοι των πάντων, καθώς και κείνα.

Για το ελάχιστο ποσόν των συσσιτίων, για κάτι έκτακτο, ακόμα για είδη που χρειάζονται όπως οπωσδήποτε στα παιδιά σας, χαλάτε τον κόσμο, λές κι ο δάσκαλος θα τα καταχραστή (το λέτε κι αυτό), ενώ δίνει λόγο για το παραμικρό, ή ότι το παιδί δε θα ώφεληθῇ, όπως ασφαλώς όλοι σας το επιθυμείτε. Θέλετε δηλαδή και το λύκο χορτάτο και το αρνι άκέραιο. Δε γίνεται! Με λίγη τάξη στα οικονομικά σας δε θα έμποδίσετε τα παιδιά σας και τα σχολεία στη δουλειά τους. Μπορείτε να πίνετε πιο λίγα πενηνταράκια και κατασταράκια. Έστω κι ένα παρακάτω χάριν των

παιδιών σας. Τα φέρατε στον κόσμο κι έχετε υποχρέωση να τα κάνετε ανθρώπους. Δε σας χρωστούν τίποτα να τα ρίχνετε στους δρόμους. Έχουν και κείνα τις ανάγκες τους και τις αξιώσεις τους στη ζωή. Σεις έχετε την ευθύνη για τη σημερινή ζωή τους και τη μέλλουσα προκοπή τους. "Αρα θα υποστήτε και τις σχετικές θυσίες, όπως τις ύφιστανται όλοι οι καλοί γονείς. "Ας είναι λοιπόν 5 κι όχι 6, ως είναι 1 κι όχι 2, για να μην πούμε τα 10, 20 πενηνταράκια...

"Αν πάμε και στους καφέδες, στη μπύρα, στα χαρτιά, στα μεζεδάκια, στα γλέντια κλπ. θα ιδούμε πώς πολλά έξοδα μπορούν να κοποῦν ή να λιγοστεύουν χάριν των παιδιών σας μα και του έαυτού σας, που δείχνει φτώχως, χωρίς ναῖναι, που συνεχώς κλαίγεται, ενώ μπορούσε ναῖναι πολύ πιο καλός.

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΟΤΑΝ :

Πολλές φορές μάς άπασχόλησε ο αριθμός των καφενείων και στις πόλεις και στα χωριά, γιατί στ' αλήθεια, είναι μια κακή πληγή στην "Ελλάδα. Κι αν στην πόλη χρειάζονται μερικά για τους ξένους, που πάντα περνούν, στα χωριά τι χρειάζονται και μάλιστα όχι ένα, δύο, τρία...; Ποιά ή ώφέλεια τους; Ποιά ή ανάγκη τους; Ποιά ή άποστολή τους;

Για να δημιουργούν καφενόβιους, τεμπέληδες, έξοδα, γκρίνια εκεί και στο σπίτι, καμιά φορά δε και φυλοδαρμούς και σκοτωμούς πάνω στο μεθύσι και στο ξάναμμα.

"Όλη τη μέρα τα βλέπουμε γεμάτα. 'Ως άργα το βράδυ επίσης. Τι κάνετε κεί μέσα χριστιανοί μου, τόσες ώρες; Μήπως δεν έχετε δουλειά;

Κι αν ή σπορά τέλειωσε, κι αν ο θέρος, ο τρύγος, τα ξύλα κ.λ.π. έγιναν, δεν μένει τίποτ' άλλο να κάνετε; Γιατί μερικοί ποτέ δεν εύκαιρσύν; Στο σπίτι, στην αυλή, στο στάβλο, στο κοτέτσι, στ' άμπέλι, στον κήπο, στο χωράφι, με τα παιδιά σας, με τον έαυτό σας δεν έχετε κάτι ν' ασχοληθῇτε; Γιατί να χάνετε τόσες πολυτιμες ώρες και μάλιστα ξοδεύοντας έτοιμα; Για συλλογιστήτε οι ώρες αυτές πόσο πολλές μαζεύονται, πόσο πολλές δουλειές θα κάνατε, πόσο χρήμα θα γλυτώνατε ή και πόσο θα παίρνατε, πόσο πιο ωραία θα τα είχατε όλα και πώς ή ζωή σας θάταν πιο όμορφη! "Ας γινόταν ένα θαῦμα να κλείναν τα καφενεία ή να μη γέμιζαν κάθε μέρα και νύχτα, και πόσο πιο όμορφα θα ήσαν όλα! Καινούργιο θαῦμα θα ξεπηδούσε, το θαῦμα των όμορφων χωριών μας.

Τα σπίτια, οι αυλές, οι δρόμοι, οι βρύσες, οι κήποι, τα σχολεία, οι εκκλησίες, τα χτήματα, τα ζώα τα παιδιά, όλα τακτοποιημένα, περιποιημένα, ωραία!

"Η κοπριά στο χωράφι κι' όχι σωρό στις αυλές για να μάς χαρίζη τη μυρουδιά της, ή λάσπη θάταν άγνωστη, που τώρα πέφτουμε ως το γόνατο, τα νερά θάπαιρναν το δρόμο

τους, τάξη, καθαριότητα, άρχοντιά θα μύριζε και θα βασιλεύε παντού.

Τα πρόσωπα πιο χαρούμενα και φωτεινά, ή τσέπη πιο ζεστή, ή υγεία άκέρηα, οι τρόποι μαλακοί, οι σχέσεις φιλικότερες, τα νεύρα κι' οι θυμοί σβημένα, άγάπη κι' ήσυχία, γαλήνη κι' ευημερία, εύτυχία στο χωριό το εύλογημένο, που θα ζήλευαν οι πολίταιανοί και θα χαιρόμαστε με καμάρι έμεις.

Τέτοιο τ' όνειρεύεται ο δάσκαλος και κάνει ό,τι μπορεί να το πετύχει.

Δουλεύει με ζήλο, ύπομονή και έπιμονή, μ' αὐταπάρνηση κι' αὐτοθυσία, με ήρωισμό αληθινό, ανάμεσα σε τόσες δυσχέρειες, που του δημιουργούν όλοι και όλα γύρω, με μόρες και φουρτούνες, μεσ' τα πάθη, τα μίση, την κακομοιριά, την καχυποψία, την άμάθεια, την πονηριά, την έχθρότητα, θα λέγαμε της κοινωνίας, παλεύει σα γίγαντας, σα στρατιώτης, πιστός στον όρκο του και στη συνείδησή του, στα όνειρα και την άποστολή του και πέφτει πάντα στην πρώτη γραμμή, ίκανοποιημένος γιατί έκαμε άκέραιο το καθήκον του, μα και βαθεία πονεμένος και πικραμένος γιατί δε μόρεσε να ιδῇ το μέγαρο της κοινωνίας που όνειρεύτηκε, τελειωμένο και περίλαμπρο, γιατί ο κόσμος δεν έγινε ιδανικός, όπως τον σκέφτηκε και τον άναζήτησε, γιατί δε μόρεσε να τελειώση το έργο, που άλλοι άρχισαν κι' αὐτός συνέχισε και θα συνεχίζεται έτσι από δάσκαλο σε δάσκαλο κι' από γενιά σε γενιά, πάντα τραχύ, πάντα δύσκολο και έπιμόχθο, μα και πάντα πιο μπρός, πιο πάνω, πιο ψηλά.

Δεν πειράζει, συνάδελφε. Στόν άγώνα σου το δύσκολο κι' ατέλειωτο έπεσαν πολλοί πριν από σένα, ολοκαύτωμα έδωσαν τον έαυτό τους, θυσία ευγενική κι' άτίμητη στη μεγαλύτερη ιδέα, τη διάπλαση της κοινωνίας, την άγωγή του παιδιού, την προάγωγή του πολιτισμού, την άνοδο του ανθρώπου.

"Ερχεται ή πρόσδος. Πάντα έρχεται, πάντα μπρός πάει ή ανθρωπότητα, έστω και μ' άργα και ματωμένα βήματα. Σὺ το βλέπεις, το ξέρεις καλά, γιατί σὺ είσαι ο πρωτογάντης, ο θεμέλιος λίθος, ή βάση και το στηρίγμα. Γι' αυτό ποτέ δε δειλιάζεις, δε λιποψυχείς, δεν ύποχωρείς, δε σταματάς, ακόμα κι' όταν κουρέλι από τα χρόνια και τη δουλειά σε βγάζουν από το σχολείο, όπου σαν το κερί έκαψες νιάτα, όνειρα, έλπίδες, ξόδεψες τον έαυτό σου.

Ξέρεις πώς δικό σου έργο είν' ή άνοδος, πώς στα χέρια κρατάς την εύπλαστη μάζα, το παιδί και το μέλλον του "Εθνους, από σένα περνούν όλα τα παιδιά κι' όλες οι γενιές. "Ας μη σ' άναγνωρίζουν! "Ας μη σ' ενισχύουν! Με τον καιρό όλοι θα το νιώσουν και στη θέση σου θα σ' ανυψώσουν, θα σε άγαπήσουν, θα σ' εκτιμήσουν, θα σε λατρεύουν, ήρωα και λυτρωτή.

Τούμπα 12 'Οκτωβρίου 1960

ΜΗΤΣΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δημ.)λος

και άγνοούν τις τρέχουσες ιδέες της σύγχρονης παιδαγωγικής!

"Η Δημοκρατία έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από κείνους στους όποιους έμπιστεύεται το διανοητικό και ήθικό μέλλον της νεολαίας να είναι καλοί εργάτες. "Εργάτες όχι χειρώνακτες ή έρασιτέχνες, για τους όποιους ή εκπαίδευση είναι μια δουλειά που την εκτελούν χωρίς άφοσίωση ή ένα πνευματικό παιχνίδι που το μεταβάλλουν κατά τη μορφή του χωρίς να φροντίζουν για το αποτέλεσμα.

Το δημόσιο σχολείο περιμένει από τους δασκάλους που μια λεπτή συναίσθηση της άποστολής τους και των ευθυνών τους.

Περιμένει πέρα από τις δυσκολίες και τους κόπους της καθημερινής δουλειάς τους να συνεχίσουν μέρα με τη μέρα, χρόνο με το χρόνο να ξεψύσωσουν και να πλαταίνουν τον όρίζοντά τους για να νικήσουν τη μονοτονία μιάς εργασίας που πάντοτε είναι ή ίδια και κανονικά επαναλαμβάνεται.

Το πρώτο καθήκον τους θα είναι να παραδεχθούν τη ματαιότητα και την ανεπάρκεια της τόσο διαδεδομένης αντίληψης, κατά την όποια ή διδασκαλική δραστηριότητα μπορεί να άποφύγει από την ανάγκη της συνεχούς

προσαρμογής, στις όποιες ή από καλή του θέληση ή από τη βία όφείλει κανείς να υποτάσσεται σ' όλα τα επαγγέλματα. Το λειτούργημα του δασκάλου, του καθηγητού, περιλαμβάνει, τόσο στο μέρος που σχετίζεται με την διδασκαλία, όσο και στο μέρος της κυρίως άγωγής ένα επαγγελματικό μέρος, μια τεχνική. "Η τεχνική αὐτή πλουτίζεται, εξελίσσεται με τα νέα δεδομένα που φέρνει το πείραμα και ή "Επιστήμη, με τις καταστάσεις που αλλάζουν, τις ανάγκες που μεταβάλλονται, τις καινούργιες δυνατότητες που αναφύονται.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι παιδαγωγοί θα έπρεπε αδιάκοπα να ασχολούνται με τη βελτίωση των μέσων της εργασίας τους, να συγκρίνουν τις ιδέες τους και προ παντός τις έμπειρίες τους, να πληροφοροῦνται μεταξύ τους για να μάθουν πώς άλλου έλυσαν με άλλες συνθήκες τα προβλήματα που πρέπει κι' αὐτοί να λύσουν.

Θα έπρεπε να συνεργάζονται μεταξύ τους.

(Συνεχίζεται)

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ 1)ΘΕΣΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Υπό ΙΩ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ, Δ/ντου Προτύπου 1)θεσίου
Δημοτικού Σχολείου Ρογκίων Β' Περιφέρειας Καρδίτσας

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Γενικώς απέφυγα την πνευματοκτονία και ψυχοφθόρον δογματικήν διδασκαλίαν και επιμένω εις την έκμετάλλευσιν παντός μορφωτικού στοιχείου εις την δημιουργικήν εφαρμογήν και άμεσον χρήσιν.

Β' ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

1. Παιδοκεντρική αρχή.

Κατά την σχολικήν εργασίαν έλαμβάνετο υπ' όψιν ή άτομικότης του παιδός τ. έ. τὰ διαφέροντα καί αί κλίσεις αὐτοῦ. Ὁ Μοϊσὴ λέγει «πρέπει νά σπέρνει κανεῖς όταν τὸ ἄλ-τρι ἀνοίγῃ τ' αὐλάκια τοῦ χωραφιοῦ» παραγγέλων ὅπως τὰ διδασκόμενα ἐνοφθαλμι-ζοῦνται ἐπὶ τοῦ εὐχύμου μίσχου τῶν παιδικῶν καταστροφῶν.

Ὡσαύτως ἡ ἐργασία ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὰς ψυχοπνευματικὰς δυνάμεις τοῦ παιδός. Δάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν μαθητῶν του ἐργασίαν ἀνωτέραν τοῦ πνευματι-κοῦ βεληνεκοῦς τούτου ὁμοιάζει «μὲ τὸν ἀνό-ητον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος κινεῖ τὴν μη-λιάν γιὰ νὰ πέσουν μῆλα ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν καὶ καταστρέφει τὰ λουλούδια τῆς».

Διὰ τὴν θεραπείαν τῆς βασικῆς αὐτῆς ἀρ-χῆς προέβην εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς κατα-στάσεως τῶν ψυχοπνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν ἐπὶ ταύτης ὡς ἐπὶ πραγματικῆς καὶ ἀσφαλοῦς βάσεως ἐθεμελιώ-σαμεν τὴν ἐργασίαν.

Μὴ μᾶς διαφεύγει, ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν διδασκαλίαν τὸ κέντρον βάρους ἔχει μετατο-πισθῆ ἀπὸ τὴν καθαρῶς μεθοδολογικὴν ἐπι-δεξιότητα τοῦ διδασκάλου, εἰς τὴν ψυχολο-γημένην παρακολούθησιν ἀπὸ μέρους του τῶν ἱκανοτήτων τοῦ παιδιοῦ, τῶν προβλημάτων του, τῶν διαφορῶν του, τῆς ἐνισχύσεως, τοῦ ἥθους του, τῆς προσωπικότητός του, τῆς ἀναπτύξεως τῆς εὐθύνης τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς εὐθύνης του διὰ τὸ σύνολον, χωρὶς βέβαια νὰ παραμελήσῃ καὶ τὴν ὑγίαν, σω-ματικὴν καὶ ψυχικὴν.

Αἱ διδασθεῖσαι ἐνόητες ἦσαν ἀντανάκλα-σεις τῶν ἐκάστοτε κυριαρχουσῶν παρὰ τῇ τάξει ἐνδιαφερόντων ἀνάλογοι εἰς ἕκτασιν πρὸς τὰς ψυχοπνευματικὰς ἱκανότητας, ἀλλὰ εὐχυ-μοὶ εἰς ποῖον πνευματικῆς τροφῆς.

Ἐκάμομεν εὐρεῖαν χρῆσιν «τῆς ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίας» καὶ ἀπηλλάγημεν τῶν καταπιε-στικῶν δεσμῶν τῶν προγραμμάτων — Ἀναλυτι-κοῦ καὶ Ὁρολογίου, — τὰ ὁποῖα μᾶς ἀναγκά-ζουν νὰ κινούμεθα ἐντὸς ἀγόνου κύκλου μὲ στενὴν, πληκτικὴν καὶ στατικὴν περιφέρειαν.

2) Πατριδογνωστική αρχή.

Ἐλαμβάνετο σοβαρῶς ὑπ' ὅψιν τὸ ἄμεσον περιβάλλον τοῦ παιδός, φυσικὸν καὶ κοινωνι-κόν, τὸ περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ζῇ καὶ κινεῖται, μέλλει δὲ ἀνδρῶμενος νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ προσφέρῃ καὶ ὑπηρεσίαν του.

Ὁ φύσις καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς στενωτέρας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ ἐχρησιμοποιήθη ὡς μορφωτικὴ πηγὴ, διότι ὁ μαθητὴς εὐρίσκεται ψυχολογικὰ ἐγγύτατα πρὸς αὐτήν. Ὁ χώρος τῆς στενωτέρας πατρίδος ὁμιλεῖ μαγικῶς εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ τοῦ προσφέρει τὰς χρυ-σὰς ἐκείνας κλωστὰς μὲ τὰς ὁποίας συνδέεται μὲ τὸν γενέθλιον τόπον εἰς ὅλην τὴν ζωὴν καὶ θά μοχθῇ διὰ τὴν πολιτιστικὴν του ἀνο-δον, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐπλεξε μὲ τὴν παιδικίαν του σκέψιν τὰ ἰδανικὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ τόπου του. Εἰς τὸ μικρὸν θέατρον τοῦ ὁ μαθητὴς εἶναι ἡθοιοῦς καὶ θεατῆς.

Ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς εἶναι σύνθετον ὅλον. Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι ἐπιδέξιος καὶ λεπτο-λόγος κοινωνικὸς ἀνατόμος διὰ νὰ εἰσδύσῃ, ἐξετάσῃ καὶ σπουδάσῃ καὶ τὰς δύο πλευρὰς τῆς ἐνότητος, φυσικὴν καὶ πνευματικὴν.

3) Κοινωνική αρχή.

Ἐπιβάλλεται ὅπως καλλιεργηθῇ καὶ ἀνα-πτυχθῇ τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τῶν μαθη-τῶν ὥστε οὗτοι νὰ δύνανται νὰ ζήσουν ἀρ-μονικῶς ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ νὰ συνεργάζονται πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ.

Ἐθίσσαμεν τοὺς μαθητὰς μᾶς προοδευτικῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἢ συμμόρφωσιν των πρὸς τὰς αἰωνίας πνευματικὰς ὑπερατομικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρετὰς. Ἐδημιουργήσαμεν σχολικὴν ζωὴν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρον ἔμπρακτον ἐφαρ-μογὴν χωρὶς νὰ περιορίζεται ἡ πρωτοβουλία ἡ ἐλευθερία καὶ νὰ παραγνωρίζεται ἡ ἀτομι-κότης τοῦ μαθητοῦ.

Ὁργάνωσις τῶν μαθητῶν εἰς συνεργα-ζομένην κοινότητα.

Τὸ σχολεῖον εἶναι κοινωνία ἐν μικρογρα-φία, ἐμβρυϊκὴ κοινωνία, ὑποτυπώδης κοινω-νικὸς ὁργανισμός.

Ὁ ἀπολυταρχισμὸς ὅμως τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ δουλοφροσύνη τοῦ μαθητοῦ κινδυνεύουν νὰ τὸ καταστήσουν ἀπόκοσμον γωνίαν, ἰδιαι-τέραν ἀκοινωνήτων τάξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ Νέον Σχολεῖον ὅμως διὰ νὰ καλλιεργήσῃ ἠθικὰς καὶ ἀπαραβιάστους προσωπικότητας ὑποτεταγμένας εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος

καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, ἐνεχάραξε εἰς τὸ ὑπέρ-θυρόν τῆς ἐξωθύρας του τὰς ἀρχὰς «Αὐτενέ-ρ-γεια—Αὐτοδιοίκησις».

Σήμερον, ὅτε ἀνθρώπινοι χεῖμαρροι ἐξανί-στανται ἐν τῇ ἐπιζήτῃ τῆς ἀτομικῆς ἐλευ-θερίας νομίζω, ὅτι ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου νὰ καταβῶμεν ἀπὸ τὸν θρόνον μας ὅπου καθήμεθα ὡς ὑπερήφανοι τύραννοι, νὰ ἀποβάλλωμεν τὴν προσωπίδα τοῦ αὐστηροῦ, ἀμειλίκτου, βλοσυροῦ, σκαιοῦ, νευροσπαστικοῦ διδασκαλικοῦ ὕφους, νὰ θέσωμεν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας τὸν μαθητὴν, νὰ τοῦ παράσχω-μεν ἐλευθερίαν καὶ πρωτοβουλίαν εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς σχολικῆς δράσεως.

Ἄς μικρύνωμεν τὴν ἀπόστασιν μας ἀπὸ τὸν μαθητὴν, ὅς ζήσωμεν μεταξὺ τῶν τροφίμων μας ὡς φίλοι ὑπομονετικοὶ καὶ πρόθυμοι βοηθοί. Ἄς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν ἑμμεσον καθοδήγησιν καὶ ἄγρυπνον παρακολούθησιν καὶ ἐποπτεῖαν ἀπὸ τῶν παρασκηνίων. Τὸ πνεῦμα τῆς νέας σχολικῆς ζωῆς συγκρινόμενον μὲ τὸ πατροπα-ράδοτόν μας θυμίζει τὴν Κοπερνίκειον ἀντι-στροφήν.

Ἡμεῖς παράλληλα μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευ-θέρας πνευματικῆς ἐργασίας ἐφημέρσαμεν ἀδι-στάκτως τὸν θεσμόν τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν μαθητῶν.

Ἐξησφαλίσσαμεν ἐπαρκὴ εὐταξίαν δι' ἐσωτερι-κῆς πειθαρχίας, ἀφθονον ἐσοδείαν ἐνεργητικό-τητος ἐθερίσαμεν, ἐκαλλιεργήθη τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἰσοπολιτείας ἐμπράκτως διὰ τῆς κατακρημνί-σεως τοῦ μεσοτοίχου μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἐπετύχομεν ἐθισμόν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν αὐτοκυριαρχίαν, ἀλληλεγγύην, ἀλτρουϊ-σμόν, συναίσθησιν εὐθύνης καθηκόντων καὶ ὑ-ποχρεώσεων, πολιτικὴν ἀγωγὴν, περιστολὴν τῆς ἐγωπαθείας τοῦ ἐπαράτου μειονεκτήματος ἀτομικότητος ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν.

Γενικῶς τὸ σχολεῖον μου δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν μετάδοσιν γνώσεων ἀλλὰ ἐπιμείναμε καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δεξιοτήτων καὶ τῶν ὁποίων γονιμοποιοῦνται αἱ γνώσεις καὶ καρ-ποφοροῦν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπαρουσίασαμεν πλουσιωτάτην ζωὴν καὶ δρᾶσιν.

Συνεκροτήθησαν ὁμάδες συμπαθείας τοῦ Ἑρ-υθροῦ Σταυροῦ Νεότητος. Ἐβοήθησαν πάσχον-τας καὶ πτωχοὺς συμμαθητὰς των, ἀλληλο-γράφησαν μ' ἄλλα σχολεῖα τῆς ἡμεδαπῆς, πα-ρέλαβον 500 κιλὰ ἱματισμὸν καὶ διένειμαν εἰς τοὺς κατοίκους χορηγηθέντα παρὰ τοῦ Ε.Ε.Σ. καὶ 70 οἰκογενειακὰ δέματα παρὰ τοῦ Ο.Δ.Λ. Φ.Ε.

Ἡ νοσοκομειακὴ ὁμὰς ἡσκήθη παρὰ τῷ κοι-νοτικῷ ἱατρῷ νὰ κάμνῃ ἐνέσεις καὶ πολλάκις προσέφερεν τὰς ὑπηρεσίας τῆς καὶ εἰς τοὺς κα-τοίκους. Προσεκάλεσεν τὸν κοινωνικὸν ἱατρὸν νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τοὺς κατοίκους μὲ θέμα «Πρῶ-ται βοήθεια καὶ χρήσις στοιχειωδῶν φαρμά-κων». Κατὰ τὴν ὁμιλίαν ταύτην ἐπεδείχθησαν, χρησιμοποιοῦμένων τῶν μαθητῶν ὡς βοηθῶν τρόπος ἐπιδέσεως κατάγματος καὶ τραύματος, μεταφορὰ τραυματιῶν, τεχνικὴ ἀναπνοὴ κλπ.

Ἡ ὁμὰς πνευματικῆς ἀλληλοβοήσεως ἀπέδω-

σεν οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα. Πόσες φορές δὲν ἀπεθαύμασα τὴν διδακτικὴν διαίσθησιν τῶν μικρῶν διδασκῶν καὶ ἐξεπλάγην ἀπὸ τὸ κορύ-φωμα τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν διδασκόμενων μι-κρῶν καὶ ἐπιθύρσια «Γέρων γέλονται γλώτταν ἡδίστην, παῖς παισί».

Ὁ σχολικὸς συνεταιρισμὸς κατεχώρησεν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν του τὴν συλλογὴν βελανι-δίων τὰ ὁποῖα ἐπώλησε καὶ εἰσέπραξεν τὸ ποσὸν τῶν πεντακοσίων δραχμῶν.

Ἡ ὁμὰς καθαριότητος ἐπέτυχε ὑποδειγμα-τικὴν καθαριότητα τὸσον τοῦ διδασκτηρίου καὶ τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πλατείας καὶ τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τοῦ συνοι-κισμοῦ.

Ὁ κορεὺς μαθητῆς καὶ ἡ κομωτρία μαθη-τρια ἔλυσαν τὸ πρόβλημα τῆς τακτικῆς κού-ρας μαθητῶν καὶ μαθητριῶν.

Ἡ καλλιτεχικὴ ὁμὰς διὰ φωτογραφιῶν ἐκ τῆς σχολικῆς ζωῆς κατάρτισε ALBUM, διω-ργάνωσε «Ἐκθεσιν καλοῦ βιβλίου», σχολικὰς ἐορτὰς καὶ θεατρικὰς παραστάσεις κατὰ τὰς ὁποίας αἱ στροφαὶ τῶν λεβέντικων ἑλληνικῶν χορῶν καὶ οἱ γλυκόλαλοι ἦχοι τοῦ κλαρίνου ἀπέτιναξαν τὴν νάρκην τῆς μονότονης ζωῆς καὶ ἐφούσκωσαν τὰ στήθη μας ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἐλειτούργησεν μαθητικὸν συσσίτιον. Τὴν παρασκευὴν καὶ διανομὴν του εἶχον ἀνάλαβει ἐξ ὁλοκλήρου οἱ μαθηταί.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ τονίσω ἀπὸ τῆς σελίδος ταύτης ὅτι ἡ ἰδρυσις καὶ ἡ λειτουρ-γία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἶναι σκέψις ἱε-ρά, ἀπόφασις θεία, ἐκτέλεσις ἀγία. Περνοῦν πολλὰ παιδιὰ εἰς ἀτμόσφαιρα καλοπερασῖας καὶ πολλαπλῆς περιποιήσεως. Πολλὸν ὅμως οἰκογενειῶν τὸ εἰσόδημα γίνεται ὀλονὲν ἱσχνό-τερον καὶ τῶν ἀγελάδων τοῦ Φαραωνικοῦ ἐνυ-πνίου.

Οἱ μαθηταί μου στεροῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ὁ ὁποῖος ἀνάγεται εἰς ἀκνισάριστον μπομπόταν.

Ὁ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς μίᾳς τοι-αύτης ἐνδείας ὄχι μόνον θὰ διετύπωνε θερμὴν εὐχὴν νὰ συνεχισθοῦν ἀλλὰ θὰ συνίστα ἐκθύ-μως νὰ βελτιωθοῦν.

ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Τὴν κυρίαν καὶ ἐμφανῆ προμετωπίδα τῆς καθημερινῆς μου φροντίδος ἀπετέλεσε ἡ σκόπι-μος καὶ ἐπωφελὴς χρησιμοποίησις τοῦ νεκροῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος παρεμβάλεται εἰς τὴν κυρίαν διδασκαλίαν τῶν τμημάτων. Ἡ ὀρθὴ ἀντιμε-τώπισις καὶ ἐπιτυχὴς ἐκμετάλλευσις τοῦ χρό-νου τούτου ἀποτελεῖ τὴν «Λυδίαν λίθον» τῆς ἐπιτυχίας τοῦ 1)θεσίου.

Ὁ σιωπηρὸς χρόνος ἀποτελεῖ ἕδαφος γονι-μώτατον καὶ προσφορώτατον, ἡ δὲ ἀξιοποίη-σις αὐτοῦ δι' ἐνὸς ἀρτίως ὀργανομένου συ-στήματος σιωπηρῶν ἐργασιῶν ἀφαιρεῖ τὰ δε-κανίκια τοῦ 1)θεσίου καὶ ὁ ὅλος σχολικὸς ὁρ-γανισμὸς ἀποκτᾷ λειτουργικὴν εὐεξίαν.

Ἡ ἀξιοποίησις τῶν νεκρῶν τούτων χρονι-κῶν παρεμβολῶν ἀποτελεῖ σοβαρὸν ἀντιστά-

θημα εις την χρονικην ανεπαρκειαν του Ι)θεσιου.

Όσοι ειχον η εχουν την τύχην να διευθύνουν την 6)ξιον ορχήστραν του Ι)θεσιου, εχουν νοιώση ασφυκτικόν το φάσμα του χρόνου ασθμαίνον εις το καμίν της χρονικής ανεπαρκειας. Η κλεψύδρα όμως του Ι)θεσιου αντισταθμίζεται δια μιάς σκοπίμου και αποτελεσματικής διαρρυθμίσεως των σιωπηρών εργασιών.

Πραιτέρω αυται καλύπτουν εξ ολοκλήρου το περιεχόμενον της αυτοαγωγής και αυτομορφώσεως των μαθητών. Ο μαθητής κατ' αυτας απαλλάσσεται από βλαβεράς επιδράσεις της ισοπεδωτικής κοινής διδασκαλίας, δίδεται εις αυτών η ευκαιρία να εργάζεται ατομικώς, διαθέτων ολας τας δυνάμεις του και ώθούμενος υπό της ιδιαιτέρας του κλίσεως.

Τόν πυροσβεστικόν της παιδικής ιδιαιτερότητος χρόνον της κοινής διδασκαλίας διαδέχεται ο σιωπηρός χρόνος, κατά τον οποίον παροδίδεται εις τον δυνατόπαλμον κόσμον των διαφερόντων και έσωτερικών κλίσεων.

Το σοβαρόν πρόβλημα της αξιοποιήσεως του σιωπηρού χρόνου μάς ένεβαλε εις στροβίλλους σκέψεων και έγινετο η αίτία να τεθῇ εις κίνησιν η επινοητικότητα μας.

Τα θέματα εθηρεύοντο με κριτήρια διδακτικά, ψυχολογικά και παιδαγωγικά, ήγρευοντο εκ του περιβάλλοντος των παιδων.

Διά τα αποφύγωνμεν την στείραν προχειρολογίαν ετηρήσαμεν Βιβλίον Σιωπηρών Έργασιών, εις το οποίον από της προηγουμένης κατεγράφησαν αι έκβλαστάνοισαι εκ των μαθημάτων της κυρίως διδασκαλίας και αι ελεύθεροι τοιαυται. Μετά την ανάθεσιν και εκτέλεσιν τούτων επηνέγκαμεν τας υπό της πραγματικότητος υπαγορευομένας τροποποιήσεις. Το βιβλίον τούτο μετά διετή τήρησιν και συμπλήρωσιν θα αποτελῇ πολύτιμον βοήθον και οδηγόν δια την επιτυχή αντιμετώπισιν του σοβαροτάτου τούτου προβλήματος.

Διά την αποδοτικώτεραν εκτέλεσιν των Σιωπηρών Έργασιών εισηγάγομεν τους μαθητάς εις τον τρόπον του αυτοτελώς εργάζεσθαι, κατηρτίσαμεν σχέδια επεξεργασίας κάθε μαθήματος, εκαλλιεργήσαμεν την αγάπην προς την έρευναν, παρατήρησιν, αναζήτησιν, αναπλήρωσιν της προσοχής, συνειδητοποιήσεως εκ μέρους των μαθητών της ελλείψεως του χρόνου και του σεβασμού προς την εργασίαν των άλλων.

Η έναλλαγή από ελευθέρας εις δεσμευμένας, γραπτῆς και προφορικῆς, ατομικῆς και ομαδικῆς, σωματικῆς και πνευματικῆς, σιωπηρᾶς και ενώπιον τῆς τάξεως η τῆς ομάδος έκαμε ταύτας θελεκτικώτερας - VARIATIO DELECTANT - η ποικιλία είναι το άρωμα τῆς ζωῆς.

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ

Η ανάθεσις των Σιωπηρών Έργασιών έγινετο δια του Σχολικού Ταχυδρόμου.

Ένας μαθητής παίζει τον ταχυδρόμον. Έ-

χει σάκκα και περιβραχιόνιον. Έκαστος μαθητής έχει τον φακέλλον του. Μέσα εις αυτον υπάρχει γραπτῆ παραγγελία: «Νά γράψης 6,τι βλέπεις γύρω σου», «Νά σχηματίσης τον αριθμόν εννέα (8-1, 7-2, 6-3. 5-4 κ.λ.π.)», «Νά γράψης ώραίς φράσεις», «Νά γράψης...»

Το διαφέρων αποκορυφούται. Έξυπηρετείται η ατομική άγωγή διότι διδομεν παραγγελίαν αναλόγον προς την ατομικότητα εκάστου.

Εις το τέλος συγκεντρώνονται αι άπαντήσεις μέσω δια του ταχυδρόμου και τας διορθώνομεν.

Την διόρθωσιν εθεωρούσαμεν ως το SINE QUA NON δια την επιτυχίαν των εκάστοτε ανατεθειμένων εργασιών.

Εις την διάθεσιν μάς ειχομεν δαφυλείαν μέσων. Είχομεν κατασκευάσει τράπεζαν και καθίσματα, ντόμιο, αναγνωστικόν, βρησκευτικόν, ιστορικόν, γεωγραφικόν κ.λ.π.

Παράδειγμα ιστορικού ντόμινο:

Κων. Παλαιολόγος
1453 μ.Χ.

Άλωσης
Κων)πόλεως

Τα άνωτέρω όρθογώνια είναι κατασκευασμένα από χαρτόνι. Το δεύτερον είναι συμπλήρωμα του πρώτου. Ο ένας μαθητής κρατά το πρώτο εις τας χείρας του, ο δε έτερος αναζητεί να εύρη την άπόκρισιν.

Παράδειγμα ντόμινο Άριθμητικής.

$\frac{3}{4}$ =

σχῆμα μέσα σε κύκλο
του οποίου τα 3)4 είναι
χρωματισμένα

Ντόμινο Άναγνώσεως:

Εις ένα κυτίον είχομεν διάφορα αντικείμενα (μολύβια, πέννας, καρύδια, κλειδιά κ.λ.π.). Εις έτερον είχομεν χαρτονάκια με τας όνομασίας των καρύδι | πέννα.

Ο ένας μαθητής σηκώνει το ένα αντικείμενον, ο άλλος εύρίσκει το χαρτόνι με την όνομασίαν του.

Σύνθημα και παρασύνθημα:

Εις την αύλην του σχολείου, εις τον δρόμον, εις το σπίτι, παντού τα παιδιά παίζουν το «Σύνθημα και παρασύνθημα».

Άλτ, φωνάζει ο ένας και προβάλλει το σύνθημα π.χ. 480 π.Χ. Ο άλλος δίδει το παρασύνθημα «Ναυμαχία Σαλαμίνος, Θεμιστοκλής» και τότε μόνον άφίεται ελεύθερος.

Παίζεται από όλα τα παιδιά, όλων των τάξεων και εις όλα τα μαθήματα.

Εις την Α' και Β' τάξεις το συνδιάζομεν με το παιγνίδι «Περνάει η μέλισσα».

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Η σύνταξις του άπετέλεσεν έν από τα πλέον δύσκολα προβλήματα. Έλήφθησαν υπ' όψιν αι συνθήκαι του φυσικού κι ανθρώπινου περιβάλλοντος και αι ιδιάζουσαι πνευματικά η

σωματικά δεξιότητες των μαθητών και αι κατά-
τοι άπαιτήσεις.

1) Νά αποφεύγεται η διαδοχική διδασκαλία δυσχερών μαθημάτων.

2) Νά προτάσσωνται εκ των προμεσημβρινών μαθημάτων τα άπασχολούντα έντονώτερον τας άνωτέρως νοητικές δεξιότητας και να ακολουθώσι τα παρουσιάζοντα όλιγωτέραν δυσχέρειαν κατανοήσεως.

3) Νά μη διαδέχωνται αλληλα μαθήματα όμοια.

4) Έκαστον μάθημα να διδάσκεται εις συνεχείς ήμέρας τῆς εβδομάδος.

5) Νά προσαρμόζεται όλη η σχολική εργασία προς τας παρούσιαζόμενας εκάστοτε ανάγκας και ευκαιρίας, παρά τον καθορισμόν ιδιαιτέρων ώρών διδασκαλίας, δι' εκαστον μαθημα.

Διαλείμματα έγινοντο δύο κατά τας προμεσημβρινάς ώρας, έν 10λεπτον μετά διωρον από τῆς έναρξεως των μαθημάτων η έν 15λεπτον μίαν ώραν περίπου πρό τῆς λήξεως αυτών.

Κατά τας μεταμεσημβρινάς ώρας οι μαθηται ήσυχολούντο με πρακτικατεχνικής φύσεως μαθήματα και εξέτελούντο εργασίαι αναφερόμεναι εις τα μαθήματα τῆς επομένης.

Έν απόγευμα περί το μέσον τῆς εβδομάδος ήτο ελεύθερον δια έκδρομάς, διδακτικούς περιπάτους και ψυχαγωγίας.

Η τελευταία προμεσημβρινή, ώρα του Σαββάτου διετίθετο δια συγκεφαλαιώσεις η απολογισμόν εβδομαδιαίας εργασίας και προγραμματισμόν τῆς επομένης εβδομάδος.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Α' Κατώτερον τμήμα

Εισήχθη η Ε.Σ.Δ. με βασικόν κέντρον το φυσικόν, το οικογενειακόν και το κοινωνικόν περιβάλλον του μαθητού.

Προς τούτο ενεργήσαμεν πολλούς διδακτικούς περιπάτους, επιστρατεύσαμεν την πείραν των μαθητών και εζήσαμεν μετ' αυτών πᾶσαν λαϊκήν, θρησκευτικήν και ιστορικήν εκδήλωσιν τῆς ζωῆς του τόπου των.

Β' Μεσαίον και άνωτερον τμήμα

Το Ισχύον Ε.Α.Π., ετροποποιήσαμεν και άπηλλαγμένον από την ξένην και περιτήν προς το περιβάλλον άχρηστον και άφομοιώσιμον ύλην.

Η φυσιογνωστική ύλη, εξετάζετο βαθύτερον και λεπτομερέστερον διότι αυτή ενδιαφέρει από οικονομικής άπόψεως την κοινότητα του άγροτικού σχολείου.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Εφηρμόσαμεν τριμερή πορείαν διδασκαλίας την ένδεδειγμένην και προτεινομένην από την ήμετέραν και ξένην παιδαγωγικήν και διδακτικήν και στοιχοῦσαν προς την φυσικήν πορείαν τῆς μαθήσεως.

Αι φάσεις τῆς πορείας αυτής είναι αι ακόλουθοι.

- 1) Πρόσκτησις.
- 2) Επεξεργασία.

3) Έφαρμογή.

Αναλυτικώτερον η πορεία ελάμβανε την έξις μορφήν.

α) Ανάθεσις εις τους μαθητάς εργασίας προς εκτέλεσιν η θέματος προς επεξεργασίαν.

β) Καθορισμός σχεδίου εργασίας και πηγών γνώσεως.

γ) Ανακοίνωσις του θέματος

δ) Συμπλήρωσις η διόρθωσις των έλλιπώς η εσφαλμένως ανακοινωθέντων.

ε) Προβολή άποριών και λύσις αυτών.

στ) Κριτικήν προσώπων και ενεργειών και.

ζ) Άξιοποίησις των γνώσεων.

Το ούτως άδρομερώς διαγραφέν σχέδιον πορείας τῆς διδασκαλίας άπετέλεσεν άπλώς τον οδηγόν και ουχι κανόνα απαρέγκλητον «κλί-
νη Προκρούστου» η εφαρμογή του οποίου έγινετο πάντοτε έν συνδιασμόν προς τας ψυχο-
πνευματικές άπαιτήσεις τῆς παιδικῆς ηλικίας και τας ειδικάς διδακτικές άπαιτήσεις εκάστου μαθήματος.

Καθ' ολας τας φάσεις τῆς διδασκαλίας ετηρείτο το Θεμελιωδέστατον Άξίωμα, τῆς αυτενεργού έποπτικής εργασίας έν προσαρμογή προς την παιδικήν ατομικότητα και προς το φυσικόν και ανθρώπινον περιβάλλον του παιδιού.

Διά την άρτιωτέραν όργάνωσιν του σχολείου ετηρήθησαν και αι κάτωθι άπαιτήσεις:

1) Δημιουργία ευάρεστου σχολικής άτμοσφαιρας και ευχαρίστου διαθέσεως των μαθητών, ώστε η παραμονή των εις το σχολείον να είναι εξησφαλισμένη, ευχάριστος, ανακουφιστική, φυσιολογική, δημιουργική, δεκτική επιδράσεως αποτελεσματικῆς, ασκουμένης συνειδητῶς και άσυνειδήτως υπό μαθητών και διδασκάλου κλπ.

2) Κοινή πρωινή προσευχή συνοδεία μαθητικής χορωδίας.

3) Άναγγελία του «Χρονικού τῆς ήμέρας». Μετά τούτο ανακοινώσις καθ' εκάστην ένός ευχαρίστου γεγονότος η ανεκδότου σχείν έχοντος προς την διάπλασιν του χαρακτήρος, την ήθικοκοινωνικήν συμπεριφοράν, την θρησκευτικότητα κ.λ.π.

4) Άγρυπνος παρακολούθησις και επίβλεψις των μαθητών έντός και εκτός τῆς αίθουσῆς.

5) Διάθεσις καθ' εκάστην του τελευταίου 10λεπτου τῆς σχολικῆς εργασίας δι' άσματα ποικίλου περιεχομένου.

6) Διδακτικός και ψυχαγωγικός περίπατος.

7) Όργάνωσις επισκέψεων εις σχολεία, ιστορικούς και θρησκευτικούς τόπους και άλλαχοῦ δια την συλλογήν διδακτέου υλικού.

8) Υποδειγματική όργάνωσις των μαθητικών συσσιτίων.

9) Τακτική φοίτησις των μαθητών και εγκαίριος προσέλευσις τούτων εις το σχολείον.

10) Έγκαίριος προμήθεια παρά των μαθητών γραφικῆς ύλης, αναγνωστικῶν κ.λ.π.

11) Κατάλληλος διαρρύθμισις των θρανίων και λοιπών επίπλων.

(Συνεχίζεται)

Ὁ τόπος ὅπου γεννιέται κανεὶς καὶ με-
γάλωνε εἶναι μιὰ ζωντανὴ πραγματικό-
τητα ποὺ ἐνώνεται σφιχτὰ μὲ τὴ ζωὴ του.
Τὸ δεσμὸ αὐτὸ μὲ τὴ γενέθλια γῆ τὸν
δυναμώνει ἀκόμη περισσότερο ἢ γνῶση
τῆς τοπικῆς ἱστορίας. Χωρὶς τὴ γνῶση
αὐτῇ, τὸ παρελθόν, μὲ τὸ ὁποῖο συνδεό-
μαστε βιολογικά, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ
ἀγαπήσουμε καὶ νὰ τὸ κάνουμε ὁδηγὸ τῆς
ζωῆς μας. Ἡ ἀγνοία τῆς τοπικῆς ἱστορίας
μᾶς ἐμποδίζει ἀκόμη νὰ μετρήσουμε τίς
δυνάμεις τοῦ παρόντος καὶ νὰ ἀτενίσουμε
πρὸς τὸ μέλλον. Ἡ ζωὴ φέρνει τὸ παρελ-
θὸν μέσα της, ποὺ ἂν θελήσουμε νὰ τὸ
ἀγνοήσουμε, ἀγνοοῦμε τὸν ἑαυτὸν μας. Γι'
αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς
ζωῆς μας πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ τοπικὴ ἱ-
στορία.

Μὲ τὴν τοπικὴ ἱστορία δὲν πρόκειται
νὰ ἀναπτύξουμε τὴν τοπικιστικὴ ἀντίληψη
καὶ νὰ καλλιεργήσουμε τὸ τοπικιστικὸ
πνεῦμα, ἀλλὰ νὰ γνωρίσουμε τὸ κάθε τι
μέσα ἀπ' τὴν τραχεῖα ζωὴ ποὺ ἔζησαν οἱ
ἄνθρωποι τοῦ τόπου καὶ νὰ καταδείξουμε
πὼς στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις τους ἀκο-
λουθῆσαν πορεία ἑλληνικὴ, ἐπέδειξαν ἑλ-
ληνικὲς ἀρετὲς καὶ ὅτι, παρὰ τίς ἐξωτερικὲς
ἐναντιότητες, παρέμειναν ἀδιάφθοροι καὶ
ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους.

Ἡ τοπικὴ ἱστορία πρέπει νὰ περιλαμ-
βάνει τὴ ζωὴ τοῦ τόπου, τὴν περασμένη
καὶ τὴν τωρινή, σὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις της
καὶ στὴ σειρά τῶν γεγονότων ποὺ σχετί-
ζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ
τόπου. Ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα εἶναι ὁ τό-
πος ὅπου ἔζησαν τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα
καὶ διαδραματίσθηκαν τὰ ἱστορικὰ γεγο-
νόνα. Κι ὅποιος τὰ γνωρίσει αὐτὰ βλέπει
τὸ πατρικὸ ἔδαφος νὰ παίρνει ψυχὴ, νὰ
ζωντανεύει, νὰ πάλλεται, ν' ἀποχτὰ φωνὴ
καὶ νὰ διηγεῖται τὴν ἱστορία του καὶ τὴ
ζωὴ του.

Συμβαίνει ὅμως νὰ σπουδάζουμε τὴν
ἱστορία τῶν ξένων χωρῶν καὶ ν' ἀγνοοῦ-
με τὴν ἱστορία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας,
τοῦ τόπου ὅπου γεννηθήκαμε, ὅπου μεγα-
λώσαμε καὶ ζοῦμε. Πόσοι δὲν ἀγνοοῦν

καὶ τὰ πιδ στοιχεῖά της ποὺ συνδέονται μ'
αὐτῇ; Πόσες συγκεχυμένες γνώσεις γύρω
ἀπὸ πρόσωπα καὶ γεγονότα; Ἡ ἀγνοία ὅ-
μως αὐτὴ προσβάλλει τὴν ἀτομικὴ καὶ τὴν
ἐθνικὴ μας ἀξιοπρέπεια καὶ ἀσκεῖ δυσμενῆ
ἐπίδραση στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον τοῦ
τόπου μας καὶ τῆς φυλῆς μας.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς μᾶς ἔκαναν νὰ προ-
βοῦμε στὴ συγγραφὴ τῆς «Ἱστορίας
τοῦ Κριμινίου». Γιὰ τὴ συγγραφὴ
τοῦ ἔργου αὐτοῦ στηριχθήκαμε στὰ γραπτὰ
μνημεῖα, ποὺ διεφύλαξαν οἱ πρόγονοί μας
καὶ διεσώσαμε ἐμεῖς, καὶ στὴν προφορικὴ
παράδοση ποὺ τὴν κράτηση ζωντανὴ ἢ
ἱστορικὴ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου τοῦ τόπου
μας. Μὲ τὴ βαθύτερη εὐλάβεια πλησιάζ-
σαμε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, ἀκούσαμε
τίς ὁλοζώντανες καὶ ἀγνὲς μαρτυρίες τους,
ξεδιπλώσαμε πολῦτιμα ἔγγραφα, ξεθωρια-
σμένα ἀπὸ τὴν ἀπιστία τοῦ χρόνου. σκά-
ψαμε τὸ στοιχειωμένο χῶμα τῆς γενέθλιας
γῆς, τὸ γεμάτο τάφους καὶ θρύλους καὶ ἱ-
στορία καὶ μὲ τὸ πολῦτιμο ὕλιν τῆς διπλῆς
αὐτῆς ἀρχαιολογίας οἰκοδομήσαμε τὸ ἔργο
μας.

Οἱ πρόγονοί μας ἦρθαν καὶ κατοίκησαν
ἐδῶ φεύγοντας τὴ βία, τὴν ἀρπαγὴ καὶ
τὴ σφαγὴ. Κι ἂν τοὺς βασάνιζεν ὁ Τοῦρκος
καὶ ἂν τοὺς πλῆγῳσε μὲ πράξεις βίας ὁ
Ἀρβανίτης καὶ ὁ ληστής, ἐκεῖνοι ἀντιμετώ-
πισαν μὲ θάρρος τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς καὶ
δὲν ἀπόκαμαν. Καὶ τὴν εἰρηνικὴ μάχη
τὴν κέρδισαν μὲ τὴν τίμια ἐργασία τους,
μὲ τὴν ἀτομικὴ τους δραστηριότητα καὶ
τὸ συλλογικὸ πνεῦμα ποὺ τοὺς διέκρινε
στὴν ἀντιμετώπιση ἔργων κοινῆς ὠφελείας.

Ὅλα αὐτὰ βρίσκονται σὲ χρονικὴ ἀπό-
σταση ἀπὸ μᾶς. Ὅμως ἡ πνοὴ τους ἡδο-
νίζει τὴ μνήμη μας καὶ τὴ ζωὴ μας. Τὸ
ἔργο τους γοητεύει τίς ψυχές μας καὶ μᾶς

* Ἀπὸ τὸν πρόλογο στοῦ ὑπέροχου βιβλίου
τοῦ κ. Φ. Παπανικολάου «Ἡ Ἱστορία τοῦ
Χωριοῦ μου Κριμινίου τῆς ἐπαρχίας Βοῖου». Βιβλιοκρισία του δημοσιεύουμε στὸ ἐπόμενο
τεύχος.

**Α' Λόγοι δι' οὓς πρέπει νὰ διδάσκεται
τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.** Ἡ διδασκα-
λία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν τυγ-
χάνει ἐπιβεβλημένη ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ,
καθ' ὅτι διὰ ταύτης ἐπιτυγχάνονται:

α) Ἡ κάθαρσις τῆς ἐμφύτου θρησκευτικότη-
τος τοῦ παιδὸς ἀπὸ δεισιδαιμονίας, προλή-
ψεις καὶ πλάνας.

β) Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ συ-
ναισθήματος καὶ τῆς ἠθικῆς βουλήσεως πρὸς
δράσιν.

γ) Εἰδικῶς δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ διδα-
σκαλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν τυγ-
χάνει ὅτι ἐπιβεβλημένη, καθ' ὅτι ὁ χριστιανι-
σμός εἶναι στενῶς συνυφασμένος μὲ τὸν Ἕλλη-
νισμόν καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔρεισμα τῆς ἐθνικῆς
μας ὑποστάσεως καὶ τοῦ ἔθνικοῦ μας μεγα-
λείου.

Β' Σημασία τοῦ μαθήματος. Τὸ μάθημα
τῶν Θρησκευτικῶν θεωρεῖται τὸ σπουδαιότε-
ρον ἐκ τῶν διδασκομένων ἐν τῷ Δημοτικῷ
σχολείῳ, καθ' ὅτι ἡ μορφωτικὴ δύναμις καὶ
ἐνέργεια αὐτοῦ ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ
τοῦ ἀτομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, κοινωνικοῦ, κρα-
τικοῦ καὶ σχολικοῦ βίου.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας,
πρὸς τοὺς κρατικούς νόμους καὶ ὅργανα, ἡ
ὑπακοή καὶ πειθαρχία πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἡ

ᾧθεϊ νὰ συνεχίσουμε μιὰ ἀντάξια ἐθνικὴ
καὶ κοινωνικὴ ζωὴ.

Ἄν γιὰ τὴν ὥρα, ὁ καταστρεπτικὸς
πόλεμος τῆς τελευταίας δραματικῆς δεκαε-
τίας ἀνέκοψε τὴν πρόοδο, καὶ τὸ χωριό
μου, ποὺ ἄλλοτε ὕψωνε ἀγέρωχο τ' ἀνά-
στημά του, κείτεται σὲ θλιβερὰ ἐρείπια,
ὅμως ἀναθάλλει φοῖνιξ ὁ ἀγῆρωξ. Τὸ αἶ-
μα μας μᾶς τραβᾷ μπροστὰ καὶ ὁ πολιτι-
σμός ἀποτελεῖ πρωταρχικὸ στοιχεῖο τῆς
ζωῆς μας. Στὶς καρδιές μας διατηροῦμε
εὐλαβῆ τὴν ἀνάμνηση τῶν προγόνων μας
ποὺ μᾶς χάρισαν τὴ λευτεριά καὶ λάμ-
πρυναν μὲ τὰ ἐκπολιτιστικὰ τους ἔργα τὴ
γενέθλια γῆ.

Ὅσοι ζωντανοί, ὅσοι κλίνετε μέσα κά-
ποια δημιουργικὴ ἀνάταση, ἐργασθεὶτε γιὰ
τὴ δημιουργία φυτωρίου ζηλωτῶν τῆς γε-
νέθλιας γῆς.

δικαιοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ αἱ ἄλλαι ψυχικαὶ
ἀρεταί, αἵτινες τυγχάνουσιν ἐπιβεβλημένοι διὰ
τὴν ὑπαρξὴν μιᾶς κοινωνίας ἢ ἐνὸς κράτους,
τὰς ρίζας των ἔχουσιν εἰς τὴν Θρησκείαν.

Γ' Σκοπός. Διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις εἶ-
ναι ἡ καλλιέργεια τοῦ θρησκευτικοῦ συναι-
σθήματος, τῆς ἱκανότητος πρὸς συμμετοχὴν
εἰς θρησκευτικὸν βίον καὶ ἡ ἐμπέδωσις τῆς συ-
νηθείας εἰς τὸ πράττειν καλὰς πράξεις.

Διὰ τὰν ἀνωτέρας ἡ καλλιέργεια τοῦ θρη-
σκευτικοῦ συναισθήματος, ἡ μετάδοσις θρη-
σκευτικῶν γνώσεων, ἡ ἠθικοποίησις τοῦ μαθη-
τοῦ, ἡ σταθεροποίησις τῆς ἱκανότητος πρὸς
συμμετοχὴν εἰς τὸν θρησκευτικὸν βίον κ.λ.π.

Δ' Ἐκλογή τῆς ὕλης. Αὐτὴ δέον νὰ εἶναι
σύμφωνος μὲ τὴν πνευματικὴν ἱκανότητα τῶν
μαθητῶν. εἰσέτι μορφωτικῇ, ὠφέλιμος διὰ τὴν
πρακτικὴν ζωὴν τοῦ ἀτόμου νὰ ἀναπτύσσει
τὸ ἠθικοθρησκευτικὸν συναισθημα καὶ νὰ ὑπο-
κινή τὸν μαθητὴν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ
ἠθικὴν δράσιν.

Πράγματα δὲ τὰ ὁποῖα διαστρεβλῶνουν τὸ
ἠθικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν δὲν πρέπει νὰ
διδάσκωνται.

Ε' ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Εἰς τὰς Α. καὶ Β. τάξεις. Τὸ σημεῖον τοῦ
σταυροῦ, παρατήρησις διαφόρων θρησκευτι-

Ὅποιος δὲν ζῇ τὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ
χωριοῦ δὲ γνωρίζει τὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ τὰ
χέρια ποὺ δίνουν τὸ ψωμί. Τ' ἀντρεω-
μένα τὰ κορμιά ἐδῶ γιὰ τίς γλυκὲς καὶ
τίς πικρὲς τίς ὥρες τῆς Πατρίδας. Ἐδῶ
τὰ ἰδρωποτισμένα μέτωπα ἀπὸ τὴ μαργα-
ριταρένια οὐσία τοῦ ἰδρώτα. Ἐδῶ ἡ πα-
ράδοσις καὶ τὸ ἔθιμο σὲ μιὰ κοινὴ φωτεινὴ
λατρεία. Ἐδῶ ἡ ἀρετὴ κατακτημένη μὲ
τὸ μόχθο. Ἐδῶ τὸ κοινὸ μεθύσι τῆς χά-
ρως, τὸ σφιχταγκάλισμα τοῦ πόνου, τὸ
κοιμητήρι τὸ κοινὸ ἐδῶ. Κι ἡ φύση καὶ ἡ
ζωὴ μὲ τίς περιστῆσεις ὁμορφίαι καὶ τίς συγ-
νὲς ἐναλλαγὰς της. Ἐδῶ λαλοῦν καὶ
κουρνιάζουν τὰ πουλιά, βογοῦν τὰ δάση
καὶ ἀντιλαλοῦν οἱ ρεματιές. Ἐδῶ ὁ Δημι-
ουργὸς ἔδωκε τὰ πάντα μὲ τέχνη, σοφία
καὶ δαψίλεια. Ἐδῶ ἡ Ἑλλάδα!

ΦΩΤΗΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

κῶν συμβόλων, εἰκόνων καὶ ἱερῶν σκευῶν (ἐξαπτερύγων, Σταυρῶν, θυμιατοῦ κ.λ.π.) ἐρμηνεία κατὰ τὸν ἀπλουστάτον τρόπον τῆς σημασίας τῶν σπουδαιότερων ἑορτῶν, κατάλληλα θρησκευτικὰ ἄσματα, ποιήματα καὶ ὕμνοι κ.λ.π.

Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Θὰ διδασθῇ ὕλη ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διότι αὕτη εἰσάγει καὶ προετοιμάζει τὸν μαθητὴν διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς Κ. Διαθήκης, Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως.

Ἐπίσης θὰ διδασκοῦν ὕμνοι, ποιήματα καὶ ἄσματα.

ΣΤ' Τρόπος διδασκαλίας. Θὰ ἐκλέγωμεν ὕλην ἀνάλογον μετὰ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα τῶν μαθητῶν.

Εἰς τὴν Ἀγνὴν θὰ γίνεται ἡ διδασκαλία κατὰ τρόπον ἀπλοῦν. π.χ. Ὄταν πλησιάζῃ ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ θὰ ἀρχίσουν αἱ προετοιμασίαι εἰς τὸ σπῖτι, θὰ γεννηθοῦν καὶ ἀνάλογα συναισθήματα.

Ἐπιλαμβάνομεθα τῆς εὐκαιρίας καὶ ἐξ ἀφορμῆς τινὸς συζητῶμεν μετὰ τὰ παιδιὰ μας διὰ τὴν μεγάλην ἑορτὴν καὶ ἀποφασίζομεν νὰ κάμωμε καὶ ἡμεῖς τὴν σχολικὴν μας ἑορτήν.

Φέρουσιν ὕλικά καὶ κάμωμε τὴν φάτνην, τοποθετοῦν μιά εἰκόνα τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ ἐντὸς αὐτῆς καὶ μαθαίνουν 1-2 ἄσματα καὶ 3-4 σχετικὰ ποιήματα.

Διὰ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν σημασίαν τῆς ἑορτῆς θὰ εἰπώμεν ὀλίγα π.χ. «Ἡ Παναγίτσα μαζί με τὸν γέρο Ἰωσήφ τὸν προστάτη της εἶχαν πάει γιὰ δουλειὰ τὴν Βηθλεὲμ. Δὲν βρῆκαν σπῖτι νὰ περάσουν τὴν νύχτα τους γι' αὐτὸ ἀναγκάσθηκαν νὰ μείνουν σὲ μιά σπηλιά ὅπου οἱ κάτοικοι εἶχαν τὰ ζῶα των.

Αὐτὴν τὴν νύχτα ἡ Παναγία ἐγέννησε τὸν Χριστό. Ἀμέσως ἄγγελοι κατέβαιναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν στὸ σπήλαιον καὶ ἀνέβαινον πάλιν στὸν οὐρανὸν ψάλλοντες ὕμνους γιὰ τὸν Χριστό μας.

Ἐνας ἄγγελος ἐπῆγγε σὲ μερικοὺς καλοὺς βοσκούς ποὺ ἦσαν ἐκεῖ κοντὰ καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ προσκυνήσουν τὸν γεννηθέντα Θεόν».

Θὰ συνυφαίνωμε τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν μετὰ τὰ ἄλλα μαθήματα. Διότι μετὰ τὴν τυγκέντρωσιν τῆς ὕλης καὶ τὴν σύνδεσιν ἐπιλυγχνόμεν τὴν φυσικότητα εἰς τὴν διδασκαλίαν. π.χ. Ὄταν ἐξετάζεται ὡς θέμα «ἡ Ἐκκλησία» θὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ πάσης δυνατῆς ἀπόψεως δηλ. ἀπὸ πατριδογνωστικῆς, θρησκευτικῆς, πραγματογνωστικῆς κ.λ.π. θὰ προσπαθῶμεν νὰ διδάσκωμεν τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὰς ὡς ἄνω τάξεις, κατὰ τὸ πλεῖστον εὐκαιρικῶς.

Ἡ διδασκαλία προσευχῆς τινος, ποιήματος ἢ ἄσματος θὰ ἔχῃ ἐπιτυχίαν ὅταν συνδυασθῇ μετὰ τὸ γεγονός τὸ ὁποῖον συνεκίνησε τὴν παιδικὴν ψυχὴν. π.χ. εἰς καιρὸν θεομηνίας, ἀσθενείας, συμπαθητοῦ των, χαρᾶς, μεγάλης ἑορτῆς κλπ. Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας καὶ αὐτῶν θὰ εἶναι ἀπλοῦς:

Θὰ προηγηθῇ συζήτησις περὶ τοῦ γεγονό-

τος καὶ θὰ ἀποφασισθῇ νὰ εἰπὼν μίαν προσευχὴν. Οἱ μαθηταὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ κάμουν τὴν προσευχὴν. Ὁ διδῶν καταλλήλως διορθῶναι τὰς φάσεις τῶν μαθητῶν. Τέλος μετὰ μίαν καλὴν τοποθέτησιν τῶν φράσεων αὐτῶν γίνεται ἡ προσευχή, ἡ ὁποία γράφεται εἰς τὸν πίνακα, ἀναγιγνώσκεται καὶ ἀποστηθίζεται.

Ἐὰν οἱ μαθηταὶ δὲν γνωρίζουν ἀκόμη ἀνάγνωσιν λέγεται πολλάκις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῇ βοθείᾳ τοῦ διδῶν.

Ἡ διδασκαλία τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις εἶναι ἀνάλογος μετὰ τὴν διδασχθησομένην ὕλην, τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν καὶ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

Οὕτω:

α) Προσευχή. Αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸ λυρικὸν εἶδος, τῆς θρησκευτικῆς ὕλης καὶ ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον παράγοντα ἀναπτύξεως τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ συναισθήματος. Συνδέει τὸ παιδί μετὰ τὸν Θεὸν καὶ γεννᾷ τὸν μυστικισμόν.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀνωτέρω δέον αὕτη νὰ συνδέεται:

1. Μετὰ μίαν διήγησιν.
2. Μετὰ κοινὰ βιώματα τῶν μαθητῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα διὰ προσευχὴν (παρακοήν, κακὴν πρᾶξιν, ἀσθένεια συμμαθητῶν των θεομηνία κ.λ.π.).

3. Μετὰ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωσμάτων τῶν βιβλίων των.

4. Νὰ εἶναι σύντομος καὶ νὰ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀνάγκας τῆς παιδικῆς ψυχῆς.

5. Νὰ ἀποτελῇ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος κάθε σχολικῆς ἐργασίας καὶ ἐκάστης διδασκομένης θρησκευτικῆς ὕλης.

6. Νὰ ἐπιδιώκηται ἡ κοινὴ προσευχὴ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τῇ εὐλαβῇ συμμετοχῇ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ σχολείου.

Ἡ πορεία τῆς διδασκαλίας τῆς προσευχῆς θὰ λάβῃ τὴν ἐξῆς μορφήν:

Μετὰ τὴν συζήτησιν θὰ συνταχθῇ ἡ προσευχὴ καθ' ὃν τρόπον ὑποδεικνύομεν ἀνωτέρω ἢ θὰ ἀποφασισθῇ νὰ γίνῃ ἀνάγνωσις καταλλήλου προσευχῆς συντεταγμένης ὑπὸ λογίου.

Γράφεται αὕτη, ἐρμηνεύονται τὰ ἄγνωστα, ἐπακολουθεῖ συζήτησις, καθ' ἣν ἐξαίρονται αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι καὶ τέλος ἀποστηθίζεται. Ἐὰν αὕτη εἶναι μακροσκελής, νὰ μὴ ὑποχρεοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ τὴν ἀποστηθίσουν.

β) Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη - Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἀνήκουν εἰς τὸ ἱστορικὸν εἶδος τῆς θρησκευτικῆς ὕλης. Διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἀφηγηματικὴν μορφήν.

Ἡ διήγησις τοῦ διδασκάλου διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της, δέον νὰ συγκεντρώνῃ τὰ κατωτέρω προτερήματα:

Νὰ εἶναι σαφής, ἡρεμὸς, παραστατικὴ, κατανυκτικὴ, ἀνευ διακοπῶν καὶ ἐπαναλήψεων, μετὰ γλωσσικὸν ἰδίωμα ἀνάλογον πρὸς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν, φω-

νὴν ἀνάλογον μετὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν, ἡ δὲ ἔκτασις αὐτῆς νὰ μὴ εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ οὔτε καὶ πολὺ μικρά. Ἐπίσης τὰ μέγιστα συμβάλλει ὁ χρωματισμὸς καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς, ἡ στάσις τοῦ διδασκάλου καὶ ἡ ψυχικὴ αὐτοῦ ἑξαρσις.

Ἡ πορεία τῆς διδασκαλίας κατὰ τὴν ἀφηγηματικὴν μορφήν θὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἐξῆς φάσεις: 1) Διήγησις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον καὶ ὀλιγόλεπτος σιγὴ διὰ νὰ ζήσουν οἱ μαθηταὶ τὸ γεγονός. 2) Ἐπεξεργασία.

Κατ' αὐτὴν ἐκφράζουν τὰ συναισθήματά τους καὶ ἐπακολουθεῖ (ἐλευθέρᾳ συζήτησις μεταξὺ τῶν μαθητῶν καθοδηγούμενη προσεκτικῶς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου).

3) Ἐφαρμογὴ. Ἀποφεύγομεν τὰς ἀναπαραστάσεις (δραματοποιήσεις καὶ ἱχνογραφῆσεις) θρησκευτικῶν προσώπων, διὰ τὸν κίνδυνον γελοιοποιήσεως τῶν Θεῶν.

Ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν σχετικῶν ποιημάτων, προσευχῶν, ἁσμάτων κ.λ.π. καὶ γραφὴν σχετικῆς ἐκθέσεως, ὡς καὶ εἰς φανταστικὰς ἀναπαραστάσεις.

Ποῖας ἄλλας μορφὰς δύναται νὰ λάβῃ ἡ διὰ διηγήσεως διδασκαλία εἰς τὰς τάξεις Ε' καὶ ΣΤ'. ἀναφέρεται κατωτέρω: εἰς τὸ κεφάλαιον. «Πορεία τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας.»

γ) Κατήχησις. Ἀνάγεται εἰς τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς θρησκευτικῆς ὕλης. Διὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτης θὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν συνθετικὴν μέθοδον. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὰς ἐπὶ μέρους θρησκευτικὰς γνώσεις καὶ ἀγόμεθα εἰς δογματικὴν ἀλήθειαν. Οἱ μαθηταὶ ἐκθέτουν πρῶτον τὰς γνώσεις των καὶ τὰ βιώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐξεταζομένης ὕλης. Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἐλευθέρᾳ συζήτησις κατευθυνομένη μετὰ προσοχῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πρὸς σύλληψιν, ἐξαγωγήν καὶ διατύπωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας.

Διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ διδασκλήντος ἐκκινούμεν ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ δόγμα, τὸ ὁποῖο ἐξήχθη καὶ χωροῦμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐξιστορήσεως σχετικῶν μετὰ τὸ γεγονός, συμβάντων καὶ ἱστορημάτων.

δ) Λειτουργική. Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος αὐτοῦ στηρίζεται εἰς τὴν ἀμεσον ἐμπειαν. Οἱ μαθηταὶ ὁδηγοῦνται εἰς τὸν ναὸν καὶ παρατηροῦν τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν ἱερὰ ἀντικείμενα ἢ παρακολουθοῦν λειτουργίας καὶ ἄλλας θρησκευτικὰς τελετάς. Τὰ ἱερὰ ἄμφια, τὸ ἅγιον ποτήριον κ.λ.π. ἱερὰ σκεύη νὰ ἐπιδεικνύωνται ὑπὸ τοῦ ἱερέως.

Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ρυθμῶν τῶν ναῶν θὰ γίνεται ἡ παρατήρησις διαφορῶν ναῶν, σχετικῶν σχεδίων καὶ εἰκόνων.

Μετὰ τὴν παρατήρησιν θὰ ἐπακολουθῇ συζήτησις, καθ' ἣν θὰ γίνεται λόγος περὶ τῆς σημασίας ἐνὸς ἐκάστου ἱεροῦ ἀντικειμένου, τοῦ τρόπου χρήσεως αὐτῶν κ.λ.π. Ὡς ἐφαρμογὴ θὰ γίνεται ἱχνογράφησις (οὐχὶ ἱερῶν προσώπων) σταυρῶν, ἐξαπτερύγων κ.λ.π., γραφῇ

ἐκθέσεων, κατασκευὴ σχεδίων ναῶν διὰ χαρτονίου κ.λ.π.

ε) Εὐαγγέλιον. Ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορικὴν ὕλην. Διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος αὐτοῦ θὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἐξῆς παρείαν:

1. Κατάλληλος ἀνάγνωσις ὁλοκλήρου τῆς περικοπῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

2. Ἐρμηνεία ἀγνώστων φράσεων καὶ λέξεων, ἧτις θὰ γίνῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ κειμένου ἀνευ τεμαχισμοῦ τῆς ὕλης.

3. Ἀνάγνωσις ὑπὸ τῶν μαθητῶν (προηγείται ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀγνώστων λέξεων διὰ νὰ προλάβωμεν κακὴν ἀνάγνωσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν).

4. Αὐτενεργὸς ἐπεξεργασία τῆς ὕλης καὶ ἐκφράσις ὅπως καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ἱστορικὴν ὕλην.

Ζ' Τρόποι καλλιέργειας τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Ἡ καλλιέργεια τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος δέον νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν. Ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ διαβίωσις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τοῦ παιδός.

Τὸ θρησκευτικὸν συναισθημα, τὸ ὁποῖον ἡδη ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ἐν τῇ οἰκογενείᾳ θὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἐξελιξῇ μετὰ τὸ ἐν τῷ σχολείῳ διὰ τῶν κατωτέρω τρόπων:

1. Διὰ τῆς πρωϊνῆς προσευχῆς ὅλων τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τῇ συμμετοχῇ καὶ ὅλων τῶν διδασκάλων πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων.

2. Διὰ τοιαύτης εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἐκάστης ἐργασίας.

Διὰ καταλλήλων εὐκαιρικῶν προσευχῶν π.χ. εἰς μεγάλους ἐθνικοὺς κινδύνους ἢ ἐθνικὰς ἐπιτυχίας, σεισμούς, πλημμύρας, ἐπιδημίας κ.λ.π.

4. Διὰ τοῦ τακτικοῦ Ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν τῇ συνοδείᾳ τῶν διδῶν.

5. Διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν διαφορῶν τελετῶν καὶ ἐκδηλώσεων π.χ. (δοξολογίαι, λιτανεῖαι, μνημόσυνα, βαπτίσεις κ.λ.π.).

6. Διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς διαφόρους θρησκευτικὰς ὁργανώσεις. (Κατηχητικὰ σχολεῖα, φιλανθρωπικὰ σωματεῖα).

7. Διὰ τῆς μελέτης θρησκευτικῶν περιοδικῶν καὶ ἄλλων καταλλήλων ἀναγνωσμάτων.

8. Διὰ τῆς προσωπικότητος καὶ ἠθικοθρησκευτικῆς ζωῆς τοῦ διδασκάλου.

9. Διὰ τῆς διοργανώσεως θρησκευτικῶν τελετῶν.

10. Διὰ τῶν ἐκδρομῶν, τῆς καταλλήλου διδασκαλίας ὅλων τῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐν γένει σχολικῆς ζωῆς.

Η' Ἐποπτικὰ μέσα καὶ τρόπος χρήσεως αὐτῶν. Διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἀπαραίτητος εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐποπτικῶν μέσων, φυσικῶν καὶ τεχνικῶν. Τοιαῦτα ἐποπτικὰ μέσα εἶναι θρησκευτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἑορταὶ καὶ τελεταί, θρησκευτικοὶ τόποι καὶ χώροι, σύμβολα,

ΤΟ ΗΜΕΡΟΓΙΟΝ ΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Του ΠΑΝΟΥ ΣΑΜΑΡΑ

Οκτώβριος 16 - 1 - 193...

Χαίρομαι γιατί η εργασία στο σχολείο μας έστρωσε τόσο γρήγορα. Σήμερα είναι πιά όλα έτοιμα. Και ο όρνιθωνας επισκευάστηκε, και οι καινούργιες περιστεροφωλιές καμαρώνουν κοντά στις παλιές και το μεγάλο περιβόλι είναι έτοιμο να δεχθῇ τὴ σπορά κι ὁ ἀνθόκηπος γέμισε νέα λουλούδια. Τίποτε δὲν ἔχει μείνει, πού νά μπορῇ νά μᾶς καθυστερήσῃ ἡ ν' ἀνακόψῃ τὸ ρυθμό μας. Ὁμολογῶ, πὼς μᾶς παιδεύει ἀρκετὰ ἡ ἐγκατάστασις τῶν καινούργιων τενεκέδων γιὰ τὸ «ντούς». Μὰ ἔπρεπε ὅπωςδὴποτε νά ζεσταίνουμε περισσότερο νερό καὶ νά πλαινῶνται πιο γρήγορα τὰ παιδιά. Πέρσι χάνανε πολλὴ ὥρα στὸ πλύσιμο.

Μολαταῦτα σήμερα στενοχωρήθηκα λίγο. Φταίει τὸ φαγητὸ στὸ συσσίτιό μας. Δηλαδή, ὄχι τὸ εἶδος του καὶ τὰ ὑλικά του, μὰ οἱ μαγειρίσες. Εἶχα δίκιο πού ἐπέμενα χθὲς νά μὴν μποῦν μαγειρίσες γιὰ σήμερα οὔτε ἡ Ἀναστασία οὔτε ἡ Μαρία. Τὸ ἤξερα, πὼς δὲν θὰ τὰ καταφέρουν. Καὶ οἱ δύο τους φέτος ἦρθαν στὴν Πέμπτη τάξι. Ἐπιμέναν τόσο πολὺ. Ἡ Μαρία σκούπισε ἕνα της δάκρυ ὅταν εἶπα πὼς ἔπρεπε νά μεγαλώσουν κι ἡ Ἀναστασία μᾶς ἀράδιασε εἰκοσι φαγητὰ πού εἶχε μαγειρέψει στὸ σπῆτι. Ὡστόσο στὸ συσσίτιο ὅλοι καὶ οἱ τριάντα, μικροὶ μεγάλοι, πού τρῶν, ἐξύνισαν τὸ πρόσωπό τους ὅταν δοκίμασαν. Αὔριο δὲν θ' ἀφήσω τὴν κοινότητά μας νά τις ἐπιβάλῃ καμμιὰ ἐπιπλήξι.

Οκτώβριος 19,

Θυμᾶμαι τὸν πρῶτο καιρὸ πού ἦρθα στὸ χωριὸ καὶ δοκίμασα νά καθάρσω τοὺς δρόμους του μὲ τοὺς μαθητὰς μου. Πολλοὶ εἶχον πετάξει πέτρες στὰ παιδιά καὶ πολλοὶ ἦσαν ὅσοι κακολογοῦσαν στὰ καφενεῖα. Ὡστόσο τώρα δὲν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιο. Ἀντίθετα, πόσες μητέρες βγῆκαν στὸ δρόμο καὶ μᾶς φίλεψαν σταφίδες, καρύδια καὶ ρόιδα. Εἶμαι σί-

σκεύη καὶ ἀντικείμενα, εἰκόνες, φωτογραφίαι, σχέδια κ.λ.π.

Ἡ ἐπίδειξις τῶν ἐποπτικῶν μέσων θὰ γίνε-ται εἰς τὸ καταλληλότερον σημεῖον τῆς διδασκαλίας, στιγμιαίως καὶ ἀνευ διακοπῆς αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν θὰ γίνῃ ἐπιδείξις ἐπὶ μεγαλύτερον χρονικὸν διάστημα καὶ ἀνάλυσις καὶ συζήτησις ἐπ' αὐτῶν. Ἐνίοτε εἶναι δυνατὸν νά γίνῃ ἀφόρμησις τῆς πρὸς διδασκαλίαν ἐκ παρατηρήσεως εἰκόνας, ἱερῶν ἀντικειμένων κλπ. ὅπως εἰς τὸ μάθημα τῆς λειτουργικῆς.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Ἐπιθεωρητὴς Σχολείων

γυρος, πὼς μικροὶ καὶ μεγάλοι χαίρονται τώρα τὴν καθαριότητά τους καὶ καμαρώνουν. Τὸ αἰσθάνονται πιο καλύτερα ἀπὸ μὲνα, πὼς ἡ καθαριότητα εἶναι μιστὴ ἀρχοντιά.

Νοέμβριος 2,

Ὁ Γιώργος εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ πάντοτε συμπεριφέρεται εὐγενικά. Λυπήθηκα πού τὸν μάλωσα τόσο αὐστηρὰ καὶ τὸν πρόσβαλα ἐμπρὸς στὴν συγκέντρωσι τοῦ σχολείου. Κανένας δὲν τὸν ἐβαλε νά μοιλλάσῃ τὴ μηλιά. Οὔτε ἡ ὁμάδα του τὸ εἶχε ἀποφασίσει οὔτε ἐγὼ ἔδωσα καμμιὰ ἐντολή.

Εἶχα πολὺν καιρὸ νά μιλήσω γιὰ πειθαρχία. Σήμερα τὸ περισσότερο πρῶνὸ μας ἀφιέρωθηκε γι' αὐτήν. Ἄλλοιμονο στὴν ἐργασία μας ἂν ὁ κάθε ἕνας ἔκανε τοῦ κεφαλιού του. Πῆρα τὸ μικρὸ τραινάκι, πού κάναμε πέρσι. Ζέσφιξα μιὰ ρόδα τῆς μηχανῆς καὶ εἶχα ἀρκετὴ ὑπομονὴ νά περιμένω ὥσπου νά ζεσταθῇ τὸ νερὸ στὸν μικρὸ λέβητα καὶ τὸ τραινάκι νά ξεκινήσῃ. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐβαλαν τὶς φωνὲς νά μὴν τὸ ἀφήσω νά τρέξῃ, γιατί θὰ ἐφευγε ἡ μιὰ ρόδα τῆς μηχανῆς καὶ τὸ τραινάκι θὰ ἔπεφτε καὶ θὰ χαλοῦσε. Ὡστόσο ἐγὼ τὸ ἄφησα, ἡ ρόδα ἐφυγε καὶ τὸ τραινάκι πρόφθασα νά τὸ πιάσω πρὶν νά πέσῃ καὶ νά μᾶς χαλάσῃ. Πιστεύω πὼς τὸ παράδειγμα τοὺς ἔκανε νά νοιώσουν πολὺ καλά, γιατί πρέπει νά ἐργαζώμαστε πειθαρχημένα.

Ὑστερα ἀνεβήκαμε στὸ μελισσομάντρι τοῦ κυρ-Στάθη. Δὲν ἦταν ἕνας πού νά μὴν ἐνθουσιασθῇ γιὰ τὰ μελίσσια καὶ τὶς μέλισσες πού θὰ βλέπαμε. Ἐκεῖ εἶδαμε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ τὴν πειθαρχία τοῦ μελισσοῦ καὶ τὴν ἐργατικότητα του. Βγάλαμε τρία τελάρα ἀπ' τὶς κυψέλες καὶ τὰ παρατηρήσαμε γιὰ τέταρτη φορὰ. Ἐλπίζω νά μὴν μᾶς ξαναπαρουσιασθῇ καμμιὰ ἀπειθαρχία.

Πρὶν νά βασιλέψῃ ὁ ἥλιος ὁ Γιώργος ἦρθε στὸ σπῆτι μου καὶ μὲ ρώτησε ἂν τὸν εἶχα συγχωρέσει. Εἶπε, πὼς δὲν θὰ μπορούσε νά κοιμηθῇ ἂν δὲν ἤξερε. Τοῦ χάιδεψα τὰ μαλλιά συγκινημένος. Ἐσκυψε νά φιλήσῃ τὸ χέρι μου. Τὸ τράβηξα καὶ τοῦ εἶπα: Νά μὴν ξεχάσῃς νά κάνῃς τὴν προσευχὴ σου τὸ βράδυ. Τρέχα τώρα νά βοηθήσῃς τὴ μητέρα σου, πού θὰ σέ χρειάζεται τούτῃ τὴν ὥρα.

Νοέμβριος 7,

Ἡ λιακάδα, μιὰ γλυκεῖα κι ἀνοιξιὰτικη λιακάδα, μᾶς ἔφερε ψηλὰ στ' ἁλώνια. Δὲν θυμᾶμαι νά πέρασαν πολλὰ πρῶινά τόσο χαρούμενα.

Ἦταν ἡ πρώτη, φορὰ, πού τὰ παιδιά τῆς Τρίτης καὶ Τετάρτης τάξεως, μάθαιναν ἀπ' τὰ παιδιά τῶν δύο μεγαλύτερων τάξεων πὼς μπορεῖ νά συγυρισθῇ ἕνα σπῆτι. Ἡ κάθε ὁμάδα εἶχε ἀναλάβει ἕναν ἀριθμὸ μαθητῶν. Θαύ-

μασα τὰ σπῆτια πού εἶχαν κάνει καὶ ὅλα τὰ πρόχειρα ἐπιπλά, πού εἶχαν τοποθετήσῃ, μὲ πέτρες, ξύλα καὶ χόρτα. Πρὶν νά φύγουμε ἀπ' τ' ἁλώνια ἡ τρίτῃ ὁμάδα τῆς ἑκτῆς τάξεως ἔκανε μιὰ πρότασι καὶ τὴν ἐγκρίναμε, μιὰ πού ἔφτιασε τὸ καλύτερο καὶ πιο ὁμορφοσυγυρισμένο σπῆτι. Εἶπε νά ἔρῃ τ' ἀπόγευμα στὸ σχολεῖο καὶ νά κἀνῃ στοὺς μαθητὰς τῆς πρώτης τάξεως ἕνα σπῆτι. Κάθε τι πού θὰ κἀνῃ, οἱ μαθηταὶ νά γράφουν σὲ χαρτάκια τι εἶναι. Ὅποιος τὰ γράψῃ πιο σωστὰ καὶ μὲ τὰ καλύτερα γράμματα, θὰ τοῦ δώσουν γιὰ βραβεῖο μιὰ κόττα ἀπ' τὶς δικές τους. Τὴν ἐγκρίναμε τὴν πρότασί τους, μὲ μόνῃ τῇ διαφορᾷ, πὼς εἶχαν ξεχάσει, πὼς δὲν ἔμαθαν ἀκόμα ἡ πρώτη τάξι νά διαβάξῃ. Τοὺς ὑποσχεθήκαμε νά ἐκτελέσουν τὴν ἐπιθυμία τους μετὰ τὶς ἑορτὲς τῶν Χριστογεννῶν.

Νοέμβριος 30,

Σήμερα ἀναρτήσαμε στὸν ἐξώστη τοῦ σχολείου τὴν πρώτην ἐφετηνὴν μας χειρόγραφο ἐφημερίδα. Ἐγινε σωστὸ πανηγύρι. Πιο πολὺ πανηγυρίζαν ὅσοι γραφόνταν, πὼς εἶχαν διακριθῇ σὲ ἐργασίες καὶ οἱ ὁμάδες, πού συγκεντρώσαν τοὺς περισσοτέρους βαθμοὺς.

Δεκέμβριος 18,

Ξεκίνησα γιὰ τὸ σχολεῖο μὲ τὴν προϋπόθεσι, πὼς δὲν θὰ κάναμε μάθημα. Ἀπὸ χθὲς τὸ μεσημέρι ἄρχισε νά χιονίζει. Δὲν φαινόταν καὶ τόσο ἄγριος ὁ καιρὸς. Μὰ σήμερα ξημέρωσε μὲ χιόνι ἐπάνω ἀπ' τὸ γόνα. Τὸ χωριὸ παρουσιάζει τὴν χειμωνιάτικη ζωὴ του. Ὅταν ἔφτασα στὸ σχολεῖο δοκίμασα νέα χαρὰ. Οἱ περισσότεροι μαθηταὶ ἀπ' τὴν Ε' καὶ ΣΤ' τάξι εἶχαν κιόλας πάει στὸ σχολεῖο, πρὶν νά χτυπήσῃ ἡ καμπάνα. Δυὸ συνεργεῖα στὸν ἐξώστη ἔκοβαν ξύλα γιὰ τὴν σόμπα, πού ἦταν ἴσως ἀπὸ πολὺ ὥρα ἀναμμένη. Μιὰ ὁμάδα παιδιῶν τελειῶνε τὸ καθάρισμα τοῦ ὀρνιθῶνος ἀπ' τὰ χιόνια. Μὲς στὸ σχολεῖο ἄλλα παιδιά ἔκοβαν ψιλὰ-ψιλὰ κρεμμύδια καὶ τ' ἀνακάτευαν μὲ πίτουρα καὶ κόκκινο πιπέρι γιὰ νά δώσουν στὶς κόττες. Δυὸ δοκίμαζαν ἂν ζεσταθῇ τὸ νερὸ, πού κι' αὐτὸ τὸ προόριζαν γιὰ τὰ πουλερικά. Μὲ ὑποδέχθηκαν μὲ γέλια καὶ ἐπιφωνήματα χαρᾶς.

Δὲν προφθάσαμε νά κάνουμε χιονάνθρωπο στὴν πόρτα νά σᾶς ὑποδεχθῇ, φώναξε ἕνας.

Δυὸ τρεῖς, τοὺς εἶδα, κοιτάζαν περίεργα τριγύρω τοὺς τὸ χιόνι. Μάντεψα τὴν ἐπιθυμία τους. Τότε ἔσκυψα, ἔκανα μιὰ μπαλιά καὶ τὴν πέταξα στὸν ἕναν ἀπ' τοὺς τρεῖς. Οἱ χιονὲς γεννηκέυθησαν. Γιὰ λίγα λεπτά ἐγκατελήφθησαν οἱ δουλειές. Γιὰ λίγα μόνο λεπτά, νά χαιρετήσουμε τὸ χιόνι. Ὑστερα ἕνας πῆγε καὶ χτύπησε τὴν καμπάνα. Τὰ παιδιά ἄρχισαν νά ἔρχονται ἕνα ἕνα, μ' ἕνα ξύλο κάτω ἀπ' τὴν μασχάλη γιὰ τὴν σόμπα μας.

Ἡ ἡμέρα ἦταν ἀπ' τὶς πιο διασκεδαστικὲς καὶ τὶς πιο ὁμορφες. Τὴν καλύτερη πρᾶξι τὴν ἔκανε ἡ 4η ὁμάς τῆς ΣΤ' τάξεως, πού κουβά-

λησε τροφὲς στὴν γριά Ἀσῆμω γιὰ τὰ ζωντανά της, πού τὰ ἔκλεισε τὸ χιόνι στὸ κατώγι.

Μάρτιος 27,

Ἐλπίζω ὁ σημερινὸς λαμπρὸς ἥλιος νά μὴν εἶναι ξεγέλασμα πιά. Τὸ «Μάρτης, γδάρτης, παλουκοκάφτης», ἐλπίζω νά μὴν ἔχει ἰσχὺ. Κι ἐλπίζω νά ἐργαστοῦμε πιο ἀνετα ἀπὸ δῶ καὶ ἐμπρός. Θὰ εἶναι στὴ διάθεσί μας τὸ δάσος, τὸ ποτάμι, τὰ ἁλώνια, οἱ νερόμυλοι, τὰ περιβόλια, οἱ στάνες, χαμηλὰ ἡ ἀκρογιαλιά, τὰ ξωκλήσια. Κι ἐλπίζω ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας μας νά εἶναι διπλὴ καὶ τρίδιπλη. Θυμᾶμαι καὶ θὰ θυμᾶμαι πάντα τὸν Γιάννη τοῦ Λάμπρου, ὅταν μιὰ μέρα εἶπε καταγανακτισμένος μέσ' τὴν τάξι:

—Μά, κύριε, πότε θ' ἀνοίξῃ ὁ καιρὸς; Ἐπεθύμησα νά κάνω ἕναν μεγάλο χάρτη στὸ χῶμα. Σᾶς εἶδειξά τι συνέργα ἔχω κάνει; Τόσες πόλεις καὶ λιμάνια καὶ σιδηροδρόμους ζωγραφιστοὺς καὶ καλοχρωματισμένα προίοντα στὶς καρτέλες. Τὰ στρώνω στὸ σπῆτι μας, μὰ δὲν μ' ἀρέσει. Ἐθῶ νά ὑψώσω μεγάλα βουνὰ ἀπὸ ἀληθινὸ χῶμα. Ἀπὸ σήμερα καὶ πέρα, πιστεύω, νά χορτάσῃ ὁ Γιάννης ἀπὸ βουνὰ καὶ χάρτες κι ἀπ' τὰ πάντα.

Ἀπρίλιος 10,

Μᾶς παιδεύει τὸ καμῖνι μὰ τὸ τελειώσαμε καὶ νά πού σήμερα βγάλαμε ἀσβέστι. Προχθὲς δὲν ἦταν ἡ τρίτῃ ἡμέρα πού τὸ καίγαμε συνεχῶς; Τώρα ἔχει σβῆσει γιὰ καλὰ. Ἐλπίζω νά μᾶς φτάσῃ γιὰ νά βᾶψουμε τὸ σχολεῖο.

Ξέχασα νά σημειώσω γιὰ τὸ παλιὸ κελλὶ τῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ προχθὲς μᾶς τὸ παρεχώρησαν οἱ ἐπίτροποι τῆς Ἀγίας Φανερωμένης. Πρέπει νά τὸ καθάρσωμε καὶ νά φτιάσωμε κρεββάτια γιὰ τὸ μεταξοσκώληκα. Νά θυμηθῶ αὔριο νά δώσω λεπτὰ γιὰ νά μᾶς φέρουν μεταξοπορο ἀπ' τὴν πολιτεία. Τὰ λεπτὰ τὰ πῆρε χθὲς ἀπ' τὸν Γενικὸ Ταμῖα τοῦ σχολείου μας. Πὼς ξέχασα;

Ἀπρίλιος 19,

Θαύμασα τὸν Ταμῖα μας. Φαίνεται ὅτι ἀπέκτησε τέλειον πνεῦμα οικονομίας. Δὲν φτάνει αὐτὸ, κατάρθωσε νά πείσῃ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους νά συμφωνήσουν μαζί του.

Αὔριο θὰ πᾶμε ἐκδρομῇ. Εἶπαμε, λοιπόν, νά δώσωμε ἀπ' τὸ ταμεῖο χρήματα γιὰ νά κάνωμε τὸ κοινὸ μας συσσίτιο, ὅπως πάντα. Ὅχι, στάθηκε ἀδύνατον νά πεισθῇ γιὰ νά δώσῃ χρήματα. Καὶ εἶπε:

—Ἡ δουλειὰ μᾶς γίνεται κι ἀλλοιῶς μιὰ χαρά. Νά, μιὰ ὁμάδα θὰ γυρίσῃ ὅλα τὰ σπῆτια τῶν μαθητῶν καὶ θὰ μαζέψῃ λάδι καὶ φασόλια. Ἐνα ἀπλόχερο ἀπ' τὸν καθένα καὶ μιὰ κουταλιά λάδι.

Ὅλοι τὸν χειροκρότησαν κι ἔτσι ἔγινε. Αὔριο, λοιπόν, πᾶμε ἐκδρομῇ. Τὸ πρόγραμ-

ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Του κ. ΧΡΥΣ. ΖΗΣΗ

Πίσω από το καλοβαλμένο καλλιτεχνικό ντύμα κάθε δημιουργήματος της Λογοτεχνίας (ποιήματος, πεζογραφήματος) στέκεται πάντοτε μια «απόκρυφη» γεροδεμένη 'Ιδέα, που σαν βρεθρή και ξετασπρή ψυχαναλυτικά θα ιδούμε, ότι είναι ένα είδος [projection] της προσωπικότητας του ίδιου του λογοτέχνη. Γι' αυτό άλλωστε και οι ψυχαναλυτές προκειμένου να μελετήσουν την προσωπικότητα ενός λογοτέχνη στρέφουν την προσοχή και την έρευνά τους, εκτός από τα άλλα, και στην έρευνα και ανάλυση των έργων των. Αυτό παρατηρείται σε κάθε τομέα της Τέχνης. Το ίδιο γίνεται και με τη Λογοτεχνία. Ένα έργο, πάλι, που δεν έχει στο βάθος του μια αξιόλογη και ωραία 'Ιδέα, δεν μπορεί να έχει γερή ραχοκοκαλιά, αδιάφορο αν έχει όλα εκείνα τα εξωτερικά φτιασίδια, τα μπιχλιμπιδία και τα χαρούμενα κουδούνισματα (κοσμητικά επίθετα, μεταφορές, παρομοιώσεις κ.τ.λ.). Όταν από το λογοτέχνημα λείπει η 'Ιδέα, τότε όλα τα άλλα είναι παραπανήσια.

μα είναι περίφημο. Άς ευχηθώ και η ημέρα να είναι το ίδιο, περίφημη.

Μάιος 16. Όλα έτοιμα για την όψιμη σπορά.

Και το περιβάλλον έχει θεριέψει. Και το σιτάρι είναι ως εκεί πάνω. Και τα λαχανικά έχουν φουντώσει. Και τα παιδιά κάθε ημέρα που περνά είναι πιο ευτυχισμένα. Οι μεταξοσκώληκες αναπτύσσονται μία χαρά. Οι κλωστές έχουν από καιρό τα πουλιά τους. Υποσχέθηκα να αγοράσω ένα μελίσι.

Μάιος 23. Για μένα δεν ήταν καμιά έκπληξη το σημερινό. Μά ή αλήθεια είναι πώς το περίμενα να γίνει. Από χθες που ο δασονόμος είπε να κάνουν οι χωρικοί, όσοι θέλουν, αίτησεις για ύλοτόμησι στο δάσος, ήρθαν πολλοί και με παρακαλέσαν να τους κάνω την αίτησι. Όλους τους είπα να έρθουν σήμερα στην σχολείο. Άρχισαν απ' το πρωί να καταφθάνουν. Κι έγω τους παρέπεμπα στους μαθητάς της ΣΤ' τάξεως. Ήμουν βέβαιος, πώς θα τα κατάφερναν, τουλάχιστον όπως κι εγώ, να κάνουν οποιαδήποτε αίτησι. Οι χωρικοί ξαφνιάστηκαν. Στην αρχή στραβοκοίταξαν. Μά σαν γράφτηκε η πρώτη αίτησις και είδαν, τους είπα:

— Αν θέλετε αίτήσεις, μπορείτε να ζητάτε να σάς τις γράφουν τα παιδιά. Έχουν αρκετά σχέδια.

Για την αντίγραφή:
ΠΑΝΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

Βέβαια αυτή ή (έσωτερική) 'Ιδέα του λογοτέχνη—και του κάθε τομέα της Τέχνης—είναι, τις περισσότερες φορές, μάλλον κρυμμένη. Τότε χρειάζεται ο έρευνητής να είναι μύστης της Τέχνης. Να μπορέσει να σηκώσει το σκέπασμα, που κρύβει το άπώτερο νόημα του λογοτεχνήματος. Και πρέπει να το πιστεύσουν όλοι, πώς είναι πραγματικός θησαυρός ο έσωτερικός άνθρωπος ενός πραγματικά φτασμένου μάστορα του λόγου.

Μιά άλλη αλήθεια, σχετική με την παραπάνω, είναι αυτή: πώς το βαθύτερο νόημα—ό καθ' αυτό σκοπός θα πρέπει να πούμε—δεν αλλάζει εύκολα από το ένα δημιουργήμα στο άλλο. Άλλάζει ο τίτλος του έργου και το «γενικό» περιεχόμενο, ή 'Ιδέα όμως παραμένει, 'Ισως φαινομενικά να παρουσιάζεται κάποια αλλαγή, στην πραγματικότητα όμως έδω θα υπάρχει σχεδόν πάντοτε μια στενή συνταυτίση. Αυτό είναι ή συνέπεια, ή σταθερή γραμμή, ή πυξίδα—'Ιδέα. Το αντίθετο θα συμβή πολύ σπάνια και πρό παντός όταν το ένα λογοτέχνημα από το άλλο χωρίζονται από πολλά χρόνια. Κάτι τέτοιο βλέπομε στα έργα του μεγάλου Göthe (Γκαίτε).

Μιά σου, λοιπόν, και υπάρχει πάντοτε κάποιο βαθύτερο νόημα σε κάθε λογοτέχνημα ως ιδούμε ποιο τάχα να είναι αυτό το βαθύτερο νόημα της πολεμικής λογοτεχνίας. Μά, αρχικά, ως πούμε δυο λόγια για την «Πολεμική Λογοτεχνία», γιατί πρώτα-πρώτα πρέπει να γνωρίσης το θέμα και ύστερα να βαθύνης στο έσωτερικό του. Η Πολεμική Λογοτεχνία είναι ένα σημαντικό κομμάτι της όλης Λογοτεχνίας. Άσχολεται κυρίως με θέματα παρμένα από τον πόλεμο, γι' αυτό άλλωστε λέεται και «Πολεμική Λογοτεχνία». Μάχες, φουρτούνες, τραυματισμοί, αναστεναγμοί, λύπες... ανταγωνισμός, κάτω από τα άπαισια νύχια του πολέμου, δίνουν το μακάβριο ύλικό στον «πολεμικό» λογοτέχνη. Στόν τόπο μας κύριος αντιπρόσωπος αυτής της μορφής της Λογοτεχνίας είναι ο έκλεκτος λογοτέχνης μας και Άκαδημαϊκός κ. Στράτης Μυριβήλης. Τα τρία γεροδεμένα έργα του «Η ζωή εν τάφω», «Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια» και «Η Παναγιά ή Γοργόνα» αποτελούν την περίφημη και υπέροχη τριλογία του πολέμου. Είναι έργα, που επεβλήθησαν από την πρώτη τους ώρα, χωρίς τυμπανοκρουσίες και δημοσιογραφικές ρεκλάμες. Και επεβλήθησαν γιατί άξιζαν, γιατί είναι αυτόνομα. Δεν πήραν ξεχωρη τιμητική θέση μόνο στη Νεοελληνική Γραμματολογία, αλλά εκτιμήθηκαν και στον έξω κόσμο. Βέβαια εκτός από τον Στράτη

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ, επιτίμου Γενικού Διευθυντού της Μαρμασλείου Παιδαγωγικής Άκαδημίας «Παιδαγωγική Ψυχολογία και τα κύρια ρεύματα της σύγχρονης ψυχολογίας, εν συναφεία προς την αγωγή», Άθήναι 1960 (σελί-δες 352).

Η ψυχολογία, επιστήμη της ψυχικής ζωής του ανθρώπου, που τις πρώτες πηγές της έχει στη μακρινή αρχαιότητα και τώρα στους νεότερους χρόνους εξέλιχθηκε σ' επιστημονικό σοβαρό κλάδο από πολλούς έρευνητές, όπως τον Descart, Leibniz, Wundt, Kruger, Spranger, Krol, Jänsch, βοηθάει πολλές άλλες επιστήμες στο έργο τους, κυρίως όμως την Παιδαγωγική σαν «Παιδαγωγική Ψυχολογία». Αυτή είναι απαραίτητη για κάθε δάσκαλο, γιατί του αναλύει και έρμηνεύει όλες

Μυριβήλη ασχολήθηκαν και άλλοι με την «Πολεμική Λογοτεχνία». Η συμβολή τους είναι αξιόλογη.

Αυτό το είδος της Λογοτεχνίας δεν καλλιεργήθηκε μονάχα έδω, στην Πατρίδα μας, αλλά και σε άλλες χώρες. Έχει σχεδόν παγκόσμιο ξάπλωμα. Ο χώρος είναι περιορισμένος και, καθώς καταλαβαίνει ο καθένας, δεν μπορούμε να πούμε περισσότερα. Γι' αυτό και αφήνομε τις γενικότητες για να πούμε λίγα λόγια για το βαθύτερο νόημα της «Πολεμικής Λογοτεχνίας».

Είναι αλήθεια, πώς τα έργα της «Πολεμικής Λογοτεχνίας» για να τα νοιώσης καλά πρέπει να τα καλοπροσέξης. Και όταν λέμε «να τα νοιώσης καλά» έννοω να τα ζήσης, να γίνουν βιώμα σου. Για να γίνει, λοιπόν, αυτό πρέπει να καλοδιαβασούν. Έδω βρίσκεται μια μεγάλη δυσκολία, γιατί αυτά τα έργα σε γεμίζουν τρόμο και φρίκη. Εκείνες οι ανατριχιαστικές εικόνες, που περνούν σαν κινηματογραφική ταινία από μπροστά σου όταν διαβάξης την πολεμική τριλογία του Στράτη Μυριβήλη, σε ταραζουν σύγκορμα και σου μαζώνουν την καρδιά. Γι' αυτό χρειάζονται γερά νεύρα, για να ανθέξει καθένας μας σε τέτοια μελέτη. Κάθε τόσο νοιώθεις γύρω σου να σαρκάζει σατανικά ο θάνατος. Και ποιος θάνατος; Μήπως ο φυσικός; Όχι. Ο βίαιος θάνατος. Αυτός σε κάνει να μουσκεύς από κρύο ιδρώτα...

Έδω ακριβώς εύρίσκεται και το βαθύτερο νόημα της «Πολεμικής Λογοτεχνίας». Μας φέρνει σε έπαφή με το βίαιο θάνατο για να αγαπήσουμε τη ζωή, έστω κι αν αυτή έχει τις περισσότερες φορές πίκρες και στενοχώριες, αναστεναγμούς και δάκρυα. Κι' αυτό, πάλι, γίνεται γιατί όταν αγγίξεις αδιάκοπα το θάνατο τότε νοιώθεις την πραγματική αξία της ζωής. Και ή «Πολεμική Λογοτεχνία» μάς

τις ψυχικές ιδιότητες των παιδιών και νέων, σε στενή συνάφεια προς το λειτουργήμα της αγωγής τους. Έγχειρίδια για τους σπουδαστές των πρώην δασκαλείων και των τώρα Παιδαγωγικών Άκαδημιών, συνεγράφησαν αρκετά ως τώρα, σε σχήμα και όγκο σχετικώς μικρό και με ύλη περιορισμένη και πολύ περιληπτική και άκρως θεωρητική, χωρίς έφαρμογές σαφείς και πλήρεις στην αγωγή και διδασκαλία. Έτσι μερικές άσφαεις αρχές έδιναν στους σπουδαστές, στους δασκάλους και καθηγητές μας. Εύτυχως τώρα είδε το φώς συγγραφή και έκδοση πλήρους παιδαγωγικής ψυχολογίας, γραμμένη απ' τον διακεκριμένο μας παιδαγωγό κ. Γεώργιο Παλαιολόγο, τον ιδρυτή των Παιδαγωγικών μας Άκαδημιών κκι μεγάλο αναμορφωτή της δημοδιδασκαλικής εκπαίδευσης και έξυπνότη του λαϊκού δασκάλου. Πολλά χρόνια διδάσκοντας σε δασκαλεία και στη Μαρμασλείου Παιδαγωγική Άκαδημία σαν γενικός της διευθυντής, συνεκέντρωσε πολλά πορίσματα της Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, για την καλύτερη προπαρα-

φέρνει διαρκώς και επίμονα σε έπαφή με το θάνατο, γιατί άπλουστατα ο πόλεμος δεν είναι τίποτε άλλο, παρά ο θάνατος σε όλες του τις μορφές και μάλιστα στις πιο φρικιαστικές. Έτσι ή «Πολεμική Λογοτεχνία» δείχνει στον κόσμο την μεγάλη αξία της Ειρήνης και γίνεται κήρυκας της Άγάπης και του Άνθρωπισμού.

Αυτή την ώρα έχω πλάι μου τη «Ζωή εν τάφω» του Μυριβήλη. Διαβάζοντάς την στάθηκα τόσες φορές σ' ένα κεφάλαιο, που ο συγγραφέας το ώνόμασε «Το τραγούδι της ζωής» (σελ. 205). Τίτλος, που ταιριάζει πέρα για πέρα. Φαίνεται, πώς αυτό το κεφάλαιο αποτελεί το κέντρο του βιβλίου. Νά, τί μάς λέγει έδω ο κ. Σ. Μυριβήλης: «Ο πολεμιστής μεταφέρεται από τα χαρακώματα στα μετόπισθεν. Γλυτώνει για λίγο από το αντίκρουσμα του θανάτου. Μά ως αφήσουμε καλλίτερα να μιλήσει ο ίδιος ο Μυριβήλης. «Η ζωή είναι άχόρταστα όμορφη. Μπορώ να ζυγιάσω και να φωνάξω τώρα υπεύθυνα την άμετρητην αξία της. Μπορώ να την γευτώ στάλα-στάλα σαν σοφός κρασσοπατέρας. Αιστάνομαι κατάβαθα πόσο άκριβή μου είναι ή κάθε στιγμή που περνάει πάνωθ μου. Θέλω νάν τη σταματήσω και να της πώ σι' αυτή: Τράβα στο καλό και σύ, μά ξέρε το. Σε κατάλαβα που πέρασες. Σ' ένιωσα, σε χάρηκα και σ' ευχαριστώ!» (σελ. 207 στην έβδομη έκδοση).

Νά, λοιπόν, το θαυμάσιο νόημα, που κρύβεται μέσα στην «Πολεμική Λογοτεχνία». Τί υπέροχη 'Ιδέα! Πόση ανθρωπιά! Πόση αγάπη για τον άνθρωπο! Πασχίζει να κάμη τον άνθρωπο «άνθρωπο». Φροντίζει να πραγματοποιηθή αυτό, που λέγει ο πολύς Μέγανδρος δηλ. «ώς χαρίεν άνθρωπος όταν άνθρωπος ή».

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

σκευή και σκοπιμώτερη μετάδοση των διδακτικών υλών στους μαθητές και τη βελτίωση επομένως της μεθοδικής διδασκαλίας των δασκάλων και καθηγητών.

Ο συγγραφέας, μαθητής και θαυμαστής του μεγάλου παιδαγωγού και φιλοσόφου Spranger, δεν παρέλειψε να μνημονεύσει την ψυχολογία και τυπολογία του επίσης τη στροφή της ψυχολογίας για θεραπευτικούς σκοπούς των νευρωτικών με τις έρευνες του Freud, Adler και Jung. Το περισπούδαστο έργο ο συγγραφέας διαιρεί σε 4 μέρη:

Το 1ον ασχολείται με την «Ψυχολογία και τα πορίσματά της, εν συναφεία προς την διδασκαλίαν και την αγωγήν», με τις μεθόδους της ψυχολογικής έρευνας, τα αίσθηματά, τις παραστάσεις, μνήμη, φαντασία, μύθο και παιγνίδι, νόηση και νοητικές λειτουργίες, ευφυΐα, συναισθήματα, προσοχή, όρμες, βουλητικές ενέργειες και χαρακτήρα.

Το 2ον περί της «Ψυχολογίας της εφηβικής ηλικίας εν συναφεία προς την αγωγήν των εφήβων», για την προστάσια της από την οικογένεια, το σχολείο και την πολιτεία, το ιδιότυπο του θηλυκού φύλου και τη μόρφωση των θηλέων, τη γενετήσιον αγωγή και το διαφωτισμό των νέων. Το 3ον «Περί της δομικής ψυχολογίας (Strukturpsychologie)», για την έννοια της ψυχικής δομής του ατόμου, τη Νοολογική ψυχολογία του Spranger, τους έξι τύπους της ατομικότητας και το συνειδητό ανθρώπινο πνευματικό βίο, και το 4ον πραγματεύεται «Περί της Θεραπευτικής ψυχολογίας», για την ψυχανάλυση Freud, κριτική επισκόπηση των θεωριών του, την Άτομική ψυχολογία και αγωγή του Adler και την Άναλυτική ψυχολογία - Ψυχολογικούς τύπους του

Jung. Έτσι προσφέρεται στον Έλληνα Έκπαιδευτικό λειτουργό έργο με το οποίο όχι μόνο βοηθιέται στη γνώση και χρησιμοποίηση των πορισμάτων της Γενικής Ψυχολογίας και της Ψυχολογίας του παιδιού - εφήβου για διδακτικούς σκοπούς και την όλη αγωγή, αλλά και κατατοπίζεται πλήρως πάνω στις σύγχρονες κατευθύνσεις της Ψυχολογικής επιστήμης και της σημασίας του στην αγωγή. Ο συγγραφέας όπως και με τα άλλα συγγράμματά του και πολυπληθή άρθρα μας μεταδίνει έμπνευμένα και αυθόρμητα, ξάστερα και ζωντανά με γλώσσα ωραία και ρέουσα, ό,τι η ψυχολογία του παιδιού - νέου μας έδωσε με το πείραμα και την έρευνα των μεγάλων ψυχολόγων και παιδαγωγών. Πλείστοι όροι και έννοιες σκοτεινές στην ψυχή των εκπαιδευτικών αναλύονται και διατυπώνονται κατά τα νεώτατα ρεύματα της ψυχολογικής και παιδαγωγικής επιστήμης.

Με το εξαιρετικό του αυτό έργο ο συγγραφέας δίνει στην εκπαίδευσή μας μεγάλη βοήθεια. Γι' αυτό του εκφράζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια και τη μεγάλη μας εκτίμηση. Συνεχίζει τη δράση του την εθνική δείχνοντας στην Παιδαγωγική και Ψυχολογία όλους τους νέους δρόμους τους και τα ρεύματά τους, σε μια εποχή μεγάλης παρακμής και άδιαφορίας γύρω από τα άπειρά μας εκπαιδευτικά προβλήματα. Ίδεολόγος στο λειτούργημά του, σαν άλλος προφήτης, καλεί σ' έξαρση και δράση κάθε δασκαλική ψυχή.

Συνιστούμε σ' όλους τους εκπαιδευτικούς μας, μέσης και δημοτικής παιδείας, να το προμηθευτούν και το μελετήσουν, γιατί είναι κόσμημα κάθε ατομικής και σχολικής βιβλιοθήκης.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Κ. ΓΚΡΟΖΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το «Νέο Σχολείο» απέφασισε να διοργανώσει κατά το Σεπτέμβριο του 1962 (το μεταποσειχές θέρος) ένα πανηπειρωτικό παιδαγωγικό συνέδριο στην πρωτεύουσα της Ήπειρου, στα θρυλικά Γιάννενα. Κύριο θέμα του συνεδρίου αυτού θα είναι:

Το πεντατάξιο Διδασκαλείο Γιαννίνων (κατά τα έτη 1928 - 1933) και ο παιδαγωγός Εύριπίδης Σούρλας.

Η οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου αυτού, με επικεφαλής το Δ)τή του «Νέου Σχολείου», θα ανακοινώσει εγκαίρως διάφορες λεπτομέρειες σχετικές με την οργάνωσή του. Καλεί δε από τώρα όλους τους ηπειρώτες εκπαιδευτικούς, που διέτελεσαν μαθητές του κ. Εύρ. Σούρλα, να δηλώσουν με επιστολή τους στα Γραφεία μας (κ. Χάρην Πάτην), ότι επιθυμούν να αναπτύξουν ένα θέμα σχετικό με την όλη πρωτότυπη και πειραματική εργασία που συντελέστηκε στο 5)ξιο Δ)λαιο Γιαννίνων κατά την περίοδο των ετών 1928-1933, που το διηύθυνε ο κ. Ε. Σούρλας. Το θέμα, είναι πολύπλευρο και ο καθένας μπορεί να αναπτύξει κάποια πλευρά του. Μόλις συγκεντρώσουμε αυτές τις επιστολές θα καταρτίσουμε το όριστικό πρόγραμμα αυτού του συνεδρίου, που θα οργανωθεί προς τιμήν του άξιου πνευματικού τέκνου της Ήπειρου, διακεκριμένου παιδαγωγού κ. Ε. Σούρλα.

Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΟΙ ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

(Συνέχεια από την β' σελίδα του εξωφύλλου)

νομικά και πολιτικά στοιχεία. (Κυκλοφορεί σε εβδομαδιαία τεύχη δια του Πρακτορείου Έφημερίδων).

3. Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ. Τόμος ένας, σχήμα μέγα, γλώσσα δημοτική, σελ. 640, δραχ. 600.

4. Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ. Τόμος ένας, σχήμα μέγα, γλώσσα δημοτική, σελ. 640, δραχ. 600.

5. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ. Τόμοι 24, σχήμα 8ον (Λεξικού Έλευθερούδακη), χαρτί πολυτελείας, γλώσσα δημοτική. Θα κυκλοφορήσει δι' εβδομαδιαίων τευχών μέσω πρακτορείου έφημερίδων.

Η Σ.Ε.Τ.Ε.Ε. το γιγαντιαίο αυτό έργο, του οποίου η συγγραφή και η συγκέντρωση της ύλης συνεχίζεται, συντάσσεται από τους πλέον δοκίμους συγχρόνους επιστήμονες και λογοτέχνες μας και εμπλουτίζεται δι' αφθόνων μετάφράσεων από τις πλέον σύγχρονες Διεθνείς Έγκυκλοπαιδείες, όπως είναι η BRITANNICA, (ή Βρεττανική και Αμερικανική Έγκυκλοπαιδεία), το νεώτατο GRAND LAROUSSE (Γαλλία), το νέο PROCHAUS (Γερμανική Έγκυκλοπαιδεία) και τη νέα ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ (τη Μεγάλη των 50 τόμων και τη Μικρή των 10 τόμων).

Η δική μας Σ.Ε.Τ.Ε.Ε., έργο γιγαντιαίας συλλογικής προσπάθειας, με επικεφαλής τον Διευθυντήν του «Νέου Σχολείου», θα σημάνει μια νέα εποχή στον τομέα της εκδόσεως συγχρόνων έγκυκλοπαιδειών στη χώρα μας. Όλες οι γνωστές έγκυκλοπαιδείες είναι ξεπερασμένες και παμπάλαιες. Επί πλέον, όπως έγγραψαμε σε προηγούμενο άρθρο μας, είναι συντεταγμένες στη δυσνόητη λογία και καθαρεύουσα γλώσσα, κι έτσι δεν εξυπηρετούν το λαό. Η Σ.Ε.Τ.Ε.Ε. θα γίνη το μεγαλύτερο ταμείο χρησίμων γνώσεων για όλόκληρο τον Έλληνικό λαό, για τους λογίους, τους μορφωμένους μάλιστα και για όσους γνωρίζουν μόνον ανάγνωση και γραφή. Αναμείνατε και θα εκπλαγείτε.

Παρακαλούμε αναγγείλατε το ευχάριστο αυτό γεγονός σ' όλους τους γνωστούς σας, σε πόλεις και χωριά, και όσοι μπορείτε σπεύσατε να συνεργασθήτε μαζί μας στέλνοντάς μας την ιστορία του χωριού σας ή ό,τι άλλο χρήσιμο και εξακριβωμένο στοιχείο από τον τοπικό λαϊκό πολιτισμό.

ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΔΗ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΤΑ ΕΡΓΑ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

“ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ,,

ΤΟΜΟΙ 20 — ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ Δραχ. 2400

(17 κύριοι τόμοι, 1 τ. ΕΛΛΑΣ, 1 τ. ΛΕΞΙΚΟΥ και 1 τ. ΑΤΛΑΝΤΟΣ)

Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, επιστήμονες, λογοτέχνες και εκπαιδευτικοί συνεργάζονται στη μνημειώδη έκδοση της Μ.Ε.Ν. που είναι το καλύτερο δώρο που μπορούν να κάνουν οι γονείς πρό τὰ παιδιά τους και τὰ παιδιά πρός τούς γονείς.

Τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Ὑπουργεῖον Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν, ὁ Ὑπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος καὶ πλῆθος κληρικῶν, στρατιωτικῶν, ἐπιστημόνων καὶ ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, θεωροῦν τὴν Μ.Ε.Ν. «μέγα ἐθνικὸν ἔργον προωρισμένον νὰ σώσῃ τὴν νεολαίαν μας ἀπὸ τὴν ψυχικὴν διαφθοράν ποὺ σκορποῦν τὰ θλαβερά γκαγκστερικά καὶ ἀντιπαιδικὰ δημοσιεύματα καὶ φυλλάδια».

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ “ΑΠΑΝΤΑ,,

Γιὰ πρώτη φορὰ κυκλοφοροῦν στὴ χώρα μας τὰ «ΑΠΑΝΤΑ» Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ» σὲ 15 τόμους. (Ἐκαστος χρυσόδετος τόμος δραχμαὶ 150).

“ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ,, Τόμοι 5 Δρχ. 750

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ,, Τόμοι 7 » 1050

“ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ,, Τόμοι 3 » 450

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,,

Τόμοι 4, ἕκαστος χρυσόδετος δραχμὰς 150, συνολικὴ τιμὴ δραχμὰς 600

Προμηθευθῆτε καὶ τὰ τρία ἀνωτέρω μνημειώδη καὶ ἀθάνατα ἔργα
(Μ.Ε.Ν. - ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ - ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ)

γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τὰ παιδιά σας. Θὰ εἶναι τὰ καλύτερα στολίδια τῆς βιβλιοθήκης σας. Παρέχονται καὶ εὐκολίες πληρωμῆς. Μετρητοῖς γιὰ κάθε ἔργο χωριστὰ παρέχεται ἔκπτωση μέχρι 25 ο)ο ἐπὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τῶν. Γιὰ τὰ τρία ἔργα μαζί παρέχεται ἔκπτωση 33 ο)ο. Μοναδικὴ εὐκαιρία.

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ ΑΝΤΑΛΑΣΣΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΥΛΛΑ
ΔΙΑ ΜΕ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ ΜΕ ΠΛΗΡΩΜΗ ΤΩΝ ΔΕΤΙΚΩΝ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ - ΑΘΗΝΑΙ - ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35 - ΤΗΛ. 521.418